

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૧૨૪ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ફૂલુલ જિલામ - ૨

વિષય પૌલ.

મી. નિઝામુદ્દીન કુરેશી કી લિખી હુકુમ

કિતાબોંકી ફેહરીસ્ત.

૧ અલ હસિલામ	૧—૮—૦
૨ હઝરત મોહમ્મદસલ્વનું હુંક જીવન વૃત્તાંત	૦—૧૨—૦
૩ અમારા નખી અને તેમનાં બોધ વચન	૦—૮—૦
૪ અમારા નખી	૦—૨—૦
૫ અમારા રસુલના સદગુણો	૦—૦—૬
૬ હસલામના અર્થ	૦—૧—૦
૭ તરહીફ	૦—૧—૦
૮ હસલામની ઇઆદતો	૦—૧—૦
૯ હસલામી નિતી શાસ્ત્ર	૦—૧—૦
૧૦ તરહીફએ મોહરરમ	૦—૧—૦
૧૧ તોહફએ હફુદ દોહા	૦—૦—૬
૧૨ મહઝબી મોંધ યોશી	૦—૧—૦
૧૩ હદીસ દરખાસ્ત	૦—૧—૦
૧૪ હાલાતે અસતમગીર	૦—૪—૦
૧૫ નવાબ મહમ્મદીન કુરેશીનાનું હુંક જીવન વૃત્તાંત	૦—૮—૦
૧૬ બહારે રમઝાન	૦—૨—૦
૧૭ ફુતુહુલ હસલામ હિસ્સા પહેલા	૧—૦—૦
૧૮ ફુતુહુલ હસલામ હિસ્સા દુસરા	૧—૦—૩

૧૯ જાગે ત્રીપોલી ભાગ ૧	૦-૧૨-૦
૨૦ „ ભાગ ૨	૦-૧૨-૦
૨૧ „ ભાગ ૩	૦-૧૨-૦
૨૨ „ ભાગ ૪	૦-૧૨-૦
૨૩ ગવહરગ્ગન અથવા અલ્લખેવી નાર	૧-૮-૦
૨૪ કનીએ કાતમા	૧-૪-૦
૨૫ નસીરુદ્દીન	૦-૮-૦
૨૬ સલીમ અને મહેરુનીસા	૦-૮-૦
૨૭ અણુધારી આશત	૦-૮-૦
૨૮ જહાં કદર	૦-૪-૦
૨૯ આબેદા ભા. ૧	૦-૧૨-૦
૩૦ અખતર મેહેર	૦-૨-૦
૩૧ ઇદની એક અનમોલ ખંડ	૦-૨-૦
૩૨ કાકામાં રોઝો	૦-૧-૦
૩૩ નિઝામી વાર્તાઓ	૦-૧૦-૦
૩૪ જોશે જવાની કિસ્સે વસુલે જમીલ	૦-૪-૦

મિલનેકા પતા-

નિઝામીયા બુક ડિપો,

ત્રીન દરવાજા-અલ્લમહાબાદ.

يامعين

هوالكل

V81

ફતુહુલ ઈસ્લામ

હિસ્સા દુસરા.

ઉરદુ જ્ઞાન ઓર ગુજરાતી હરફમેં
સિખનેવાલે

નિઝામુદ્દીન અમીરુદ્દીન કુરેશી
તીન દરવાજા, અહમદાબાદ.

પબ્લીશર

સરદારખાન ફેઝુલ્લોહખાન હસની
તીન દરવાજા, અહમદાબાદ.

પહેલી મસ્તખા

કોપી ૫૦૦

હિન્દી ૧૩૩૫

સને ૧૨૧૭

કીમત એક રૂપીઆ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
 ગુજરાતી ગ્રંથોનો સંગ્રહ
 ૭૫૨

આ પુસ્તક બી ક્રાઉન પ્રિન્ટિંગ વર્ક્સમાં ભાવચાર ગ્રંથમંડાલ સાંકળવંદ
 તથા ગોશાલ કેશવજી રામજી છાપ્યું
 રીપ્રોડ-અમદાવાદ.

પ્રગટ કર્તાએ સર્વ હક્ક સ્વાધિન રાખ્યા છે.

ગુઝારિશ.

એક મુદતસે ખ્યાલ થાં કે ઇસલામકી તવારીખસે ઉન મુસલમાનોંકો વાકિફ કિયા જાય જો અપની કોમી ઝખાન ઉર્દુસે નાવાકિફ હેં ઓર સિર્ફ ગુજરાતી ઝખાન જાનતે હેં. ખુદાફા શુક હે કે મેશ વો ખ્યાલ પરવરદિગારને અપને હુખીખ હઝરત મોહોમ્મદ સલ્વં કે સદકેસે પુરા કિયા ઓર આજ ઇસલામી તવારીખકે સિલસિલેકા ચે દુસરા હિસ્સા નાઝેરીનકી ખિદમતમે પેશ હો રહા હે.

એક મુસનનિફ ઓર મોઅલ્લિકકે ઇસસે બઢકર ઓર કયા ખુશી હો સકવી હે કે ઝિંકી તસનીફ ચા તાલીફ શાયે હોકર શાયેકીનકે હાથોમેં પહોંચે ઓર બગેર કિસી મુખ્મલિકત કે આમ પસંદીદગીકી નિગાહસે દેખી જાય. ખુદાવંદે કરીમને અપને હુખીખ સલ્વં કે સદકેસે મુઝે ચે મોકા અતા કિયા ઓર ઇસસે પેશતર કઈબાર અતા ફરમાયા જીસસે મેં ઉસ માલિકે હકીકીકા બેહદ શુક ગુઝારહું. આજ નાઝેરીનકી ખિદમતમે કુતુહુલ ઇસલામકા દુસરા હિસ્સા હાઝિર હોતા હે. ઓર ઇનસાનસલાહ તીસરા હિસ્સાથી અનકરીખ હાઝિર હોગા.

આજકલ કાગળ ઓર છપાઈકે સળ અસળાળ બોહોતહી ગિરાં હો ગયે હેં, ને ચીઝ એક રૂપેકો મિલતીથી આજ વો તીગની ઓર ચોગની કીમત પર ભી મુશકિલસે મિલતી હે. અયસે વક્તમે આલા કાગળ ઓર ઇંગલીશ જુદ્દ બંદીકે સાથ કીતાબોંકા શાએ કરના મેરી તાકતસે બાહર થા મગર ઉસ માઅબુદે હકીકીકે અલતાફકે કુરબાન બાઈએ કે જુસને ઇનતિઝામ ફરમા દિયા ઓર આજ ચે દુસરા હિસ્સા કિતાબકી શકલમે નજર આ રહા હે.

પહેલે હિસ્સેકી તરાહ ઇસ દુસરે હિસ્સે કે મઝામીન ભી નાઝેરીનકી દિલચસ્પીયોંકો બઢાઈગે ઓર શામકી ફતેહકે નાતમામ હાલાત નાઝેરીનકો વીસરે હિસ્સેકે લિયે બેચેન બનાઈગે.

મેં ઇસ મોકેપર દસાડે કે બેહાર મગજ ઓર રોશન ખ્યાલ રઈસ જનાબ દરબાર મલેક ઝૈનખાનજી સાહબ બહાદુરકે ઉન અલતાફકા શુકિયા અઢા કિયે બજેર નહીં રહે સકતા ને ઉન્હોંને ઇસ કિતાબકી ઇશ્આઅત કી ઇમદાદમેં મેરે હાલપર મબજુલ ફરમાયે' હેં. ખુદા અયસે રોશન ખ્યાલ રઈસકો સલામત રખે.

પાંચપટી-અહમદાબાદ.

ન્યાઝમંદ

૧-૫-૧૭.

નિઝામુદ્દીન.

૭૮૬
મે

અપની

ઇસ નાચીઝ

તાલીફ કુતુહલ

ઇસલામકા દુસરા હિસ્સા

દસાડેકે ઇલ્મ દોસ્ત ઓર રોશન

ખ્યાલ રહીસ જનાબ મોઅલ્લા અલકાબ

દરબાર મલૈક ઝૈનખાનજી સાહબ બહાદુર

કી ખીદમતમેં ઇસ ઉમ્મીદ પર પેશ કરતા હું કે આં

જનાબ પહેલે હિસ્સેકી તરાહ ઇસ હિસ્સેકે

લી કુબુલ ફરમાકર ઇસ નાચીઝકે

હમેશાકે લીયે મમનુનો

મશકુર ફરમાઇગે

રાકિમ

ન્યાઝમંદ

બિઝામુદ્દીન કુરેશી.

કેહરિસ્તે મઝામીન

ખાખ.

સફા.

૧૪ જાંગે અજનાદીન	૧૮૫
૧૫ જાંગે અજનાદીનકા દુસરા દિન	૨૦૦
૧૬ ફત્તે દમિસ્ક	૨૧૫
૧૭ હ. ખલીફએ અબ્બાસ રદીઠકી વફાત	૨૩૧
૧૮ હ. અખાખકર રદીઠકી સીરત	૨૪૪
૧૯ હ. અખાખકર રદીઠકી ફઝીલત	૨૫૯
૨૦ ખાલિફ ખિન વલીદ રદીઠકી માઅજુલી	૨૭૧
૨૧ ફત્તે અમિલ કુદસ	૨૮૫
૨૨ એહમે કનસરીનકા પ્રેમ	૩૦૧
૨૩ જાંગે કનસરીન	૩૧૮
૨૪ ફત્તે ખાલિફ...	૩૩૭
૨૫ ફત્તે હુમુસ	૩૫૧
૨૬ મયદાને યરમુક યા વકુસા...	૩૬૫

કુતુહુલ ઇસલામ

હિરસા દુસરા.

ખાખ ૧૪

જંગે અજનાદીન.

જખ ઝરસાર બિન અઝવરને ખાલિદ બિન વલીદ કે અજનાદીનકે* મયદાનમેં ખખર હી કે “ રૂમીયોંકા લશકર ઇનકે મુકાબિલે મેં કરીખન નઉવે હુઝાર (૬૦૦૦૦) હે. સખકે પાસ જંગકા સામાનભી ખેશુમાર હે ઝોર સિપાહીભી ખડે જંગબુ હે ” તો ખાલિદ બિન વલીદને કહા.

* ખાઅઝ મોઅરરિખોંને જંગે અજનાદીનકો જંગે યરમુકકે ખાદ ખ્યાન કિયા હે. ઇનકે નજદીક જંગે અજનાદીન ખલીફએ સાની હુઝરત ઉમર રદીંકે વક્તમેં હુધ ઝોર જંગે યરમુક ખલીફએ અવ્વલ હુઝરત અખાખકર રદીંકે વક્તમેં હુધ હે. ખાઅઝને લીખા હે કે જંગે અજનાદીન ખલીફએ અવ્વલકે વક્તમેં હુધ ઝોર જંગે યરમુક ખલીફએ સાનીકે ઝોહોદમેં હુધ હે ઝોર યેહી સહી હે.

“ અલ્લાહ તઆલાને આહાતો હમ રૂમીયોં પર ગા-
લિખ રહીંગે આર ઉનકો શિકસ્ત દેંગે ” ઇસ્કે બાદ અપને
લશકરકો મયદાને જંગકે લિયે તઇયાર હોનેકા હુકમ દિયા
આર ઉનકો કહા.

“ ચે બડા લશકર હમારે મુકાબિલે પર આયા હે,
અગર હમને ઇસ લશકર કો શિકસ્ત દેદી તો ફિર હમારે
મુકાબિલે પર રૂમીયોંકા ઇતના લશકર કહી જમે ન હોગા,
રૂમીયોંકા ઝોર ટૂટ જાયગા આર હમ ચકે બાદ દીગરે ઇનકે
તમામ શેહર આર કીલે ક્તોહ કર લેંગે. ઇસલિયે ચે મોકા
બડી જાંબાઝી આર સાબિત કદમીકા હે આર ઇસી પર
તુમારી આયંદા તરકકી મુનહસિર હે. અલ્લાહ આર ઉસ્કે
રમુલ સખં કો અપને ધ્યાનમેં રખો આર ઉનકી રઝામંદી
હાસલ કરનેકી કોશિશ કરો. યાદ રખો કે જો શખ્સ આજ
મયદાને જંગસે પીઠ ફેરેગા ઉસકા દોજહાનમેં મુંડ કાલા
હોગા. ઇધરતો વો નન્ગે કોમ કેહલાયગા ઉધર આખેરત
મેં બેહીશ્તસે મેહરૂમ રહેગા ઇસકા ન ચહાં લલા હોગા
ન વહાં ? વો દોનોં તરફ ઘાટેમેં રહેગા આર હમેશાં કે
લિયે, અઝકરદા પશેમાન હોગા. ખુબ યાદ રખો કે બેહિ-
સ્ત કે દરવાઝે શહીદોંકે લિયે ખુલે હુવે હે, બેહિસ્તમેં
દાખિલ હોનેકી કોશિશ કરો આર ઇલાહી નેઅમતોંકે
મુસતહક બનો. ”

‘યે કેહકર ખાલિદ બિન વત્રીદને યઝીદ બિન અબી સુફિયાનકો ચાર હઝાર સવાર દેકર ચોરતોં ચોર અસ-ખાબકી હિક્કાઝત પર મુકરર કિયે ચોર તાકીદકી કે “અગર દુશ્મન ધોકા દેકર અકબ પર હમલા કરે’ તો ખડી સખ-તીકે સાથ ઇનકા મુકાબિલા કરના ચોર ઉનકો ચોરતોં તક પહોંચને ન દેના. ”

ફિર ચોરતોંકે ખયમે મેં જાકર ચોરતોંકો કહા.
 “આજકા માઅરિકા ખડા સખત હે. તુમ હોશિયાર રહેના ચોર અપને હથીયાર અપને પાસ મોબુદ રખના. અગર ખુદા ન ખવાસ્તા દુશ્મનકા કોઈ દરતા તુમ પર હમલા આવર હો તો જવાં મરદીસે ઇનકા મુકાબિલા કરના. તુમ સખ શુબ્હા હો ચોર એહલે અરબકો તુમ પર ફખ્ર ચોર ખડા નાઝ હે. ઇલાવા ઇસ ખાતકા લી ખ્યાલ રખના કે હમારી ફોજ કે ખાઅઝ સિપાહી મયદાને જંગ સે લાગ આયે’ તો ઉનકો શરમ ચોર ગયરત દિલાકર મયદાને જંગ મેં વાપિસ લેજના ચોર ઉનકો લાગને ન દેના. ”

ઇસ પર ખોલા બિન્તે અઝવર ચોર દીગર નવ જવાન ચોરતોં ખોલીકે—“અગર આપ હુકમ દે’તો હમ અપને લશ-કરકી અગલી સફમેં ખડી હોકર દુશ્મનકા મુકાબિલા કરે’ ચોર ઉનકો અપની શુબ્હાતસે હયરાન કર કે દિખાયે’ કે વો અરબકી ચોરતોંકા મુકાબિલા નહીં કર સકતે તો અરબકે

મરદોંકે મુકાબિલેપર કિસ હોસલો ઓર હિમ્મતસે આયે હેં, બુદાકી કસમ અગર આપ હમેં લડનેકી ઇજાઝત હેં તો હમમેંસે એક બી મયદાને જંગસે મુંહ ન મોડેગી જખતક કે શહીદ ન હો જાય.” ખાલિદ યે સુનકર બોહોત ખુશ હુવે ઓર કહા—

“અલી અયસા કરનેકી ઝુરત નહીં. હમ મરદોંકે મુકાબિલેકે લિયે કાફી હેં મેંને તો એહતિયાતન તુમકો હુશીયાર કિયા હે કયોંકે લડાઇમેં ઘોઝા ઓર ફરેખ બોહોત હોતા હે, અયસા ન હો કે કોઇ ગિરોહ રૂમીયોંકા તુમ તક પહોંચકર તુમકો બે ખખરીમેં ગિરફતાર કર લે.”

ફિર ખાલિદ બિન વલીદને ઇનકે હુકમેં દોઝાએ ખેર કી ઓર વાપિસ લશકરમેં આયે. વહાં દાયેં બાયેં અફસર મુકરર કરકે ઉનકો મયદાને જંગમેં આહિસ્તા કદમ જાનેકા હુકમ દિયા. લશકરે ઇસલામ કિયામગાહસે ચલકર મયદાને જંગમેં મુનાસખ મોકેપર ઠેર ગયા ઓર ખાલિદ બિન વલીદને ફિર ઉનકો સખ્ર ઓર સાબિત કદમીકી તાકીદ કી ઓર કહા—

“શાનોં કે સાથ શાનેં મિલાલો, કમાનેં ખીંચલો ઓર તીર ઇસ તરેહ પર ચલાવ કે ગોયા એકહી કમાનસે નિકલે હેં લેકિન મેં જખતક હુકમ ન હું તખતક ચુપઆપ ખડે રહેના.”

જળ ઇસલામી લશકર આશસ્તા હોકર મયદાનમેં પહોંચ ગયા તો દરદાનનેં લી અપના લશકર નિહાયત સાઝે સામાનકે સાથ મુનાસબ ફાસલેપર લાકર ખડા કર દિયા ઓર પેશતર ઇસકે કે લડાઈ શુરૂ હો એક ખડી ઉમરવાલે રૂમીકો કુછ સમજાકર ઇસલામી લશકરકી તરફ લેખ.

જળ વો ખુદા રૂમી લશકરે ઇસલામકે કરીખ પહોંચ્યા તો ઉસને પુકાર કર કહા. “અરબી લશકરકા સરદાર મેરે સાથ ખાતચીત કરનેકે લિયે ચહાં આયે” યે સુનકર ફારન ખાલિદ બિન વલીદ ઇસકે પાસ આયે ઓર પુછા.

“તેરા મતલબ કયા હે?” રૂમીને જવાબ દિયા.

“કયા આપહી ઇસ લશકરકે સિપેહ સાલાર હે?” ખાલિદને જવાબ મેં ઇરશાદ ફરમાયા.

“જખતક મેં ખુદા ઓર ઉરકે ખરગુઝીદા રસુલ સલ૦ કે હુકમકી ઇતાઅત કરૂં વહાંતક મુસલમાન મુઝે અચસાહી સમજતે હે.”

“અચ્છા તો મેં સુલેહકા પયગામ લાયાહું” રૂમીને ગોરસે ખાલિદકે ચેહરેપર નઝર જમાતે હુવે કહા—“હમ ચાહતે હેં કે આપ હમસે લડાઈ મોકુફ કરહેં ઓર હમસે

+ સધવદ અમીરઅલીને અપની કીતાબમેં રૂમી સીપેહસાલારકા નામ અવતખીન લિખા હે.

કુચ્છ નકલી લે લે', મસલન હમ આપકે હરેક સિપાંહીકો એક પગડી ઓર એક અમામા દેંગે ઓર તુમકો સો દીનાર ઓર દસ રેશમી કપડે દેંગે ઓર આપકે ખલીફકો એક હઝાર દીનાર ઓર સો રેશમી કપડે દેંગે, યે લેકર તુમ વાપિસ ચલે જાવ ઓર હમારે સાથ ઝગડા બખેડા ન કરો. ઇસ ખાતકાલી ખ્યાલ કરલો કે હમારી ફ્રાજ બડી ઝખરદસ્ત હે ઓર ઇસમે સખ્ત લડાકી ઓર જંગળુ કોમે' શામિલ હે' અજબ નહીં કે તુમકો શિકસ્ત હો ઓર ફિર તુમ પછતાવ."

યે સુનકર ખાલિદને જવાબ દિયા—“હમકો તુમારે દીનારોં ઓર કપડોંકી કુચ્છ પરવા નહીં. હમતો દાઅવતે ઇસલામ દેનેકો આયે હે' ચાહોતો કબુલ કરલો અગર કબુલ ન કરોતો હમારી હિક્મતમે' આજાવ. સિવાય ઇન દો ખાતોંકે હમ તુમારે સાથ સુલેહ નહીં કર સકતે. હમકો અપને ખલીફકા ચેહી હુકમ હે અગર કોઇ ખાત મનઝૂર નહીં કરતે તો લડાઇ કરકે ફયસલા કરલો ઓર હમકો શિકસ્ત દેહો. જબ તુમકો અપની ફ્રાજપર નાઝ હે તો ફિર સુલેહકી કયેં દરખવાસ્ત કરતે હો?"

ખાલિદકા યે જવાબ પાકર રૂમી વાપિસ ચલા ગયા ઓર ઉસને દરદાનકો કહા—“યો સુલેહ નહીં કરતે જખતકકે હમ ઇસલામ કબુલ ન કરે' યા જઝિયા દેના કબુલ કરકે ઉનકી હિક્મતમે' ન આ જાયે" દરદાનને કહા.

“યે ખડે ઝિદ્દી લોગ હેં, ચાંદ પુતુહાતસે ખડે મગ-
ર હો ગયે હેં. અચ્છા ફિકર નહીં આજ ઉનકો માલુમ
હો જાયગા કે કિસ ફેજકે સાથ ઉનકો મુકાબિલા પેશ
આયા હે” ઇસ્કે બાદ હરદાનને તીરઅંદાઝોંકો આગે બઠનેકા
હુકમ દિયા યે દેખકર ખાલિદને અપને લશકરકો કહ્યા.

“રૂમી આજ જંગ કરને પર તુલે હુવે હેં. મેં ચાહતા
હું કે કિસી તરાહ લડાઈ કો તુલ દિયા જાય ઇસલિયે
જખતક મેં હુકમ ન હું તુમ હરકત ન કરના.”

ઇતનેમેં રૂમી તીરઅંદાઝોંને બે અરમન કોમકે થે ઓર
તીરઅંદાઝીમેં ખડે માહિર થે આગે બઠકર લશકરે ઇસલામપર
એકદમ તીર ચલાયે જીનકી ઝદસે કઇ એક મુસલમાન ઝખમી
હુવે મગર મુસલમાન તીરઅંદાઝ ખાલિદકે હુકમકે મુતા-
બિક ચુપચાપ ખડે રહે ઓર કિસીનેબી તીરસે જવાબ ન
દિયા. ઇસપર ઝરાર બિન અઝવરને બે કરાર હોકર ખાલિદ
બિન વલીદ કો કહ્યા.

“દુશમન હમપર તીર ચલાકર હમારે આદમિયોંકો
ઝખમી કર રહે હેં ઓર હમ ઉનકો જવાબતક નહીં દેતે
ઇસસે દુશમન ગુમાન કરીંગે કે હમ ઉનસે કર ગયે હેં
ઓર દિલ્લેર હોકર હમપર એકદમ ચુરશ કર દેંગે. અગર
આપકા મકસુદ લડાઈકો તુલ દેનાહે તો હમમેંસે એક એક
સવારકો હુકમ દિજીયે કે દુશમનપર હમલા કરે” યે
સુનકર ખાલિદને કહ્યા.

“ મેરીલી મેહી તજવીજ હે. સમસે પેહલે તુમ ઇન તીરઅંદાઝેપર હમલા કરો.”

ઝરાર હુકમકા મુનતઝિરથા ચે મુનતેહી ખગેલેકી તરાહ તીર અંદાઝેકી તરફ ગયા. તીરઅંદાઝેને ઇસપર તીર ચલાયે મગર ઇસકી ઝરાહપર કુછ અસર ન હુવા ઐર નેઆ સીધા કિયે હુવે તીરઅંદાઝેપર દુટ પડા ઐર કહા

“ મેં ઝરાર બિન અઝવર હું જીરકો તુમને ગિરફતાર કિયાથા. મેં વોહી હું જીરને હમરાન બિન દરદાનકો કતલ કિયાથા. મેં રૂમીયોંકી બાન નિકાલને વાલા, શિકકો મિટાને વાલા ઐર તવહીદે ઇલાહીકો ફેલાનેવાલા હું જીસમેં હીમ્મત હે મેરા વાર સંભાલે.”

મગર રૂમીયોંમેં ઇસ શેર નરકા વાર સંભાલનેવાલા કોન થા. દાયેં બાયેં કતલ હોકર ગિરને લગે. હત્તાકે તીસ તીર અંદાઝ ઝરારકે નેઝેકા શિકાર હુવે. બાકી હવાસ બાખતા હોકર અપને લશકરમેં બા મિલે ઐર ઝરાર મયદાનમેં તનહા રેહકર લલકારને લગા કે “ કોઇ મરદે મયદાન હે તો મેરે મુકાબિલેપર નિકલે.”

દરદાનને તીર અંદાઝેસે પુછા—“ ચે કોન જવાન હે ?” ઉન્હોંને જવાબ દિયા. “ ચે વોહી હે જીસને તેરે બેટેકો કતલ કિયા થા.” ઇસપર દરદાનને કહા—

“કયા હમમે કોઈ અયસા જવાન નહીં જો ઇસ અરબીકા સર કાટકર મેરે પાસ લાવે ઓર જો માંગે મુઝસે ઇનામ પાવે” યે સુનકર એક રૂમી સરદાર દરદાનકે સામને આયા ઓર અર્જ કી.

“હુકમ હો તો ઇસ અરબી સવારકો અવલ તો જિન્દા પકડ લાઉં વરના ઉસકા સર કાટ લાઉં” દરદાનને કહા—

“અરબી ! જાવ, મગર હુશીયાર રહેના. તુમારા હરીફ ઝબરદસ્ત હો.”

યે સુનકર રૂમી સરદાર બડે ક્રબ્રકે સાથ મયદાનમેં આયા ઓર જાતેહી ઝરારપર નેઝકા વાર ક્રિયા. ઝરારને ઇસકા વાર ખાલી દેકર ઇસ ઝોરસે નેઝા મારાકે રૂમીકી ઝિરાહ તોડકર ઇસકે જીગરકે પાર હો ગયા. રૂમી વહીં ઘાયલ હોકર ઘોડેસે ચિર પડા.

દરદાન યે માજરા દેખકર સખત હયરાન હુવા ઓર કેહને લગા—“યે કોઈ આદમી નહીં મગર જિન હો. ઇસકા મુકાબિલા ડોન કરે” ફિર ઇસને કુછ સોચકર કહા—“મેં ખુદ ઇસ કે મુકાબિલેપર જાતા હું ઓર અપને બેટેકા ઇસસે બદલા લેતા હું” ઇસપર એક ઓર નામી પેહેલવાન ઇસતિક્કાન દરદાનકે રૂબરૂ આયા ઓર દરદાનકી રક્ષાબકો બોસા દેકર કેહને લગા.

“જખતકે હમ જાનિસાર મોબુદ હોં વખતકે આપ

મયદાનમેં જાનેકા કરદ ન કરેં કયોંકે હમારી ફાજકી હિમ્મત આપકે સાથ વાબિસ્તા હે. અગર આપકો ઝરર પહોંચા તો ફિર હમારે આદમી ખે હોસલા હો જાંઇગે. મુઝે ઇજાઝત દીજીયે કે મેં ઇસ અરબકા મુકાબિલા કરૂં. મેંને ઇસકી લડાઇકા ઢંગ દેખ લિયા હે ઉમ્મીદ હે કે ઇસકો ગાલિબ ન આને હુંગા.”

દરદાનને ઇસતિક્શનકો રજા દી આર ઇસતિક્શન ઝરરાર કે મુકાબિલે કો નિકલા. જખ યે ઝરરાર કે મુકાબિલ હુવા તો ઇસને યે તરકીબ કી કે ઝરરારકે નેઝેકી ઝદમેં ન આતા થા આર ઘોડે કે દાયેં ખાયેં છેડકર નેઝેકે વાર કિયે જાતા થા. ઝરરાર બી ખરાખર નેઝેકે વાર કરતા થા મગર વાર ખાલી જાતે થે. ઇસ લડાઇને ઇસ કદર તુલ ખેંચા કે દોનોં લશકર ખેકરાર હો ગયે તો ખાલિદ બિન વલીદને પુકાર કર કહા. “અયે ઝરરાર યે કયા ગફલત આર સુસ્તી હે કે અખતક તુમને અપને હરીફકો કતલ નહીં કિયા. તુમારે ખાઝુકો કયા હો ગયા કે એક વારબી તુમારા નશાને પર નહીં ખેઠતા. તુમારા હરીફ ચાલાક હે આર તુમારે વાર ખાલી દે રહા હે. ઇસકે ગિર્દ ચક્કર ખાંધકર ઇસકો મખ-હુત કર દો.”

ઇધર રૂમી ઇસતિક્શનકો હિમ્મત દેનેકે લિયે ખુશીકે નાઅરે બલંદ કર રહ્યે થે.

ઝરારને જબ ખાલિફ કી આવાજ સુની તો વો ઘોડેકી ઝિનપર કાંપ ગયા ઓર ગયરત ખાકર ઇસતિક્શનકે ગિર્દ ચક્કર બાંધ દિયા. વો જુધર નિકલતા ઇસકો વહીં રોક લેતા. મગર ઘોડે પસીને પસીને હો ગયે ઓર સખ થક ગયે. ઇસતિક્શનકે ખાજુલી હીલે પડ ગયે ઓર ઇસકે વાર ઓછે પડને લગે. ઇસતિક્શનને હમ લેનેકે લિયે ઝરારકો કહા—

“ હુમારે ઘોડે માંદે હો ગયે હે ઇસલિયે હમ ઘોડાંસે ઉતરકર લડે ” યે સુનકર ઝરાર ઘોડેસે ઉતરા ચાહતા થા કે ઇસકી નઝર રૂમી લશકરપર પડી ઓર ઇસને દેખાકે એક સવાર એક કોતલ ઘોડા લિયે હુવે રૂમી લશકરસે નિકલકર મયદાને જંગમેં આ રહા હે ઝરારને સમજ લિયા કે ઇસતિક્શનકે લિયે તાજા હમ ઘોડા લાયા જતા હે. ઇસને અપને ઘોડેકો ચિદલા કર કહા—“ અય અરબી નસલકે અસીલ ઘોડે ! સિર્ફ એક સાઅત હિમ્મત કર ઓર મુઝે ઇમદાદ હે વરના મેં રસુલલલ્લાહ સલ્વકે રોઝએ મુબારક પર જાકર તેરી શિકાયત કરૂંગા કે તુને મયદાને જંગમેં મુઝે વક્તપર હગા હી. ” યે કેહતેહી ઘોડેકો એડી લગાઈ. ઘોડા હવા હોકર ઉસ રૂમી કો જા મિલા જો કોતલ ઘોડા લા રહા થા. ઝરારને જાતેહી નેઝસે સવારકા કામ તમામ કિયા. અપના ઘોડા છોડકર કોતલ ઘોડેપર સવાર હો ગયા ઓર અપને ઘોડેકો ઇસલામી લશકરકી તરફ હંકા દિયા.

યે સખ કુછ ચક્ષમે ઝદનમે' હુવા. દોનોં લશકર ઝરારકી
 યે કુરતી દેખકર હયરાન રહે ગયે. માઅન ઝરાર ઇસતિ-
 ક્શાનકે મુકાબિલ આ મોબુદ હુવા અખ ઇસતિક્શાન ખોહોત
 ઘલરાયા. ઇસકા ઘોડા સખત થકા હુવા થા ઓર વો ખુદ ભી
 થક ગયા થા. જખ દરદાનને યે દેખા કે ઇસતિક્શાનકે વાર
 ઓછે પડતે હેં ઓર કરીખ હે કે વો અરખી પેહેલવાનકે
 નેઝેકા શિકાર હો જાય તો દરદાન દસ જવાન હમરાહ લેકર
 ઇસકી ઇમદાદકો પહોંચા ઉધર ખાલિદ બિન વલિદ રહીં
 ભી દસ દીલેર જવાનોંકે સાથ ઝરારકી ઇમદાદકો પહોંચ
 ગયે. રૂમી જવાન તો ઇસલામી જવાનોંકે ફરદન ફરદન
 મુકાબિલ હુવે ઓર ખુદ ખાલિદ બિન વલીદ દરદાનકે સાથ
 જંગ આઝમાઈ કરને લગે. ઇસતિક્શાનકો કુછ ઇમદાદ ન
 મિલી. ઝરાર અજલકે ફિરસ્તેકી તરાહ ઇસકા ગુલુગીર હો
 ગયા. ઓર અયસા તાક કર નેઝા લગાયા કે ઇસતિક્શાન સાફ
 ઝમીનપર આ પડા. ઓર ઇમદાદકે લિયે ચિલ્લાયા મગર
 કોન ઇસકી ઇમદાદકો પહોંચતા. સખકો અપની જાનકે લાલે
 પડે હુવે થે. અપને અપને હરીફકે વાર સંભાલનેમે' મસ-
 રફ થે મગર ઝરાર ઇસકી ઇમદાદકો પહોંચા ઓર ઘોડેસે
 ઉતરકર ઇસકે સીનેપર બેઠ ગયા. ઇસતિક્શાન ફિર ચિલ્લાયા
 ઓર ઝરારને ઇસકા સર કાટકર ઇસ્કો હમેશા કે લિયે
 ખામોશ કર દિયા.

યે નઝઝરા દેખકર રૂમી લશકરકી તો ચીખેં નિકલ

ગઈ. મગર ઇસલામી લશકરમેં અદલાહો અકબરકા નાઅરા બલંદ હુવા ઓર ઉનકી તકબીરોંસે દશતો જબલ ગોંજ ઉઠે.

જબ રૂમીયોંને દેખા કે ઇનકા સિપેહસાલારલી અરબી સિપેહસાલારકે હાથસે ઝિય હો રહ્યા હે ઓર દુસરે જવાન લી અપને હરીફોંસે તંગ આ રહે હેં તો ઉન્હોંને ચક ખારગી હમલા કર દિયા. ઇધરસે ઇસલામી લશકરલી બઢા ઓર દોનોં લશકર લી આપસમેં મિલ ગયે. નેઝોંકી મુસલાધાર ખારિશ હોને લગી. મગર જદદ નવખત તલવારોં તક પહોંચી ઓર કતલકા ખાઝાર ગર્મ હુવા. શામ હોનેકો કરીબથી કે દોનોં લશકર જુદા હુવે ઓર અપને અપને કિયામગાહમેં આરામ કરને ચલે ગયે.

રૂમી બકસરત મારે ગયે મગર મુસલમાનલી ઇસ માઅરિકેમે નિસખતન ઝિયાદા શહીદ હુવે જીનમેં કઇ એક સરકરદા આદમી થે.

જબ દરદાન કિયામગાહમે પહોંચ્યા તો ઇસને સરદારોં ઓર સિપાહીયોંકો સખત મલામતકી ઓર કહ્યા.

“ક્યા સખખ હેકે તુમસે અરબોંકે મુકાબિલે મે કુછ નહીં હો સકા ઇનકી તલવારેં તેઝથીં ઓર તુમારી કુન્દ, વો સાખિત કદમથે ઓર તુમ બે હોસલા ઉનકે ઘોડે જફા કશ ઓર સાખિરથે ઓર તુમારે મુસ્ત ઓર નિકમ્મે, ઉનકે

બાબુ તાકતવરથે ઓર તુમારે હીલે હાલાં કે વો ભુખે મુલકકે રહેને વાલે, જવ ઓર ખજુર ખાનેવાલે, નન્ગે ઓર બે સામાન થે. મગર તુમારે શહેરોંપર કબજા કરકે ઘહું, શેહેદ, ઘી મસકા, ઇનજીર ઓર અંગુર ઉનકો ખાને નસીબ હુવે. તુમકો શરમ નહીં આતી કે ભુકે ઓર બે સામાન અરબોંને તુમકો શિકસ્તપર શિકસ્ત દી, તુમારે કિલે ફતેહ કર લિયે, તુમારી ઓરતોંકો બંદીમે લે લિયા. અગર કુછ હયા ઓર ગયરત હો તો ચુલ્હાર પાનીમેં ડુબ મરો. મેંને માનાકે એહલે અરબ લરાઇમેં સખત હેં મગર તુમલી તો દુનિયાભરકી કોમોંમે મુમતાઝ ઓર જંગજુ હો. તુમારે નામસે દુનિયા કાંપતી હે. અલી કલકા વાકેઆ હેકે તુમને અપને શહેનશાહ હરકુલકી માતેહતીમે ઇરાની ફેજકો શામસે માર માર કર નિકાલ દિયા ઓર ઇરાની દારૂલ ખિલાફેકો જા ઘેરા. ઇરાનકા મુકાબિલા ઇસ વકત કોઈ સલતનત નહીં કરતી. વો બડી ઝખરદસ્ત સલતનત હે. મગર તુમને ઉસ સલતનતકોલી નીચા દિખાયા ઓર ઉસકો શિકસ્ત પર શિકસ્ત દેકર ઉનકા મશહુર આતશકદા મિસમાર કિયા ઓર સલીબે આઝમ બે શાહે ઇરાન બચતુલ મુકદ્દસસે જખરન છીન કર લે ગયા થા વાપિસ લેકર બચતુલ મુકદ્દસમે લા રખી. એહલે અરબ ઇરાનીયોંસે ઝિયાદા તાકતવર નહીં હેં માલુમ નહીં આજ

તુમકોં કયા હોગયા. તીર અનદાઝીમેં કોઈ કોમ તુમારા જવાબ નહીં દે સક્તી આજ તુમારે તીરોંનેલી કુછ નહીં ક્રિયા. અરબોંને તુમકો એક ઈચલી બઢને નહીં દિયા ઓર મયદાને જંગમેં તુમકો ઝલીલ ઓર રૂસવા ક્રિયા. અબતુમ બાદશાહકો જુસે તુમપર ઇસ કહર નાઝ ઓર લરોસા હે કયા મુંહ દિખાવગે.”

બાબ. ૧૫

જંગે અજનાદીનકા દુસરા દિન

જખ દરદાનને અપને માતેહત સરદારોંકો સખત સર અનશ ઓર મલામતકીતો વો બડે ભેશમેં આયે ઓર કેહને લગે.

“ અય સરદાર ! હમને અરબોં કે મુકાબિલેમેં કોઇ કમી નહીં કી. મગર વો કોમ હી બડી સખત હે. હમ ઇનકો દેખકર હયરાન હેં. મોતસે વો ઝરા નહીં ડરતે ઓર હમલા અયસા સખત કરતે હેં કે હમકો પીછે હટા દેતેહેં. હમારે તીર અંદાઝોંને અપને તીરોંકી સખત ખારિશકી ઓર ઉનકે બોહોતસે આદમી ઝખમી હુવે મગર વો હમારે તીરોંકી કુછ પરવા ન કરકે તલવારેં ખીંચે હુવે હમપર દૂટ પડે ઓર હમારે તીર બેકાર કર દિયે. હમકો તલવારસે મુકાબિલા કરના પડા ઓર ઉસમે બિલા શુખ્હા વો હમ પર ગાલિબ રહે. અચ્છા આજકા કુસુર માફ કરો. કલ હમસે જો કુછ હો સકેગા કરીંગે ઓર જીતેજી મયદાનસે પસપા ન હોંગે. ”

દરદાન ચે શુદ્ધતુગુ સુનકર બોહોત ખુશ હુવા ઓર ઉનકો હુકમ દિયા કે “ જાવ આરામ કરો ” ફિર અંદ

ਐਕੇ ਤਜ਼ਰਫੇਕਾਰ ਸਰਦਾਰਾਂਕੋ ਤਾਪਣੀਏ ਮੇਂ ਮਸ਼ਵਿਰੇਕੇ ਵਿਧੇ
ਤਲਯ ਕਿਆ ਆਰ ਕਛਾ.

“ਤੁਮਨੇ ਸਿਪਾਹੀਏਂ ਆਰ ਸਰਦਾਰਾਂਕੀ ਯੁਕਤੁਯੁ ਸੁਨੀਛੇ
ਤੁਮਾਰੀ ਖੁਸ਼ਮੇਂ ਕਯਾ ਰਾਯ ਛੇ, ਕਯਾ ਤੁਮ ਸਮਝਤੇ ਛੋ ਕੇ ਕਲ
ਹੁਮ ਅਰਥਾਂਪਰ ਆਵਿਯ ਰਹੀਂਗੇ ਆਰ ਉਨਕੋ ਚਿਕਰਤੇ ਕਾਸ਼ ਫੇਂਗੇ ?”

ਐਕੇ ਸਾਥਸਨੇ ਜੋ ਖੁਸ਼ਮੇਂ ਭਿਆਵਾ ਛਾਨਾ ਆਰ ਤਜ਼ਰ-
ਫੇਕਾਰਥਾ ਫਰਦਾਨ ਕੋ ਕਛਾ. “ਮੁਝਕੋ ਅਪਨੇ ਆਵਿਧੀਏਂਪਰ
ਲਾਹੋਲਾ ਨਹੀਂ ਆ ਖੁਸ਼ ਵਕਤ ਉਛੇਂਨੇ ਸ਼ਰਮ ਆਕਰ ਭਠੀ
ਫਿਰੇਰਾਨਾ ਯੁਕਤੁਯੁ ਕੀ ਛੇ ਮਗਰ ਭਯਾ ਧੋ ਅਰਥਾਂ ਕੇ ਮੁਕਾਬਿਲ
ਛਾਤੇ, ਛੇਂ ਤੋ ਉਨਕੇ ਛੇਲੋ ਛਵਾਸ ਭਯਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਤੇ ਉਸਵਕਤ
ਧੋ ਭੋ ਛਾਸਵਾ ਛਾਨਤੇ ਛੇਂ, ਆਪਨੇ ਫੇਯਾ ਨਹੀਂ ਕੇ ਅਰਥਕਾ
ਐਕੇ ਸਵਾਰ ਨਿਕਲਤਾ ਛੇ ਆਰ ਹੁਮਾਰੀ ਸਫ਼ਾਂਕੀ ਸਫ਼ੇਂ ਉਲਟ
ਫੇਤਾ ਛੇ ਆਰ ਉਨਕਾ ਸਿਪੇਛ ਸਾਵਾਰਤੋ ਅਭਯਕਾ ਸੁਭਾਅ ਛੇ
ਮੇਂਨੇ ਅਥਲਾ ਛਾਘਾਛੇ ਫਿਰੇਰ ਆਰ ਅਥਰਫਰਤ ਭਾਘਯੁ
ਕਲੀ ਨਹੀਂ ਫੇਯਾ. ਮੇਰੀ ਸਵਾਛ ਧੋ ਛੇ ਕੇ ਅਗਰ ਕਿਸੀ ਤਰ-
ਕੀਯਸੇ ਅਰਥਾਂਕਾ ਸਿਪੇਛ ਸਾਵਾਰ ਕਤਲ ਕਿਆ ਜਾਏ ਤੋ ਫਿਰ
ਹੁਮਕੋ ਅਰਥਾਂਪਰ ਗਲਯਾ ਪਾ ਲੇਨਾ ਨਿਛਾਯਤ ਆਸਾਨ ਛੋਗਾ.
ਕੋਯ ਅਥਲੀ ਤਫ਼ੀਰ ਕਰਨੀ ਆਈਏ ਕੇ ਅਰਥਾਂਕਾ ਸਰਦਾਰ
ਮਾਰਾ ਜਾਏ” ਧੋ ਸੁਨਕਰ ਫਰਦਾਨਨੇ ਕਛਾ.

“ਅਰਥੀ ਸਰਦਾਰ ਕਿਸ ਤਰਾਛ ਮਾਰਾ ਜਾਏ. ਮੇਰੀ ਅਕ-
ਲਮੇਂ ਤੋ ਧੋ ਭਾਤ ਨਹੀਂ ਆਤੀ ਮੇਂਨੇ ਆਭ ਮੁਕਾਬਿਲਾ ਕਰਕੇ

દેખ લિયા હે. મુઝસે તો વો કતલ નહીં હો સક્તાં ઓર મુઝસે બઢકર જંગલુ ઇસ લશકરમેં કોઈ નહીં ” મુશીરને કહ્યા.

“ મેરી યે મુરાદ નહીં કે ઇસકો ઓર બાઝુસે કતલ કિયા જાયે. ઇસતરાહ વો કતલ ન હોગા. બઢકે મેરી યે મનશા હે કે ઇસકો ખાતચીત કરનેકે લિયે ખુલાયા જાયે ઓર ફરેબસે કતલ કર દિયા જાયે ” દરદાનને કહ્યા.

“ યે ફરેબ કિસ તરાહ ચલ સક્તા હે ? ”

“ એક આદમીકો અરબી સરદાર કે પાસ લેજો કે અલસ્ખાહ તુમારે સાથ ગુફતુગુ કરનેકે લિયે તનહા આયે. ગુફતુગુ મકામ વો ટીલા મુકરર કરના જો મયદાને જંગ કે દરમીયાન હે. જખ કાસિદ ખાતચીત કર-કે વાપિસ આયે તો તુમ ઉસી વકત દસ ચીદા જવાન મુસલેહ ઉસ ટીલેમેં લેજ દેના જો ટીલેકે નીચે છુપ કર રાત બસર કરેં, તુમ સુખ્હાકે વકત તનહા નીકલકર ટીલે કે ઉપર જાકર ખડે રહેના ઓર અરબી સરદારકા ઇનિતિ-ઓર કરના. જખ અરબી સરદાર તુમકો તનહા દેખેગા વોલી તનહા તુમારે પાસ આયગા. તુમ ઉસકે સાથ નરમ નરમ ઓર ચિકની ચુપડી ખાતે કરના તાકે વો ગાફિલ હો જાયે ફિર તુમ ઉસકે બાઝુ ઓરસે પકડના ઓર અપને હમસ-હીયોં કો આવાજ દેના, વો કમીન ગાહસે નિકલ કર ફિલ-ફાર ઉસકો કાટ ડાલીંગે ” દરદાન ને યે સુનકર કહ્યા.

“ તુમારી તદખીર તો માઅકુલ હે, બ શરતે કે અરબી સરદાર માન જાયે ” મુશીરને કહા.

“ વો ગુર માન જાયગા. ઉસકો અપની બહાદુરી પર બહા ધુમંડ હે, જબ હુમારા કાસિદ ઉસકો કહેગા કે હમ સુલેહ કે ખવાહાં હે તો વો ફારન ફરેખમે આ જાયગા. ”

દરદાનને ચે તજવીજ પસંદકી ઓર ઉસી વકત હુમુ-સકે રહેનેવાલે દાઉદ નામી શખસકો જો ઇસકા બરોસેદાર આદમી થા ખુલાકર કહા ” તુ ઇસી વકત જાકર એહ લે અરબ કે સરદારસે મિલ ઓર મેરી તરફસે પયગામ દે કે હમ સુલેહકા ઇશદા રખતે હે. બન્દેગાને ખુદાકી ખુન-રેઝી નહીં આહતે ઇસલિયે બેહતર હો કે કલ સુખ્હા હમ દોનોં સરદાર તનહાઇમેં મિલેં ઓર બાહમ બેઠ કર સુલે-હકી શરતેં તય કર લેં ” દાઉદને કહા.

“ અય સરદાર ! બાદશાહને તુમકો લડાઇ કે લિયે લેજા હે ન કે સુલેહ કે લિયે. મુસલમાન કિસ તરાહ હમ-સે સુલેહ કરીંગે જતબક હમ ઉનકા દીન કુખુલ ન કરેં યા જઝિયા દેનેકા ઇક્રાર ન કરેં ” દરદાન ચે સુનકર બર અફરોખતા હુવા ઓર કેહને લગા.

“ તુઝકો ઇન બાતોં કે સાથ ડયા સરોકાર, તુઝકો મેં જો કુછ હુકમ દેતા હું ઉસકી તુ તાઅમીલ કર ” દાઉદને કહા.

“ મુઝકો તાઅમીલે હુકમ મેં ઇનકાર નહીં મગર બાદશાહ ચે સુનકર ઝુર્ર નારાઝ હોગા ઓર જબ ઉસકો માઅલુમ હોગા કે સુલેહકા પયગામ લે બનેવાલામેં થા તો મુઝકો કતલ કરેગા. ઓર મેરી બાયદાદ અપ્ત કરેગા. ” દરદાનને કહા.

“ બે વકુફ મેરી ગરઝ સુલેહકી નહીં બલકે મેં કિસી તરાહ અરબી સરદારકો તનહા પાકર કતલ કરના ચાહતા હું ” દાઉદને કહા.

“ ચે બાત મેરી સમજમેં નહીં આતી કે કિસ તરાહ તુમ અરબી સરદારકો કતલ કરલોગે. આજ વો તુમારે મુકાબિલે પર થા ફિર કયોં ન તુમને ઉસકો કતલ કર દિયા. ” ઇસિ પર દરદાનને ઉસકો અપની તઝવીઝ બતાઈ, લેકિન દાઉદકી તસલ્લી ન હુઈ ઓર ઉસને કહા.

“ અય સરદાર ! તુમ કયોં અપની શુબ્બઅત પર દાગ લગાતે હો વો તુમારે ફરેબ મેં નહીં આયગા. ઇસસે બેહતર હેકે ઉસકે સાથ મરદાના વાર મુકાબિલા કરો. ” દરદાનને ચે સુનકર ગુસ્સેસે કહા.

“ અગર તુ મેરે હુકમકી તાઅમીલ ન કરેગા તો મેં અબી તુઝકો ઝલીલ કરકે કયદ મેં ડાલ દુંગા. ”

દાઉદ ચે ધમકી સુનકર ઇસલામી કેમ્પકી તરફ રવાના હુવા મગર ઇસકે દિલમેં દરદાનકી તરફસે ખુબ ભર ગયા.

જળ વે ઇસલામી કેમ્પકે નઝદીક પહોંચ્યા તો ઉસને સિ-
યાહીયોં કો કહા કે—“ મુઝે દરદાનને તુમારે સરદાર કે
પાસ લેજા હે. ઉસકો ઇતતિલાઅ દો કે મેરી ખાત સુનલે ”
ખાલિફ બિન વલીદ ફારન આયે ઓર દાઉદસે પુછા.

“ તેરી કયા મતલબ હે ? ” દાઉદને કહા.

“ મુઝકો રૂમી સિપેહ સાલારને આપકે પાસ પયગામે
સુલેહ દેકર લેજા હે. વે ચાહતા હે કે આપ લડાઈ મોકુફ
રખે’ ઓર કલ સુખ્કા કો મિલકર સુલેહકી શરાયત તય કર
લે’ તાકે બંદગાને ખુદાકી ખુનરેઝી ન હો. આજ આપને
દેખાડે કે કિતને આદમી હમારે ઓર તુમારે લશકરસે
મારે ગયે. દરદાન ચે દેખકર ગમગીન હુવા હે ઓર ઉસને
ઇરાદા કર લિયા હે કે આપકે સાથ સુલેહ કર લે. કલ
સુખ્કા આપ તનહા ઇસ ટીલે પર જો મયદાને જંગ કે
દરમીયાન હે આ જાયે’, ઉધરસે દરદાનલી વહાં આ જાયગા
ઓર આપ તનહા ખેઠ કર સુલેહકી શરાયત પર ખેહસ
કરલે’ ” ચે સુનકર ખાલિફ બિન વલીદને કહા.

“ હમારી સુલેહકી શરતે’ તો અઝહરમિન શશમ્સ હે’
ઓર નિહાયત મુખતસિર હે’ યાઅને ઇસલામ ચા જઝિયા.
ફિર બાર બાર ઓર શરાયત પેશ કરનેકી કયા ઝુરરત હે.
દરદાનકો હમ કેહ ચુકે હે’ કે સિવાય ઇન શરાયત કે
હમ હરગિઝ હરગિઝ સુલેહ નહીં કરીંગે ” દાઉદને કહા.

“ મુમકિન હે કે દરદાન જાઝિયા દેના કુખુલ કર લે. આપકા ઉસસે મિલનેમેં કયા હરજ હે જખકે ઇસતરાહ હઝારહા ખુદાકે ખંદોકી જાનેં ખચ રહેતી હે ” ખાલિદને કહ્યા.

“ મુઝે જાનેં મેં કોઈ ઉઝર નહીં. લેકિન અગર દરદાનને કોઈ ફરેખકી ચાલ ચલનેકા ઇરાદા કિયા હે તો ચાદ રખના કે ફિરમેં હરગિઝ હરગિઝ તુમ મેંસે કિસીકો અમાન ન હુંગા. ” યે સુનકર દાઉદ ઘભરા ગયા. ઇસકો ઇસ ખાતકા તો ચકીન થા કે દરદાનકી ફરેખાના ચાલ કામચાખ ન હોગી ઓર ખાલિદ અપને કોલ કે મુતાબિક કિસીકો અમાન ન દેગા. ઇસને દિલમેં સોંચા કે કયું ન મેં અપને લિયે ખાલિદ સે અમાન લે લું ઓર ઇસકો દરદાન કે ફરેખસે આગાહ કરદું. ઇસને યે સોચ કર લડખડાતી હુઇ ઝખાનસે કહ્યા.

“ અચ અરખી સરદાર ! અગર આપ મુઝકો ઓર મેરે એહલો અચાલ કો અમાન દેં તો મેં એક બડે રાઝકી ખાત આપકો ખતાયે દેતા હું જો આપકે લિયે અઝ હદ મુશ્કીલ હોગી. ” ખાલિદને યે સુનકર કહ્યા.

“ મેં તુઝકો અમાન દેતાહું જા શરતે કે તુ લડાઇમે હિસ્સા ન લે ઓર વો રાઝ મુઝકો ખતા દે ” ઇસખર દાઉદને મુતમઇન હો કર કહ્યા.

“ દરદાનને દર અસલ આપકો ફરખસે કતલ કરનેકી તાળીર કી હે ઝોર ઉસકા ધરાદા હે કે દસ જવાન ટીલે કે નીચે છુપા રખે ઝોર જખ આપ ઉસકે પાસ આચેં તેા ઉનકે હાથસે આપકો કતલ કરાદે ” ખાલિદને પુછા.

“ વો કિસ વકત દસ જવાનોંકો ટીલેમેં છુપનેકે લિયે લેજેગા ? ” દાઉદને કહા.

“ જખ મેં વાપિસ બકર દરદાનકો ઇતિલાઅ હુંગા કે અરખી સરદારને સુખેહ ટીલેપર તનહા આના મનઝુર કર લિયા હે તો વો ઉસી વકત દસ જવાનોંકો વહાં લેજ દેગા ઝોર વો રાતભર વહીં ઠેરીજે. ” ખાલિદને કહા.

“ અચ્છા જાવ ઝોર દરદાનકો કહો કે મેં સુખ્હા તનહા ઉસકો મિલને કે લિયે આવુંગા. ”

દાઉદને બકર દરદાનકો ઇતિલાઅ દી કે અરખી સરદારને તુમારા પચગામ તસલીમ કર લિયા હે. દરદાન બોહોત પુશ હુવા ઝોર ઉસી વકત ઉસને દસ મુસતઈદ ઝોર મુસલેહ જવાનોંકો તાકીદ કરકે લેજ દિયા કે ટીલેકે નશેખમેં બકર કેસ લગાયેં ઝોર ચુપચાપ વહાં પડે રહેં. જખ સુખ્હા ઉનકો ખુલાયા જાયે તો ફિલફેર ઘાતસે નિકલ કર અરખી સરદારકો કામ તમામ કર દેં.

જખ ખાલિદ દાઉદકો રૂખસત કરકે મુસ્કુરાતે હુવે અખુઉબેદાકે પાસ ગયે તો અખુઉબેદાને કહા.

“ ખુદા તુમારે દાંતોકો હસ્તે હુવે રખે. ઇસ મુસકુરા-
હટકી કયા વજેહ હે.” ખાલિદ બિન વલીદને બે કુચ્છ
દાઉદસે સુનાયા અબુઉબેદાકો બતાયા ઓર કહા.

“ મેંને ઇરાદા કર લિયા હે કે મેં તનહા મુસલેહ
હોકર બઉ ખુદાને ચાહા તો ઉન તમામકો મારકર આઉંગા.”
અબુઉબેદાને કહા.

“ બેશક તુમ ઉનકે લિયે કાફી હો મજર અલ્લાહ
તઆલાકા હુઃમ હે કે અપને આપકો હલાકતમેં ન ડલો.
વો ગ્યારા આદમી હોંગે ઓર તુમ તનહા હોવગે. અયસા
ન હો કે તુમેં ગઝબ પહોંચે. મેરી સલાહ યે હે કે તુમભી
દસ જવાન વહાં લેજ દો તાકે વો ટીલેકે ઇસ તરફ નશોબમે
બયઠે રહેં ઓર વકતપર તુમારી ઇમદાદ કરેં, જબ દરદાન
અપને જવાનોં કો પુકારે તો તુમભી અપને જવાનોંકો પુકાર
લેના. ફિર લડાઇ ચકસાં હોગી ઓર દુશમન ઝલીલ હોંગે.
તુમ ઉધર લડાઇમેં મસરૂફ હોગે ઓર મેં ઇધરસે રૂમી
લશકરપર હમલા કરદુંગા. ખુદાને ચાહાતો હમકો ઉનપર
ફતેહ હાસલ હોગી “ ખાલિદને કહા.

“ અગર આપકી યેહી રાય હે તો મેં ઇસકે સાથ
ઇતતિફાક કરતા હું કયોંકે મેં આપકી રાય કે ખિલાફ
કુછ નહીં કરના ચાહતા.”

ઇસપર ખાલિદને દસ ચીદા બાંગાઝ જવાનોંકો બુલાયા

જન કે નામ ચે હેં, ઝરાર બિન અઝવર, રાફેઅ બિન ઉમયરા, અઆઝ બિન જબલ, મુસેબ બિન બખતા, સઈદ બિન આમિર, અબાન બિન ઉસમાન, કયસ બિન હુબયરા, અફરાહ બિનસઈદ, અદી બિન હાતિમ તાઈ, સઈદ બિનઅયદ.

જબ ચે દસ જવાન જમે હુવે તો ખાલિફ બિન વલીદને ઉનકો દરદાનકે ફરેબસે ઇતિલાઅ દી ઓર કહા—

“મેરી તજવીઝ ચે હે કે તુમહી ટીલેકે ઇસ તરફ નશેબમેં છુપ રહો ઓર જબ મેં પુકારૂં તો ફેરન તલવારેં ખીંચકર ટીલેકે ઉપર આ જાના ઓર રૂમી સિપાહીયોં કે ફરદન ફરદન મુકાબિલ હોજાના. મેં ખુદ દરદાનકા મુકાબિલા કરૂંગા ઓર અછાહને ચાહા તો હમ ઉન સબકો કતલ કરીંગે ઓર ઉનકો ફરેબકા મઝા ચખા દેંગે” ઇસપર ઝરારને કહા.

“મુઝે એક તદખીર સુઝી હે અગર ઇસપર અમલ ક્રિયા જાએ તો દરદાનકા કતલ ચકીની હે. વો તદખીર ચે હે કે હમ દસ જવાન આઘી રાતકો ટીલે પર જાયેં ઓર જહાં રૂમી સિપાહી છુપે હુવે હેં વહાં પહોંચકર ઉન્હેં ચુપચાપ કતલ કર દેં ઓર આપ ઉનકી જગાપર છુપકર બચઠ રહેં, જબ દરદાન પુઝારેગા તો હમ ઘાતસે નિકલકર ઉસકો વહીં કતલ કરદેંગે.” ચે સુનકર ખાલિફને કહા—

“તદખીર તો માઅકુલ હે ઓર ધોકા દેનેવાલોંકે સાથ અચસાહી કરના ચાહીચે તાકે દુસરોંકો ઇગિરત હો. અચછા

મેંને તુમકો ઇન જવાનોંપર સરદાર ક્રિયા. જુસ તરાહ તુમ મુનાસબ સમજે ઇસ કામકો અનબમ તક પહોંચાવ. ”

ઇસપર સબ અપને અપને ખયમેમે ચલે ગયે ઓર આધી રાત ગુઝરનેપર જળકે ચાર તરફ સુનસાનીકા આલમ છાયા હુવા થા દસ જવાન એક જગા જમા હુવે ઓર ચુપ ચાપ ટીલેકી તરફ ચલે. જળ ટીલેકે કરીબ પહોંચે તો ઝરાર ને કહા. “ તુમ સબ ઇસી જગા ઠયરો તાકે મેં દેખ આઉં કે વો કિસ હાલતમે હેં, અગર વો સોતે હોંગે તો હમારા કામ ઓર લી આસાન હોગા. ”

ઝરાર દબે પાઉં ઉનકી તરફ ગયા, વો સચમુચ ગેહરી નીંદમેં સો રહેથે. કયોંકે જુસ કામકે લિયે વો લેજે ગયે થે વો સુખડેકો કરના થા. ઇસકે અલાવ: વો દિનલરકી લડાઇમેં થકે હુવે થે. ઇસલિયે ખડે ઇતમિનાનકે સાથ સોચે હુવે થે. ઝરારને વાપિસ આકર અપને હમરાહીયોંકો ખુશ ખબરી સુનાઇકે “ દબે પાઉં ચલો, ઓર એક એક કે સરપર ખડે હોકર એકહી દફા તલવારેં ચલાવ. ”

ઝરાર ઓર ઉસકે હમરાહી ખડી એહતિયાત કે સાથ ગયે ઓર એકહી હાથમેં ઉન સબકા કામ તમામ કર દિયા. ઉનકે હથીયાર ઓર લિખાસ ઉતાર લિયે ઓર ઉનકો રેતકે નીચે છુપા દિયા ઓર આપ રૂમીયોંકા લિખાસ પેહેનકર વહીં છુપ ગયે તાકે અગર કોઈ રૂમી સિપાહી ઇતતિક્કાકીયા ઇધર

આ નિકલે તો ઉનપર શુખ્હા ન કરે. જખં સુખ્હા હુઈ તો દોનોં લશકર જંગ કે લિયે તઈયાર હુવે. અબુ ઉમેદાને ખાલિદકે મશવિરેસે અપને લશકરકો હુકમ દે દિયા કે “જંગકે લિયે ખિલકુલ તઈયાર રહેં ઓર જખ રૂમી લશકર હરકત કરે તો ફોરન ઉનપર હમલા કરહે” ઉધર દરદાનને મયદાનમે નિકલકર ખાલિદકો સુલાકાતકે લિયે ખુલાયા. દરદાન અઝ સરતાપા આહન પોશ ઓર મુસલેહ થા. ખાલિદ ખિન વલીદ બી મુસયલિમા કઝઝાખકી ઝિરાહ જો જંગે યમાગામે ઇનકો મિલીથી ઝયખે તન કરકે તનહા મયદાનમે આયે ઓર દરદાનકે હમરાહ ટીલેપર ગયે. દોનોં એક દુસરેકે રૂખરૂ ખચઠ ગયે. દરદાનને કહા—

“મે આપસે સુલેહકા ઇરાદા રખતા હું મગર આપકી શરાયત નિહાયત સખ્ત હેં, હમ હમેશાકે લિયે જઝિયા દેના કખુલ નહીં કરતે લેકિન એક દફા જીતની નકદી મુકરર કરો હમ દે દેતે હેં ઇસ કરારપરકે આપ અપને લશકરકે સાથ વાપિસ ચલે જાયેં ઓર શામકી ઝમીન ખાલી કરહે.” ખાલિદને જવાબમેં કહા.

“ઝિયાદા ગુફતુગુ કુઝુલ હે. હમકો સુલેહકી શરતોંમેં તરમીમ કરનેકા કોઈ ઇખતિયાર નહીં, હમારે ખલીફાકા ચેહી હુકમ હે. દોનોંમેસે એક ખાત માન લો તો સુલેહ હો સકતી હે, વરના નહીં.” ઇસપર દરદાનને ઉછલકર ખાલિદકે દોનોં

ખાજુ પકડ લિયે. ખાલિદનેથી ઇસકે જવાબમેં દરદાનકે ખાજુ ઝોરસે પકડ લિયે દરદાનને પુકારકર અપને જવાનોંકો કહાકે “જદ્દ આવ, અરબી સરદારકો મેને કાખુમે કર લિયા હે” ઇસકી પુકાર સુનકર ઝરાર અપને હમરાહીયોંકે સાથ તલવારેં ખીંચે હુવે રૂમીયોંકે લિખાસમેં દરદાનકે સરપર પહોંચ ગયા. દરદાન ઉનકી શકલેં દેખકર સેહેમ ગયા ઓર હયરાન હોકર પુછને લગા. “યે કયા મોઆમિલા હે” ખાલિદને કહા—“તુને મેરે લિયે જો ખડકા ખોદા થા ઇસમે અદલાહ તઆલાને તુઝકો ડાલ દિયા. તેરે જવાન મુલકે અદમકો રવાના હો ચુકે હે. અંખ ખતા મેં તેરે સાથ કયા સુલુક કરે” દરદાનને કહા.

“મુઝકો અમાન દો ઓર જીતના રૂપિયા ચાહો મુઝસે લેલો.” ખાલિદને કહા.

“જો સરદાર મયદાને જંગમેં લડતા હુવા હથિયાર ડાલ દે ઓર અમાન માંગે ઉસકો અમાન દી જાતી હે મગર જો શખસ ફરેખ ઓર ધોકેસે દુસરેકો કતલ કરના ચાહતા હો ઉસકો અમાન નહીં દી જા સકતી. મેં તેરે સાથ વોહી સુલુક કરતા હું જો તુને મેરે સાથ કરનેકા ઇરાદા કિયા હુવા થા.”

ઝરાર ઇસકા સર કાટને આમાદા હુવા તો દરદાનને ખાલિદસે કહા—“પ્રદાકે વાસ્તે મુઝે અપને હાથસે કતલ

કરો. ઇસ જિનકો રોક લો. ઇસકો દેખકર મેરા હાલ મુત-
ગધિર હો જાતા હે. ઇસીને મેરે બેટેકો કતલ ક્રિયા થા.
ખાલિદને કહ્યા. “તેરા કાતિલભી ચેહી હોગા.” ઝરઝરને
ઉસી વક્ત દરદાનકા સર તનસે જુદા કર દિયા.

ખાલિદ બિન વલીદને દરદાનકા સર નેઝેપર રખલિયા
ઝોર ઝોરસે તકબીર કહી. અબુ ઉબેદા તકબીર સુનતેહી
લશકર કે સાથ રૂમીયોંપર હમલા આવર હુવે. ખાલિદને
દરદાનકા સર રૂમીયોંકે આગે ફેંક દિયા. વો દરદાનકો મક-
તુલ દેખકર ગઝબમે આ ગયે ઝોર બડે ગુસ્સેસે લડને લગે.
શામતક લડાઈ હોતી રહી આબિર રૂમી ભાગ નિકલે.
પચાસ હજાર રૂમી ઇસ લડાઈમેં કતલ હુવે ઝોર ઇસ કદર
માલો અસબાબ ગનીમતમે મુસલમાનોં કે હાથ આયા કે
ઈસે પહેલે કિસી લડાઈમેં ઇનકો મયસ્સર ન હુવાથા.

અજનાદીનકા માઅરિકા મુલકે શામમે સબસે બડા થા
જો અબતક એહલે અરબકો પેશ આયાથા. ઇસ માઅરિકેમેં
હરકુલ શાહે કુસ્તુનતુનીયાને બડા ઝોર ખરચ ક્રિયા થા
ઝોર બડી જંગજુ કોમેં રવાના કીર્થી. શામ ઝોર ફિલિસ્તીન
કી હિકાઝતકા અપની તરફસે બડા ઇનતિઝામ કર લિયા
થા. લડાઈભી બડી સખત હુઈ. ઝોર દરદાન અગર અપને
ફરેબકા શિકાર ન હોતા તો લડાઈ ઝોર તુલ ખીંચતી મગર
ઇસકે મારે જાનેસે રૂમી ફોજ બેહિલ હોગઈ ઝોર ઉમ્મકે

પાઉં ઉખડ ગયે. ઇસ અઝીમુશશાન ફતેહ કે બાદ એહલે અરબકે લિયે ફિલિસ્તીન ઓર શામ દોનોંકા રાસ્તા ખુલ ગયા. ઇનકો ઇખતિયાર થા કે ખવાહ ફિલિસ્તીનકે શહેરોં ખુસુસન બયતુલ મુકદ્દસ (યરૂશેલમ) કા રૂખ કરે ખવાહ શામકી તરફ આગે બઢે, અબ કોઇ રૂમી લશકર સિવાય ઉન સિપાહીયોં કે જો હરએક શહેર ઓર કિલે મેં મોબુદ થે એહલે અરબકી પેશ કદમીકો રોકનેવાલા નહીં થા. અહ્મદ તઆલાને અપની બરગુઝીદા જમાઅતકી નુસરત કી ઓર ઉનકો દુશમનોંપર ગાલિબ કર દિયા.

બાબ. ૧૬

ફત્તે દમિશ્ક.

હિજરી સને ૧૩.

જળ ખાલિદ બિન વલીદને અજનાદીનકે મયદાનમેં નઉવે હઝાર રૂમીયોંપર શાનદાર ફત્તે હાસલ કી તો ઉસી વકત ખલીફએ અવલ હઝરત અબુબકર સિદદીક રદીઠકી ખિદમતમેં એક કાસિદ કે હાથ ખત લિખકર રવાના કિયા ઓર આપ અબુ ઉબેદાકે પાસ આકર કેહને લગે.

“અહ્મદ તઆલાને હમકો ફત્તે અઝીમ બખશી હે. અબ રૂમીયોંકા ઓર ઇસ તરફ દુટ ગયા હે ઓર હમકો કિલે ફત્તે કરનેમેં આસાની હોગી. મેરા ઇરાદા હે કે હમ ફિર દમિશ્કકા મુહાસિરા કરેં કયોંકે દમિશ્ક શામકા મરકઝ હે. અગર દમિશ્કપર હમારા કબઝ હો ગયા તો શામમેં હમારા સેનટર કાયમ હો જાયગા. ફિર હમ બતદરીજ તમામ શામકે માલિક હો જાઈંગે ઓર હમારે પાઉં ઇસ સર ઝમીનમેં બખુબી જમ જાઈંગે. હમારા લશકર જો મુતફર-રિક થા અબ તમામ યહાં જમા હોગયા હે ઓર હમારી

તેવ્યદાદ ચાલીસ હજાર કે ગરીબ હે. બેશક એહલે દમિશ્ક
કો સામાને રસદ વગેરા જમે કરનેકા મોકા મિલ ગયા હે
મગર જખતક હમ દમિશ્ક ફતેહ ન કરલે' હમકો આગે
ખઢના નહીં ચાહીયે. દમિશ્કકા ખરખશા મિટા લે' તો ફિર
હુમુસ ઓર એનતાકીયા પર જો શાહે રૂમકે મુનતખિય હેડ
કવારદર હે' ચઢાઈ કરીંગે.”

હઝરત અબુ ઉબેદા રદીંને ઇસ તજવીઝ કે સાથ
ઇતતિકાક કિયા ઓર ચંદ રોઝ સસતાકર ઇસલામી લશકર
દમિશ્કકી તરફ રવાના હુવા.

જખ ફતેહકી ખબર ખત્રીફએ અબ્વલ હઝરત અબા-
ખકર સિદ્દીક રદીં કો પહોંચી તો આપ ખડે ખુશ હુવે
ઓર સિજદએ શુક્ર અદા કિયા. તમામ અરખમે યે ખબર ફેલ
ગઈ કે ઇસલામી લશકરને રૂમીયોંપર તુમાયાં ફતેહ પાઈ
ઓર શામકે કઇ એક શેહેર ઓર કિલે તસખીર કરલિયે.
ઇસ ખબરકો સુનકર અરખકે લોગ શામકે કસ્દસે મદીને
મુનબરામે આને લગે. યુનાંચે અબુસુફિયાન ઓરદીગર મકકે
કે સરદાર હઝરત અબાખકર સિદ્દીક રદીં કી ખિદમતમે
હાઝિર હુવે ઓર અર્ઝકી કે “ ઇન્હે લશકરે ઇસલામ મેં
શામિલ હોનેકી ઇન્જાઝત દીજાયે. ” હઝરત ઉમર રદીં ને
ઇસખાતકો પસંદ ન કિયા ઓર હઝરત અબાખકર સિદ્દીક
રદીં કી ખિદમતમે અર્ઝકી કે—

“ મુઝકો અબુસુફિયાન ઓર ઉસકે હમરાહીયોં પર એતિમાદ નહિ, યે લોગ ઇસલામકે બડે સખત મુખાલિફે ઓર મુસલમાન હોકરણી ઇનકે સરસે અમારતકા ખ્યાલ દુર નહીં હુવા ઓર અપને આપકો દુસરે મુસલમાનોં પર તર-જીહ દેતે હેં, અવામુન્નાસકો હકીર જાનતે હેં, મુઝે અ-નદેશા હે કે અગર યે લોગ લશકરે ઇસલામ મેં ગયે તો બુરર કુછ રખના પયદા કરીંગે ઓર અપની શેખી ઓર ધુમંડસે લશકરમેં તફરિકા ડાલ દેંગે. જખ ઇબતિદાઈ દા-અવત દી ગઈથી તો યે લોગ ઘરોંમેં બચઠે રહે લેકિન અખ યે સુનકરકે લશકરે ઇસલામકો કુતુહાત હાસલ હુઈ હેં તો ઉનકોણી શામકા શોક આગયા હે. મેરી સલાહ આપ માનેં તો ઇનકો હરગિઝ શામમેં જાનેકી ઇબ્જાત ન દે ” યે સુ-નકર હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીંને કહા.

“મેં તુમારી રાયે હે ખિલાફ નહીં કરંગા.”

જખ અબુ સુફિયાન ઓર ઉસકે હમરાહીયોંકો ઇત-તિલાઅ મિલીકે હઝરત ઉમર રહીંને ઉનપર બદ ગુમાની કી હે તો વો હઝરત અબાબકર રહીં કી ખિદમતમે હા-જિર હુવે. ઉસવક્ત હઝરત અલી રહીં ઓર હઝરત ઉમર રહીં હઝરત અબાબકર રહીં કે પાસ બચઠે હુવેથે. અબુ સુફિયાનને હાજિર હોકર કહા.

“અય ઉમર ઇબ્નુલ ખત્તાબ ! યે દુરસ્ત હે કે અમા-

નચે જાહેલીયતમેં હમ તુમારે હુશમન થે ઓર તુમ હમારે, લેકિન જળ અલ્લાહ તઆલાને હમકો હિદાયતદી તો હમારી હુશમની જાતી રહી ઓર હમારે દિલ કુદ્ર ઓર શિક્કસે પાક હો ગયે ફિર કયા સખખ હે કે તુમારે દિલમે અભી તક હમારી તરફસે કીનાહે ઓર અભીતક તુમારે દિલસે અદાવત ઓર ખુગ્ગ દુર નહીં હુવા.” હઝરત ઉમર રહીંને કહા.

“મુઝકો સિર્ફ ઇસ ખાતકા અનદેશા થાકે તુમારે જાનેસે લશકરે ઇસલામમેં તફરિકા પયદા હોગા, કયેં કે તુમકો અભી તક અપની અમારતકા ખ્યાલ હે ઓર તુમ અપને હસળ નસખપર ફગ્ગ કરતે હો ઓર ઉન લોગોં પર તરજીહ દેતે હો, હાલાંકે ઇસલામમેં વો લોગ ખરતર સમજે જાતે હે જો. પેહલે ઇસલામ લાયે. ઇસલામકી ઇઆનત ઓર ઇમદાદ કરતે રહે ઓર ઇમદાદ દેતે રહે ઓર અપની જાન ઓર માલકો અલ્લાહકી રાહમે ખર્ચ કરતે રહે.” યે સુનકર અખુ સુફિયાનને કહા—

“મેં તુમકો ઓર ખલીફએ અવ્વલ હઝરત અખા. બકર રહીંકો ઇસખાતકા ગવાહ રખતા હું કે મેં સચ્ચે દિલસે અલ્લાહકી રાહમેં જાન દેનેકે લિયે આયા હું. મેરે દિલમે અમારત વગેરાકા કોઈ ખ્યાલ નહીં ઓર ન મુઝે કોઈ તમેઅ ઓર લાલચ હે મે સિર્ફ હુસુલે સવાળ કે લિયે શામકો જાતા હું.”

યે સુનકર હઝરત ઉમર રદી૦ ઓર હઝરત અબાબકર રદી૦ બહોત ખુશ હુવે ઓર ઉનકો શામમે જાનેકી ઇબ્ન-તદી ઓર ઉનકે હકમે દોઆએ ખચરકી. ચંદ દિન ખાદ ચમનસે એક કસીર ગિરોહ ઉમરૂખિન માઅદી કરણકી સરહારી મેં શામકે કરદસે મદીને મુનવરામેં વારિદ હુવા. ઇનકે ખાદ માલિક ઉશતરલી અપને ગિરોહ કે સાથ હાઝિર હુવા. હત્તા કે સખ મિલાકર સાત હઝાર જવાન હો ગયે ઓર ઇસ લશકર કે ખાલિદ ખિન વલીદ રદી૦ કે પાસ રવાના ક્રિયા ગયા.

જખ ખાલિદ ખિન વલીદ અપને કસીર લશકર કે સાથ દમિશ્કમેં પહોંચે તો ઉન્હોં ને ઉસી દયરમેં ડેરા લગાયા. જહાં પહેલે ઉતરેથે ઓર જો અબતક દયરે ખાલિદ કે નામસે મશહુર હે ઓર કિલ એ દમિશ્કસે આધે કોસકે ફાસલે પર હે. એહલે દમિશ્ક કે અજનાદીનકી લાઝ ઓર દમિશ્ક પર એહલે ઇસલામકી ચઠાઇકી ઇતતિલાઅ મિલ ગઇથી. ઉન્હોંને ઇતતિલાઅ મિલતેહી રસદ ઓર સામાને હરણ કિલ્એમેં ભર લિયા થા ઓર કિલ્આ અચ્છી તરાહ મેહકુઝ કરકે ઇતમિનાનકે સાથ કિલ્એ બંદ હો ગયે થે. ખાલિદ ખિન વલીદને અપને લશકર કે ચંદ હિરસોંપર તકસીમ ક્રિયા. એક હિરસે પર અબુ ઉબેદા રદી૦ કે સરહાર મુકરર કરકે કહા.

“ આપ દરવાઝાએ જાળિયા કે મુકાબિલ ડેરા લગાવે’
ઓર કિલ્લેદારોંકો તાંગ કરે ”

ફિર હુસરે હિસ્સે પર યઝીદ બિન અબુ સુફિયાન
કો સરદાર મુકરર કરકે દરવાઝે સગીર પર હુકમ દિયા.
તીસરે હિસ્સે પર શરજીલ બિન હસના કો સરદાર મુકરર
કરકે દરવાઝે તુમા પર લેજ. ચોથે હિસ્સે પર ઉમરૂ બિન
આસકો મુકરર કરકે દરવાઝે ફરાદીસ પર ઇરસાલ કિયા.
પાંચવે હિસ્સે પર કુયસાબન હુબયરા કો નામઝદ કરકે દર-
વાઝે કીસાન પર લેજ. છટકા હિસ્સા અપની કમાનમેં
મશરેફી દરવાઝે કે મુહાસિરે કે લિયે રખ લિયા ઓર
ઝરાર બિન અઝવર કો દો હઝાર સવાર પર અફસર કરકે
હુકમ દિયા કે “ તમામ લશકરે ઇસલામ કે ગિર્દ ચક્કર
લગાતા રહે ઓર સળકી હિફઝત કરે. ” ઝરારને કહા.
“ યે કામ તો મેરે મિઝાજ કે બિલાફ હે કે મેં સિફ નિ-
ગેહબાની કરતા રહું ઓર લડાઈસે બાઝ રહું. ” ખાલિદ
બિન વલીદને કહા. “ તુમકો લડાઈસે કિસને મના કિયા હે.
જહાં મોકા પાવ લડો ઓર જીતકો ઇમદાદકી ઝુરૂરત હો
દો. ” યે સુનકર ઝરાર ખુશ હો ગયા ઓર અપને સ-
બરોંકો લેકર ઇસલામી લશકરકી હિફઝત કરને લગા.

જબ એહલે દમિશ્કને અપને આપકો ચારોં તરફસે

. ઘેરા હુવાં પાયા ઓર લશકરે ઇસલામકી કસરત દેખી તો વો બહોત ઘભરાયે ઓર તુમાકે પાસ આકર કેહને લગે.

“ હમારા ચે ઇરાદા હે કે એહલે ઇસલામકે સાથ સુલેહ કરવે ” તુમાને કહા.

“ તુમકો શર્મ નહીં આતી કે તુમ એહલે ઇસલામ સે સુલેહકા ઇરાદા રખતે હો. તુમારી તેઅદાદ ઉનસે ઝિયાદા હે, સામાને હરબલી તુમારે પાસ બોહોત હે ફિર તુમ હરતે કયોં હો ” ઉન્હોંને કહા.

“ એહલે અરબ કે પાસ ખેશક પહેલે સામાન નહીં થા મગર અબ ફિલીસ્તીન, તદમર, હુરાન, બસરા ઓર અજનાદીન વગેરાકી લડાઇયોંમેં બ કસરત સામાન ઉનકે હાથ આ ગયા હે ઓર તેઅદાદલી ઉનકી નિસબતન બોહોત ઝિયાદા હે. હમકો ખોફ હે કે હમ ઉનકા મુકાબિલા નહીં કર સકીંગે. ઓર હમારી જાનેં નાહક ઝાયેઅ જાઈંગી. અગર હમ ઉનકે સાથ સુલેહ કર લેંગે તો હમકો અમાન મિલ જાયગી. એહલે અરબ અપને એહિદ કે બડે પાબંદ હે. જુન શેહેરાંને ઉનકે સાથ મુસાલિહા કિયા હે વો ઉનકે સુલુકસે બોહોત ખુશ હે ” તુમાને ચે સુનકર કહા.

“ મેં હરગીઝ સુલેહ કરને પર તઇયાર ન હોઉંગા ”

“ અગર તુ સુલેહ પર રાઝી નહીં તો મયદાનમેં નિકલ કર ઉનસે મુકાબિલા કર ” ઉન્હોંને કહા. “ યા

બાદશાહકો લિખ કે હમારે લિયે કુમક ઇસ્લાહ કરે વરના હુમ કિલ્લે બંદ કબતક રહીંગે. અગર મુસલમાનોને બજાર શમશીર હુમ પર ફતેહ પાઈ તો વો કત્લે આમ કર દેંગે. હમારા અસબાબ લૂટ લેંગે ઓર હમારે બાલ બચ્ચોંકો બંદી મેં લે લેંગે. ઇસસે બેહતર હે કે હુમ જાઝિયા દેના કુબુલ કર લેં ઓર ઇસ તરાહ અપને બાનો માલકો ઉનકે હાથસે બચા લેં ” તુમાને ઇનકે જવાબમેં કહા

“ તુમ ઘભરાવ નહીં. લશકરે ઇસલામકો હુમલા કર નેહો હુમ કિલ્લેસે ઉનપર તીર ઓર પત્થર ચલાઈંગે. કિલ્લા હમારા મઝબુત હે. વો હુમપર ગાલિબ ન આ સકીંગે. જબ વો થક બાઈંગે તો ફિર મેં મયદાનમેં નિકલ કર ઉનકો લગા દુંગા. મેં બાદશાહકો બી ખત-લિખતા હું. ઉધરસે કુમક આબાયગી. ઉધર હુમ કિલ્લેસે નિકલકર હુમલા કર દેંગે ઓર અરબી લશકર કો આનન ફાનનમેં કતલ કર હાલીંગે. ”

તુમાકી યે ખાત સુનકર એહલે હમિશક મુતમઘન હો ગયે ઓર સુલેહકા ખ્યાલ ઇનકે દિલસે દુર હો ગયા દુસરે દિન ઇસલામી લશકરને ચાર તરફસે કિલ્લેપર ચુરશ ફી મગર કિલ્લેદારોંને તીર ઓર પત્થર બરસાકર ઉનકો વાપિસ કિયા.

ઉસી વકત ખલીફએ અબ્વલ હઝરત અબ્બાબકર સિદ્દીક

રહીંઠકાં કાસિદ ખત લિયે હુવે ખાલિદ ખિન વલીદ રહીંઠકે પાસ પહોંચ્યા ઓર કેહને લગા—“ સાત હજાર જવાન લશકરે ઈસલામકો ઇમદાદકો આ રહે હેં, જનમેં આખુ સુફિયાન, ઉમરૂ ખિન માઅદી કરખ ઓર માલિક ઉશતર શામિલ હેં ” યે સુનકર ખાલિદ ખિન વલીદ બહોત ખુશ હુવે ઓર ખત પઢા જુસ્મે લિખા થા કે—

“ ફતલે અજનાહીનકી ખબર સુનકર બધી ખુશી હુઇ. અદલાહ તઆલાને અપના વાઅદા પુરા કિયા. અખ તુમ હુમુસ, હલખ ઓર એનતાકીયા કે જાવ ઓર ખરાખર ચલતે રહો જખતક કે કુલ શામ ઓર રૂમકી સરઅમીન ફતેહ ન કરલો. અદલાહ તઆલા તુમારા હાફિઝ ઓર નાસિર હો ઓર તુમારી ઇયદાદ કે લિયે મકકે મોઅજઝમા કે દિલેર ઓર યમનકે શેર રવાના કિયે ગયે હેં ઉનકે પહોંચનેસે તુમારી તાકત ઝિયાદા હો જાયગી. અદલાહ તઆલા ઓર ઉસ્કે રઘુલ સલ્વ કી રઝામંદી હાસલ કરનેકી કોશીશ કરતે રહો. ”

જખ ખાલિદ ખિન વલીદને ખત પઢ લિયા તો સખ સરદારોં કે પાસ હરેક દરવાઝે પર વો ખત લેજ દિયા. સખ પઢ કર ખુશ હુવે ઓર અદલાહ તઆલાકા શુક્ર આદા કરને લગે.

ફસરે કિન બોહલે ઇસલામને ફિર હમલા કિયા.

કિલ્લે દારોને તીર ઓર પથરોંસે જવાળ દિયા. શરજીલ
 બિન હસના કે અંદ હમરાહીયોં કે! અખી ઓર અખાન
 બિ. સઘડકે શહીદ કીયા. જળ અખાન બિન સઘડકી
 બીબી કે અપને શવહરકી શહાદતકી ખબર મિલી તો
 વો મુસલેહ હે કર ઓર તીર કમાન લેકર શરજીલ બિન
 હસના કે લશકરમે જા મિલી. ઇતનેમેં તુમાને જો શર-
 જીલ બિન હસના કે હમરાહીયોં કે! અખી હો કર ગિરતે
 દેખાતો ફોજ લે કર દરવાજે તુમાસે ઉન પર હમલા કર-
 નેકે લિયે બાહર નિકલા. શરજીલ બિન હસનાને તુમાકો
 મયદાનમેં નિકલતે હુવે દેખકર અપને હમરાહીયોંકો હુકમ
 દિયા કે “ ફિલ ફોર પીછે હટ જાયેં તાકે કિલ્લે કે
 પથર ઓર તીરોંકી જદસે ખચ જાયેં ” તુમાને સમજા કે
 મુસલમાન ઘભરા કર ભાગ નિકલે હે, વો ચેરકી તરાહ
 ગરજતા હુવા ઉન પર હમલા આવર હુવા. મુસલમાનોંને
 ઉન્હી કદમેં પર ઠયર કર ઉનકો ઢાલોં પર સલાલ લિયા
 ઓર તલવાર ચલાની શુરૂ કી. અખાનકી બીબી જરા ફા-
 સલા છોડ કર દુશમનોં પર તીર ચલા રહીથી. ઉસકા તીર
 બાલી નહીં જતા થા. ઇતનેમેં તુમાને શરજીલ બિન હસ-
 ના પર હમલા કિયા. દોનોં સરદારોં મેં તલવાર ચલને
 લગી. તુમાકે વાર ખડે સખત પડતેથે મગર શરજીલ સં-
 ભાલતે જતે થે. અખાનકી બીબીકીજો ઇન પર નજર પડી
 તો ઉસને એક તીર કલમએ તઇયજ પઠ કર તુમાકી તરફ

છોડા. તીર તુમાકી આંખ પર બેઠા. વો ચિલ્લા કર પીછે હટ ગયા ઓર લશ્કરકો વાપિસીકા હુકમ દે કર કિલ્લેકી તરફ લાગા. મુસલમાનોંને ઉનકા પીછા ક્રિયા મગર કિલ્લે વાલોંને ઉપરસે પત્થર ખરસાને શુરૂ ક્રિયે, જુસ્કી 'વજેહસે મુસલમાન વાપિસ આ ગયે ઓર તુમા મયે બાકી માંદા હમરાહીયોં કે હમરાહ કિલ્લેમેં દાખિલ હો ગયા.

અબાનકી બીબીને ઇસ લડાઈમે કઈ એક રૂમીયોં કે અખમી િયા ઓર મુસલમાન ઇસકી શુબખત ઓર નશાના બાબી પર ફખ્ર કરતે થે.

એહલે દમિશ્ક ફિર કિલ્લે બંદ હો ગયે ઓર કઈ દિન તક મુસલમાન કિલ્લે પર હમલે કરતે રહે. એક દિન એહલે દમિશ્ક ફિર તુમાકે પાસ ગયે. તુમાકી આંખકા અખમ અળ અચ્છા હો ગયા થા. ઉસને ખુશ હોકર ઉનકો અપને પાસ બિઠાયા. એહલે દમિશ્કને પુછાકે—

“ અબ કયા ઇરાદા હે, લડાઈકા તજરૂબા તુમ કર ચુકે હો, હમારી રાય હે કે હમ એહલે અરબસે સુલેહ કરલેં ક્યોંકે હમમે ઝિયાદા મુકાબિલેકી તાકત નહીં” તુમાને કહા.

“ મેં ઉસ વજત તક સુલેહ ન કરૂંગા જબ તક કે અપની એક આંખ કે બદલે અરબોંકી હજાર આંખ ન નિકાલ લુંગા. તુમ સખ્ર કરો. મેં ને એક તદખીર એહલે અરબકો કતલ કરનેકી સોચી હે.” ઉન્હોને પુછા “ વો કયા હે ? ” તુમાને જવાબ દિયા.

“ આજ રાતકો હમ એક એક ગિરોહ હોકર કિલ્લે કે મુખતલિક્ દરવાઝોંસે નિકલે’ ઝાર એહલે અરખ પર શખખુન મારે’, વો ગાફિલ હોંગે ઝાર હમ બ આસાની ઉન પર ગલખા પા લેંગે.” ચે સુનકર એહલે દમિશ્કને કહા.

“ બોહોત બેહતર, ઇસખાતકા તજરૂખા કરકે દેખ-લો અગર ઇસ તરાહ ચે બલા દફે હો જાય તો હમે’ ઝાર કયા આહીચે. ”

ચે તજવીઝ પુખતા હો ગઈ ઝાર તુમાને ચંદ એક ગિરોહ, બનાકર ઉન પર એક એક સરદાર મુકરર કિયા. જખ કુછ રાત ગઈ તો મુખતલિક્ દરવાઝોંસે એહલે દમિશ્ક નિકલે. ખુદ તુમા અપને ગિરોહકે સાથ દરવાઝે તુમાસે નિકલા.

ખાલિફ બિન વલીદ રદી૦ ને શખખુનકે ખ્યાલસે પહેલેહી એહતિયાત કર છોડીથી ઝાર હરેક કેમ્પમેં પેહરેદાર મુકરર કિયે થે. અલાવા ઇસકે ઝરાર બિન અઝવરકી ચે ખાસ ડયુટીથી. દુશમનોં કે બાહર નિકલતે હી ઇસલામી લશકર ખખઠ્ઠાર હો ગયા ઝાર હરેક તરફ ઇસલામી બહાદુરોંને એહલે દમિશ્કકા બડી સખતીસે મુકાબિલા કિયા ઝાર હ-ઝારહા દુશમનોંકો કતલ કિયા. સખસે ઝિયાદા શુબઅત્ શરજલ બિન હસનાને દિખાઈ કયોંકે ઉસકે મુકાબિલે પર તુમા ઝાર ઉસકે જંગમ્ હમરાહીચે. શરજલ બિન

હસનાંને ખાલિદ બિન વલીદસે કુમક તલબકી મગર ખાલિદ બિન વલીદને કેહલા લેખ કે “ સાળીત કદમીસે મુકાબિલા કરતે રહો, હમ ચાર તરફ દુશમનોં કે મુકાબિલેમે રૂકે હુવે હેં, હાં ઝરાર કે હમરાહી ગસ્ત કરતે હુવે ઉધર આઈગે તો તુમકો ઇમદાદ દેંગે ” ગરઝ એહલે દમિશ્ક ચાર તરફસે ના કામ હો કર ચોર કઈ હઝાર આદમી મકતુલ છોડ કર હસરત ભરે દિલકે સાથ કિસ્મેમે વાપિસ આયે ચોર તુમાકો કહેને લગે કે “ તુમારી સખ તદબીરેં ખાકમે મિલ ગઈ. હમ તુજે પહેલેહી કેહતેથે કે યે અરબ કિસીસે દળને વાલે નહીં. અગર અબલી તુ સુલેહ પર રાઝી નહીં હે તો હમ તુમકો તેરે હાલ પર છોડ દેતે હેં ચોર આપ જા કર અરબ કે સરદારસે અમાન તલબ કરતે હેં.” યે સુનકર તુમા સખત શરમિન્દા હુવા ચોર આખર ઉસને કહા. “ અરબા જો તુમારી મરઝીહી કરો મુજે કોઈ એતેરાઝ નહીં ” ઇસ પર એહલે દમિશ્ક કેચંદ મોઅઝઝેઝીન અબુ ઉબેદા રહીં કે પાસ આયે. કયોંકે વો ખાલિદ બિન વલીદસે ડરતે થે ચોર ઉનકો ઇદમ થા કે અબુ ઉબેદા ખડે નર્મ મિઝાજ ચોર રહેમ દિલ હેં. જખ યે હઝરત અબુ ઉબેદાકી ખિદમતમે હાઝિર હુવે તો હઝરત અબુ ઉબેદાને ખાલિદ બિન વલીદસે ખગેર હર્યાકત કીયે એહલે દમિશ્કકે સાથ સુલેહ કરલી ચોર ચંદ હમરાહી લે કર બીબીઆ હરબાઝે કી તરફસે કિસ્મે મે હાખિલ હુવે.

ઉસ વકત મશરેકી દરવાઝેકી તરફ ખાલિદ બિન વલીદને સખત હમલા કરકે દરવાઝા તોડ ડાલા. ઓર તલવાર ખીચે હુવે કિલ્લે મે દાખિલ હો ગયે. કિલ્લે વાલોં પર તલવાર ચલાની શુરૂ કી. ઇતનેમેં અબુ ઉબેદા અપને હમરાહીયોં કે સાથ કિલ્લેકે બીચમેં ઉનસે મિલે. એક દુસરેકો દેખ કર હયરાન હુવે. અબુ ઉબેદાને કહા.

“ મેને ઇન લોગોં કે સાથ સુલેહ કરલી હે ઓર ઉનકો અમાન દી હે. ” ખાલિદને કહા.

“ હમને કિલ્લા બઝોર શમશીર ફતેહ ક્રિયા હે. આપને બિલા મેરી મનઝૂરી કે કયોં સુલેહ કરલી ? મેં ઇનકે સાથ આઈને જંગ કે મુતાબિક સુલુક કરૂંગા. ” અબુ ઉબેદાને કહા.

“ મેને ઇસ ઉમીદ પર સુલેહ કરલીથી કે આપ ઇસકો મનઝૂર કર લેંગે. મેરી નીયત નેકથી તાકે બિયાદા ખુનરેઝી ન હો ” ખાલિદને કહા.

“ મેં ઇસ સુત્રેહકો મનઝૂર નહીં કરતા ” ઇસ પર દીગર મુસલમાન સરદારોંને કહા.

“ આપકો બાહમ તનાબિઆ નહીં કરના ચાહીયે. બહેતર હે કે ઇસ મોઆમિલેકો હઝરત અબાબકર સિદદીક દ્દીઠકી બિદમતમેં પેશ ક્રિયા બાયે. જયસા વો હુકમ દેંગે ઉસપર અમલ ક્રિયા બાયગા, ઇસપર એહલે દમિરકકો અમાન

દી ગઇ. કિલ્લેએ સખ હરવાએ ખોલ દિયે ગયે ઓર તા. ૭ જમાડીઉસ્સાની સને ૧૩ હિજરી કે લશકરે ઇસલામ મુઝફફરો મનસુર કિલ્લેએ દાખિલ હુવા. શામકા ખડા સેન્ટર મુસલમાનોએ કબજેમે આ ગયા ઓર ઉનકે પાઉ શામમે અઘી તરાહ જમ ગયે. મુસલમાન ખુદાકા શુક ખળ લાવે ઓર ખલીફએ અવલ હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રદીંકો દમીશ્ક* ફતેહ હોનેકી ખબર દી.

જંગે અજનાદીન, ફતેહ દમિશ્ક ઓર જંગે યરમુકકી તરતીખ મેં મોઅરરેખીનકા ઇખતિલાફ હે. વજેહ યે હે કે વાકદીને જો હીજરી ૨૦૭ મેં ફેત હુવે જંગે અજનાદીનકો પહેલે ખ્યાન ક્રિયા હે ઇસ્કે બાદ ફતેહ દમિશ્કકો ઓર ઉસકે બાદ જંગે યરમુકકો જસમે બાદશાહે રમ હરકુલને અપના સારા ઓર એહલે અરબકે મુકાબિલે પર ખરચે કર દિયા થા. જન મોઅરરિખોને વાકદીકી પયરવી કી હે ઉન્હોને ઇત વાકેઆતકો મઝકુરા બાલા તરતીખકે સાથ ખ્યાન ક્રિયા હે. મગર તિખરીને જો વાકદીકે બાદ હુવે હે ઓર જનકી વશાત સને ૩૧૦ હિજરીમે હુઈ હે, વાકદીકી પયરવી ન કંકે જંગે યરમુકકો પહેલે ખ્યાન કર દિયા હે. ઇસ્કે બાદ ફતેહ દમિશ્ક ઓર ઉસકે બાદ જંગે અજનાદીનકો ઇખતે અસીરને બી જસને સને ૬૩૦ હિજરીમે વશાત પાઈ અપની તારીખુલ કામિલ જિખતેમે તિખરીકી પયરવી કીહે ઓર બાઅઝ દીગર મોઅરરિખોને બી ઇસકી તકલીફકી હે.

લેકિન અબ તારીખી શહાદતસે સાખિત હો ગયા હે કે કુતુબ-શામ કે વાકેઆતકી તરતીખ ઓર જનકી સનોં કે મુતઅલલિક

તુમા ઓર ઉસકે અંદ એક હમરાહીયોંને દમિશ્કસે
 ચલે જાનેકી ઇજાઝત માંગી ઓર ઉનકો ઇજાઝત હી ગઈ.
 તો તુમા અપને તમામ માલો અસખાળકે સાથ દમિશ્કસે
 નિકલ ગયા. મુસલમાનોંને એહલે દમિશ્કકે સાથ ખડી નર-
 મીસે સુલુક ક્રિયા. વો ખડે ખુશ હુવે ઓર કેહને લગે
 “અગર અરખ અયસા નેક સુલુક કરને વાલેથે તો કયોં
 હમ શુર મેંહી ઇનકી હિક્મતમેં ન આ ગયે.” લશકરે
 ઇસલામને કઈ દિન તક વહાં ડેરા લગાયે રખા તાકે એહલે
 લશકર અન્હી તરાહ આરામ કર લેં ઓર ઇસ અરસેમે
 ખલીફએ અબ્બલ હઝરત અખાળકર સિદ્દીક રહીંઠકા જવાબ-
 લી ઇનકો પહોંચ જાયે.

વાકીકો તમામ મુતાઅખ્ખેરીન મોઅરરિમોંપર તરજહ હાસલ હે. ન
 સિદ્દ ઇસ લિયે કે વો કરીખ કે ઝમાનેમેં યે ઓર ઉનકે પાસ સહી
 રિવાયાતકા મસાલેહા કસરત કે સાથ મોખુદ થા, જલકે ઇસલિયેબી
 કે જરમન પ્રોફેસર નોલકાને જો યુરોપમે તારીખે અરખકા મુસતતદ
 આતિમ માના જાતા હે સને ૧૮૭૪ ઇસામિં અંદ એક તેહરીરેં
 ખાસ ઉમ્મ ઝમાનેકી સુરયાની ઝમાનમેં મુતાલિઆ કી હેં જો વાકીકી
 તસદીક કરતી હેં, યે તેહરીરેં યા મુસન્દદે બ્રિટીશ મ્યુઝીયમ લંદનમેં
 મેડકુઝ હેં, અલાવા ઇસકે સને ૧૮૬૪ મેં ડીગોઝને ફતેહ શામ્કે
 મુતઅલલિક તેકકીકાત કરતે હુવે યે કરાર દિયા કે જન મોઅરરિમોંને
 તારીખ ઓર સનોંકે મુતઅલલિક વાકીકી પયરવી નહીં કી ઉન્હોને
 સખત ઠોકર ખાઈ ઓર વોહ ગુમરાહ હો ગયે.

ખાખ ૧૭

હ. ખલીફએ અવલ રદીઠકી વફાત.

માહે જમાદીઉલ આખિર સને ૧૩ હિજરી કે શુરમે હઝરત ખલીફએ અવલ અખાખકર સિદ્દીક રદીઠ ખુખારમે મુખતિલા હુવે. વજેહુ યે હુધ કે આપને સુખહેકે સર્દ પાનીસે ગુસલ કિયા ઓર ઉસકી વજેહુસે ખુખાર આયા. એક રિવાયત યે હે કે ઇસિસે એક સાલ પહેલે એક ચહુદ્દીને આપકી દાઅવતકી થી ઓર ખાનેમે ઇસ કિસમકા ઝેહેર મિલા દિયા થા કે જો ખ તદરીજ જીરમમે ખસર કરતા રહા. ઇસ ઝેહેરકી વજેહુસે એક સાલ ખાદ આપકે મુહલિક ખુખાર આના શુર હોગયા. મગર યે રિવાયત ગલત સાખિત હુધ હે. સહી યેહીહે કે ઠંડે પાનીસે ગુસલ કરનેકી વજેહુસે ખુખાર લાહક હો ગયા જીસને અયસી મુહલક સુરત અખતિયાર કરલી કે આખિર કાર આપકી વફાતકા મુજબ હુવા. એક ઓર રિવાયત યે હે કે હઝરત અખાખકર સિદ્દીક રદીઠકી વફાતકા સમખ આં હઝરત સલઠસે મુશરિકત થી. કયોંકે આં હઝરત સલઠકી વફાતકે ખાદ હઝરત અખાખકર સિદ્દીક રદીઠ હમેશા ગમઝદા ઓર અન્દોહગી રેહતેથે ઓર ઉનકા જીરમ દિન ખદિન ગુદાખત હોવા જાતા થા.

યહાં તંકકે ઇસ ફિરાક ઓર જુદાઇ કે સદમેસે આપને વફાત પાઈ ઓર અપને ખ્યારે હુખીળ સલોકો જા મિલે.

જળ ખુખારને તુલ ખીંચા ઓર હાલત દિન બદિન નાજુક હોતી ગઈ તો હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીં કો ફીક દામનખીર હુઇ કે સહાબા રહીંકી ઇતતેફાકે રાયેસે કિસીકો અપના જાનશીન મુકરર કર જાયે. ઉનકી નિગાહમે ખિલાફતકા ગિરાંખાર ખોઝ ઉઠાને ઓર એહલે અરબકી કસ્તીકો હિફાઝત ઓર સલામતીકે સાથ મનઝિલે મકસુદ પર પહોંચાને કે કાબિલ સિફ હઝરત ઉમર રહીં થે ઇસ લિયે ઉન્હોંને હઝરત ઉમર રહીં કો ખિલાફતકે લિયે સહાબએ કિરામ રહીં કે સામને પેશ કિયા ઓર ઉનકી રાય દર્યાફત ફી. પહેલે આપને હઝરત અબદુર રહેમાન ખિન ઓફ રહીં કે સાથ મશવિરા કિયા તો હઝરત અબદુર રહેમાનને કહા.

“ આપ ઇસ મોઆમિલેકો બહેતર સમજતે હે ” મગર હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીં ને ઇસરાર કિયા ઓર રાયે ઝાહિર કરનેકો ઝોર દિયા તો હઝરત અબદુર રહેમાનને કહા.

“ ખેશક હઝરત ઉમર રહીં અરછે આદમી હે ઓર હમ સબમે મુમતાઝ હે મગર ઇનકે મિઝાજમે સખતી ઓર દુરસ્તી ખોહોત હે.” ખલીફએ અબ્વલ હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીં ને ફરમાયા.

“ ઇસવક્ત તુકે વો મુઝકો રદીકુલ કલ્ખ બનતેહેં ઇસલિયે સખતી ઓર દુરસ્તીકા ઇઝહાર કરતે હેં લેકિન મુઝકો ઉમ્મીદ હે કે જખ વો ખલીફા મુકરર હોંગે તો વો ઇસી સખતીકો બોહોત કુછ કમ કર દેંગે. ”

ઇસકે બાદ હઝરત ઉસમાન રદીંસે મશવિરા કિયાતો હઝરત ઉસમાનને કહા—“ બેશક હમમે ઉનકી મિસ્લ ઓર કોઈ નહીં ઓર અહિરકી જ નિસખત ખાતિન ઉનકા બોહોત અચ્છાહે. ”

ઇસીતરાહ ખલીફએ અવ્વલ હઝરત અબ્બાષકર સિદ્દીક રદીંને સઈદ બિન અયદ, અસીદ બિન હઝીર, ઓર દીઝર અકાબિર મોહાબેરીન ઓર અનસારસે મશવિરા તલખ કિયા. સખને આપકી રાયકે સાથ ઇત્તિફાક કિયા. ઇસ મોઆમિલેમેં તિબરી લિખતેહેં કે “ સિર્ફ તલહા રદીં ઇબ્ન અબ્બુસા રદીંને ખલીફએ અવ્વલ રદીં કી ખિદમતમે આકર અર્ઝકી કે આપ હઝરત ઉમર રદીંડે હમખર ખલીફા બનાનેકા ઇરાદા રખતેહેં હાલાંકે આપ અચ્છી તરાહસે બનતેહેં કે વો કિસકદર સખતગીર ઓર દુરસ્ત મિઝબહેં, આપ ખુદાકે સામને ઇસ ખાતકા કયા જવાબ દેંગે એ સુનકર ખલીફએ અવ્વલ હઝરત અબ્બાષકર સિદ્દીક રદીંને જવાબ દિયા.

“તુમ મુઝે આકિયતકા બોદ દિલાતે હો ? ખુશ ગવાહ હે કે મે અયસે શખ્સકો અપના જાનશીન તજવીજ કરતાહું જુરકો મેં તુમ સખમે બેહતર સમજતા હું જોર મેંને જો કુછ કિયા હે વો એહલે ઇસલામકી ખેર ખવાહી જોર બેહબુદીકો મદદે નજર રખકર કિયાહે. ઇસ લિયેમેં અહ્લાહ તઆલાકી તરફસે સુખરૂ હું, તુમ બેશક મેરે ઇસ કોલકા એઅલાન કરદો.”

જખ સખ સહાબી મુતતફિક હો ચુકે તો આપને હઝરત ઉસમાનકો કહા—“ખિલાફત કે બારેમેં મેરી વસીયત લિખલો.” ચુનાંચે મિનદરજે એલ વસીયત લિખી ગઈ.

“ખિસમિલ્લા અરરહિમા નિર રહીમ

ચે અખુબકર ખિન અખુ કહાફકા આખરી એહેદેનામા હે જુરકા આખરી કદમ દુનિયામે જોર પહોલા કદમ આખિરતમે હે. ચે અવસી ઘડી હે જખકે કાફિર મોઅમિન હો જાતાહે, શરીર અપને ઝુનાહોંકા ઇકરાર કરતાહે જોર જુદા સચ બોલતા હે. મેંને અપના જાનશીન ઉમર ખિન ખત્તાબ કો કિયા હે, ઇસલિયે ઇસકા હુકમ માનો જોર ઉસકી ઇતાઅત કરો. અગર વો સિરાતે મુસતકીમ પર ચલા તો મેરી ઉમ્મીદ પુરી કરેગા, અગર ખિલાફ ચલાતો અપને આઅમાલકા અદલાહ તઆલાકે રૂખરૂ જવાબ દેહ.

સતરવાં.] હ. ખલીફએ અબ્બાસ રદીંદી વફાત. ૨૩૫

હોઆ. મેરી નિયત નેક હે લેકિન મે નહીં કેહ સકતા હું કે
આથંદા કયા પેશ આને વાલા હે. જો શખ્સ પુરા અગલ
કરેગા ઉસકો અખિરતમે ઉસકી સગા ભુગતની પડેગી. અ-
લ્લાહ તઆલાકી રહેમત આર સલામતી હો તુમ પર. ”

યે વસીયત લિખે બાને કે બાદ આપને હઝરત ઉમર
રદીંદી કે ખુલાયા આર ફરમાયા. “મેને તુમકો અપના
બનશીન મુકરર કિયા આર મે તુમકો યે વસીયત કરતા
હું કે હમેશા અલ્લાહ તઆલાસે ડરતે રહેના આર અચ્છી
તરાહસે યાદ રખના કે અલ્લાહ તઆલા કોઈ અમલ રાત-
કો કુખુલ કરતા હે મગર દિનકો નહીં કરતા. પસ ફરજ
અદા કરનેકા સખસે મુકદ્દમ ખ્યાલ રખો. જખતક ફરજ
અદા ન કિયા બાયે નિશીલ કો કુખુલીયતકા શરફ હાસલ
નહીં હોતા. મોઅઝઝિઝ આર સાહિબે વકત વોહી શખ્સ
હો સકતા હે જુસને દુનિયામે હકકી પયરવી કી આર
આખિરત કે દિન ઉસકી નેકીયોં કા પલ્લા ભારી ઉતરા
આર વો શખ્સ સખત બદનસીબ હે જો દુનિયામે બહાલ-
તકા પયરવ બના રહા આર કિયામત કે દિન ઉસકી ને-
કીયોંકા પલ્લા હલકા નિકલા. સવાબ આર અઝાબ દોનોં
કો અપની નિગાહમે હર વકત રખના ચાહીયે આર સચ્ચાઈ
આર હકકો છોડ કર પુરાઈ આર ઝુટકી તરફ ભુલકશ્લી
ન બના ચાહીયે. અપને આપકો હલાકત કે ગદે મે

ગિરનેસે બચાવે રખો. અગર તુમને મેરી વસીયત કે મુતા-
બિક અમલ ક્રિયા તો યકીન જાનો કે તુમારી માત નિહા-
યત ખુશગવાર હોગી ઓર માતકી તલખી તુમારે નઝદીક
હી ન આયગી બલકે હયાતે જાવેદાની ઓર અબદી સુર
કે તુમ મુસતહિક હોગે. લેકિન અગર તુમને મેરી વસી-
યત પર અમલ ન ક્રિયા ઓર ઉસકે ખિલાફ અપની ર-
નિશ ઇખતિયારકીતો યાદ રખો કે માત તુમારે લિયે સખસે
ખુરી ચીઝ હોગી. ”

હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીં એ વસીયત ફરમા
ચુકે તો હઝરત ઉમર રહીં ને અર્જકી. “ મુઝકો ખલી-
ફા ન બનાઇયે, કિસી ઓર કે બનાવેં કયેં કે મુઝકો
ખિલાફતકી ઝુરરત નહીં ” મગર હઝરત અબુબકર રહીં
ને ફરમાયા.

“ બેશક તુમકો ખિલાફત કી ઝુરરત નહીં હે મગર
ખિલાફત કે તુમારી અશદ ઝુરરત હે. ઇસલિયે ચુપ ચાપ
મે ગિરાંબાર બોઝ અપને દોશ પર ઉઠાલો. ”

હઝરત ઉમર રહીં ને સરે તસલીમ ખમ ક્રિયા ઓર
મુસાફિહા કરકે હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીંસે રૂખસત
હુવે ઉનકે જાનેકે બાદ ખલીફએ અબ્વલ રહીં ને નિહા-
યત તઝરરોઅ ઓર હર્દ કે સાથ અદલાહ કે હુઝુર દોઆ

માંગીકે “ અય પરવર દિગાર મેને ચે કામ ફકત તેરી રઆમંદી ઓર મુસલમનોંકી ખયર ખવાહીકે લિયે કિયા હે, કયોંકે મુઝકો ખોદ્ થા કે અગર મે અયસા ન કરતા તો ઉનમે ફિતના બપા હોતા. મેને જીસ શખ્સકો તમામ સહુખામેસે બેહતર સમજા ઉસકો મેને ખલીફા નામઝદ કરિયા હે તાકે વો તેરી શરીઅતકો કાયમ રખે ઓર મુસલમાનોં કે હુકુકકી હિફાઝત કરે. અય પરવરદિગાર ઇસકો નેક ચલન ખલીફા ઓર રિઆયા કો ઇસકા તાબએ ફરમાન બનાયે રખ. ”

હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીં ઇસ ઝુરૂરી ઓર અહમ કામસે ફરાગત હાસલ કરકે બડે મુતમઈન હો ગયે. લેકિન કિસીને ઉનકો ઇતિલાઅદીકે બાઅઝ લોગ ઉનકે ઇસ ફયસલે પર રાઝી નહીં હે, ચુનાંચે જબ હઝરત અબદુર રહેમાન બિન ઓફ રહીં આપકી મિઝાજ પુરસીકે લિયે આયે તો આપને શિકાયતન કહા.

“ તુમ લોગોંને મુઝકો બીમારીસે ઝિયાદા તકલીફ દે રખી હે. મેને અપને ખયાલમે જીસ શખ્સ કો બેહતર સમજા ઉસકો તુમ પર ખલીફા મુફરર કિયા મગર તુમ લોગ નાક લવે ચઢાતે હો ઓર ખુદ ખિલાફતકી ખલાફિશ રખતે હો, દેઓ તુમારી આંખોંમે દુનિયા ખુશ દિખાઈ દે રહી હે, તુમ દુનિયા કો ખ્યાર કરતે હો, દુનિ

યાથી આરામ રાહત ઓર લગજત કે તમામ ગરવીદા હો રહે હો, તુમ આસાયશકે સામાન ઓર રાહતકી અશયા અપને ઘરોંમે જમે કરતે હો, તુમકો કમ્બલ પર સોના ખાક પર બેઠના ના ગવાર ગુઝરતા હે, તુમ રેશમી ખિસ-તરોં કે ખ્વાહિશ મંદ હો ઓર નર્મ નર્મ ગદેલોંકી આરજુ રખતે હો. ખુદાકી કસમ અગર કિસી મુસલમાનકી યે હાલત હો જાયે તો ઇસકે લિયે બેહતર હોગા કે વો દુનિયાવી લગજતમે પ્રડને કે બજાયે કતલ કિયા જાયે. તુમ લોગ ઇસલામ કે પહેલે રહેનુમા હો. કયા તુમકો યે ખાત ઝેખ દેતી હે કે તુમ અપને લિયે દુનિયાવી રાહત ઓર આસાયશ પસંદ કરો. મેરે ભાઈઓ ! યે નિહાયત બલીલ ચીઝે હે ઇનસે બચનેકી કોશીશ કરો. ”

હઝરત અબ્દુર રહેમાન રહીં કે દિલ પર ઇસ તક-રીરને અઝહદ અસર કિયા. ઉન્હોંને હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીં કે તસદ્દીદી કે “ આપને જો કુછ કિયા હે નિહાયત નેક નીયતીસે મુસલમાનોંકી ખયર ખ્વાહી કે લિયે કિયા હે ઓર તમામ મુસલમાન ઇસ પર રાજી હે અગર શાઝો નાહર કોઇ અપને દિલમે રાજી ન હો ઉસકો ઉસકે હાલ પર છોડ દેના ચાહીયે. વો ખુદ બખુદ રાજી હો જાયગા અલ્લાહ તઆલા આપકો ઇસ નેક કામકા અજરે અઝીમ અતા ફરમાવે. ઓર આપકે દિલમે ઇસ કામ કે મુતઅલ્લીક ખુશી ઓર રાહત ભરદે, ”

હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રદીઠ કે યે સુન કર ખુશી હુઇ. ફિર આપને અપને મુતઅલ્લીક યે વસીયતકી કે “ જખ મે વફાત પાઉં તો ઉસી વકત મુઝકો આં હઝરત સલઠ કે પેહલુ મે દફન કિયા જાયે આર મેરી બીબી અસમા આર બેટા અબદુર રહેમાન મુઝકો ગુરલ હે. ” ઇસ વસીયત કે બાદ આપને નિહાયત ઇતમિનાન કે સાથ તા. ૨૨ જમાદીઉલ આખર સને ૧૩ હિજરી મં-ગલ કે રોઝ અપની બાન અલ્લાહ તઆલા કે સિપુર્દ કી આપકી વસીયત કે મુતાબિક ઉસી રાત કે આં હઝરત સલઠ કે પેહલુ મે દફન કિયે.

તિબરી લિખતે હે કે ખલીફએ અબ્બલકી વફાત તા. ૭ જમાદીઉલ આખર સને ૧૩ હિજરી પીરકે રોઝ હુઇ આર ફતેહ હમિશ્કકી તારીખબી યેહી ખ્યાન કી ગઈ હે. ઇસી લિહાઝસે બાઅઝ મોઅરરિખોને યે લિખા હે કે ખલીફએ અબ્બલકી વફાત ઉસી દિન હુઇ જુસ દિન કે કિલએ હમિશ્ક ફતેહ હુવાયા. બહર હાલ ફતેહ હમિશ્ક ખલીફએ અબ્બલ કે અહદ કા બાકેઆ હે.”

હઝરત અબાબકર રદીઠ કી ઉમર વફાત કે વકત કરીબન ૬૩ સાલકી ખ્યાનકી ગઈ હે. આપ આં હઝરત સલઠ સે દો સાલ ચંદ માહ બાદ પયદા હુવેયે આર યે અજીબ ઇતતિફાક હે કે આપ આં હઝરત સલઠ કે બાદ

ઈતની મુદ્દત ચાગ્ગને દો સાલ ચંદ માહ જિન્દા રહે જોર
આં હજરત સલ્વ કી ઉમર કે કરીખ પહોંચ કર આપવે
ઈતેકાલ ક્રિયા.

હજરત અબાબ્કર સિદ્દીક રહીં કી વફાત પર ત-
મામ મદીને મે કોહરામ મચ ગયા જોર સહાબા પર વોહી
હાલત તારી હુઈ જો આં હજરત સલ્વ કી વફાત પર
હુઈથી આપકી બેટી હજરત આયેશા સિદ્દીકા રહીં કો
સખ્ત સદમા પહોંચા જોર ઉન્હોંને ફરમાયા.

“ અય મેરે ખ્યારે ખાપ ! અલ્લાહ તઆલાને તુમા-
રી નેક કોશીશોં કુખુલ ફરમાઈ જોર તુમકો દુનિયા જોર
આકેખતમે સુર્ખડ ક્રિયા. તુમ દુનિયા કો ગલીલ જોર
આખિરતકો અઝીઝ સમજતે થે ઇસી વજેહસે તુમ દુ-
નિયાસે પરહેઝ કરતેથે જોર આખિરતકો હાસલ કરનેકી
તરફ માયલ રહેતેથે. હજરત રસુલલ્લાહ સલ્વકી વફાત
હમારે લિયે સખ્ત મુસીબતથી મગર તુમારી મોતબ્બી વય-
સીહી મુસીબત હે. યે હમારે લિયે હુસસ બાંઝહ હાદિસા
હે. લેકિન અલ્લાહ તઆલાકી કિતાબમે વાઅદા દિયા ગયા
હે કે જો શખ્સ મસાયબ મે સખ્ત કરે ઉસકો અલ્લાહ ત-
આલા અજરે અઝીમ અતા ફરમાવેગા. ઇસલિયે મેં સુખ-
સે દોઆ કરતી હું કે અલ્લાહ તઆલા ઇસ મુસીબતમે

મુઝકો સખે જમીલ અતા ફરમાવે. અયે મેરે બાપ ! અગર મે તુમારી ઝિન્ગીકી આરઝુ કરૂં તો પુઝુલ હે. ઝોર અગર તુમારી માત પર ગિરયઓ ઝારી કરૂં તો વો બે સુદ હે, ઇસલિયે મે ઇન દોનાં ગેરમુફીદ બાતોંકો છોડ કર અહ્લાહ તઆલાસે તુમારે લિયે મગફિરત ઝોર રેહમતકી દોઆ કરતી હું, અહ્લાહતઆલા તુમકો ગરીકે રેહમત કરે.”

હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રદીંકી વફાતકા સદમા તમામ સહાબાકે લિયે યકસાંથા. મગર માઅલુમ હોતાહે કે હઝરત અલી રદીંને ઇસ સદમેકો માઅલુમસે ઝિયાદ મેહસુસ ણિયા. આપને જુસ વક્ત ખખર સુની ઉસી વક્ત નોતે હુવે ખલીફએ અબ્બલ હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રદીં કે મકાનપર આયે. આપકે આંસુ બેઇખતિયાર બારીયે ઝોર આપ દર્દ ભરે દિલકે સાથ ચે કેહતે જાતેથે.

“અય અબુબકર રદીં ! અહ્લાહ તઆલા તુમકો ગરીકે રેહમત કરે. તુમ પહેલે ઇસલામ લાને વાલેથે. તુમ બડે રાસિખલઅતિકાદ થે, તુમારા ઇમાન નિહાયત મઝખુત થા, તુમ સયર ચશમથે, તુમ ઇસલામ કે હીમાયતી ઝોર દિલી હુમદઈથે, તુમને રસુલલ્લાહ સલ૦ કી ઉસ વક્ત તસદીકકી જબકે લોગોંને ઉનકી તકઝીબકી, તુમને ઉનકી ઉમ્મત, ઇમદાદકી જબકે લોગોંને ઉનકો ફુખ દિયા.

તુમને ઉનકી ઉસવક્ત દિલ્હારી ઓર ખબરદારીકી જખ દુસરોને ઉનકો તકલીફ પર તકલીફ હી. તુમારા યે રવધ્યા ઓર તુમારે અખલાક બિલકુલ રસુલે મકબુલ હઝરત મોહમ્મદ સલૉકે સાથ મશાબાહ થે. તુમારા બદન નહીફ થા, મગર દીન બડા કવી થા. તુમકો સબપર શરફ હાસલ થા. તુમારા દિલ શેરકી તરાહ થા. તુમ કિસી મુસીબતકે વક્ત નહીં ચિઝકે, તુમ કોહો વિકારથે, હવાદિસ ઓર પરેશાનીયોંકે ઝોંકે તુમકો ઝરા જુમખિશ ન હે સકતે થે. તુમારે દલાયલ કવી હોતે થે ઓર તુમારી રાય હમેશા સાયબ ઓર સલીમથી. તુમ મુસલમાનોંમે જલ્લીલુલ કદ્ર થે. તુમકો કિસીકે માલપર તમે નથી. તુમ કોઈ કુઝુલ ખવાહિશ નહીં કરતેથે. અલ્લાહ કે નઝદીક તુમારા રૂતબા બડા બલંદ થા મગર મખલુકે અલ્લાહકે સાથ તુમ ખાકસારાના પેશ આતેથે. ઝેરદસ્ત તુમારે નઝદીક કવી થા. જખતક કે ઉસકા હક ઉસકો ન મિલ જાય ઓર ઝખરદસ્ત તુમારે નઝદીક ઝઈફ થા જખતકકે તુમ ઉસસે દુસરેકા હક ન દિલવા દો. હમકો તુમારી મોતકા સખ્ત સદમા પહોંચા હે. અલ્લાહ તઆલા ઇસ સદમેકે મુઆવિઝમેં હમકો અજરે અઝીમ અતા ફરમાવે. હમકો શુમરાહીસે મેહપુઝ રમે ઓર તુમકો અપની રેહમતકે સાયે મે લે લે. ”

હઝરત અલી કરૉકે બાદ હઝરત ઉમર રફીૉ આયે

“આર કેહને લગે. “ અયે ખલીફતુરરમુલ ! તુમને કોમકા બોઝ એક થકે હુવે શખ્સપર રખદિયા હે આર ઉનકા વાલી એક દરમાંદા શખ્સ કો મુકરર કિયા હે. અફસોસ કે તુમારા સાથી તુમસે દુર પડ ગયા આર કયોંકર વો તુમસે મિલ સકેગા ? ”

હઝરત અબુખકર સિદ્દીક રહીં કે ત્રીન બેટે થે. એક અબદુલ્લા ને આપકે ખિલાફતકે ઝમાનેમે ફૈત હો ગયે થે. દુસરે અબદુરરહેમાન ને ખાલિદ બિન વલીદકે હમરાહ શામકે માઆરિકોંમે એક નાખાઝ આર શુબ્હઅ સિપાહી સાબિત હુવે આર ને ઇસ મોકેપર શામસે વા પિસ આગયે થે. ત્રીસરે મોહમ્મદ બુન્હોંને ખલીફએ સિવુમ હઝરત ઉસમાન રહીં આર ખલીફએ ચહાદમ હઝરત અલી કરંકી ખિલાફતોંકે ઝમાનેમે નુમાયાં હિસ્સા લિયા.

હઝરત અબુખકર સિદ્દીક રહીંને વસીયત કરલીથી કે ને કુછ મેરા અસાસા બાકી રેહ જાય વો સખકા સખ મેરે જાન શીનકો દિયા જાવે આર ઉસીપર અમલ કિયા જાયા.

ખાખ ૧૮

હ૦ અખાખકર રદી૦ છી સીરત.

હજરત અખાખકર સિદ્દીક રદી૦ કુરેશકે મુમતાઝ કળીલે બની તયમસે થે ઓર આપ સાતવીં પુસ્તમે આં હજરત સલ૦કે સાથ મિલતે થે જયસે કે ઇસ કિતાબકે પહેલે હિસ્સે કે નોટમે જિક ક્રિયા ગયા હે. આપકા પહેલા નામ અબદુલ કાઅબા થા. આપ એક અરબે આલિમ, તારીખદાં ઓર બડે ઝીરક ઓર મોઆમિલા ફેહમ થે. આપ નામી તાજુર ઓર બડે માલદાર આદમીથે. મકકેકે રઉસામે આપકો બડી ઇઝત ઓર તબકીર હાસલથી ઓર જુહુરે ઇસલામ કે વક્ત આપ મહે કે ચીફ મેજિસ્ટ્રેટ થે. ઉસ વક્ત કુરેશકે કબાયલમે સે હરબે ઝેલ કળીલે બડે મુમતાઝ સમજે જાતે થે ઓર મહેકી હુકુમત ઉનમે મુન-કિસમથી. યાઅને ૧, બનીહાશિમ, ૨, બની ઉમઇયા, ૩, બની નોફલ, ૪, બનીઅબદુદદાદર, ૫, બનીઅસદ ૬, બનીતયમ ૭, બનીમખઝુમ ૮, બનીઅદી ૯, બનીજમેહ, ૧૦, બની સેહેમ.

ઇન કળીલોમેં ઝેલકી હુકુમતેં તકસીમ થીં

૧. હાથયોંકો પાની પિલાનેકી ખિદમત બનીહાશમકે સિપુઈ થી. ઓર ઉસ વક્ત બનીહાશમમેસે પહેલે અબદુલ મુતતલિખ ફિર અખીતાલિખ ઓર ફિર હઝરત અખ્યાસ રદીં ઇસ ખિદમતપર મામુર રહે ઓર વો તમામ કબા-યલે કુદેશકે ખડે રઈસ યાઅને સઈયદ સમઝે જાતે થે.

૨. બની ઉમધ્યાકી તફવીઝમે એહલે મછેકા ઝન્ડા રહેતા થા છરકા નામ અકાબ થા ઓર ઉસકા ઇનતિઝામ ઉસ વક્ત અખુ સુફિયાન કે મુતઅલલિક થા. વો તમામ કબાઇલે કુદેશકા કમાન્ડર ઇન ચીફ સમઝા જાતા થા.

૩. બની નોકલ કોમી ફંડ (રફાદા) કે તેહવીલદાર થે, યે ફંડ કુદેશકે શુરૂઆ ઓર મુસાફિરોંકી ઇમદાદ ઓર ખુરદો નોશમે ખરચ ક્રિયા જાતા થા. હરસખિન આમિર ઇસ ફન્ડકા અફસર થા.

૪. બની અબદુદદારમેસે ઉસમાન બિન તલહાકે સિપુઈ કાઅબેપર ગિલાફ ચઢાના ઓર ઉસકી હિક્મત યાઅને હરબાની કરનેકા કામ થા.

૫. બનીઅસદમેસે ચઝીદ બિન ઝગ્ગા દાફનનુદવા (કમીટી હોલ) કા મીર મજલીસ થા.

૬. બનીતયમમેસે હઝરત અખાળકર સિદ્દીક રદીં

દીવાની ઓર ફાજદારીકે ચીફ મેજિસ્ટ્રેટ યાઅને અંદાલતુલ આલિયા થે.

૭. બનીમખુમમેસે ખાલિફ બિન વલીદ રદી૦ કે મુતઅલલિક સામાને જંગકી તધ્યારી ઓર જંગકેલિમે નવબત બબનેકા કામ થા. વો કબાઇલે કુરેશકે મહેકમે ટ્રાન્સપોર્ટકે આલા અફસર થે.

૮. બની અદીમેસે હઝરત ઉમર રદી૦ કે સિપુર્દ સફારતકા કામ થા ઓર કબાઇલે કુરેશકે આલા અફસરથે.

૯. બની જમહમેસે સફવાન બિન ઉમધિયા કે મુતઅલલિક (અજલામ) તીરોસે ફાલ લેનેકા ફયસલા સાદર કરનેકા કામ થા.

૧૦. બની સેહેમમેસે હારિસ બિન કયસ કે સિપુર્દ ખબલિક બબને કા ઇનતિઝામ થા.

બાબુજુદ ઇસકે એહલે મહ્મકી અખલાકી હાલત ઇનદીનોં બિલ ઉમુમ નિહાયત ગિરી હુઇથી મગર હઝરત અબ્બાબકર સિદ્દીક રદી૦ અપની સોસાયટી કે તમામ આયુબસે બિલકુલ પાકો સાફ થે ઓર બડે પાક દામન ઓર નેકોકાર મશહુર થે. આપ બડે મેહમાં નવાઝ થે. મોહતા જોંકી હસ્તગીરી કરતે થે, મુસીબત ઝદોંકી ઇમદાદ કરતેથે.

ઔર અખનાયે અસકે સાથ નિહાયત ખુદક ઔર એહસાન
સે પેશ આતે થે.

આપકો આં હઝરત સલઠકે સાથ બચપનસેહી ઉન્સ
થા ઔર જબ આં હઝરત સલઠ હઝરત ખદીજતુલ કુબરા
રદીઠ કે સાથ શાદી કરકે ઇન્હીકે મકાનમે આ રહે તે
હઝરત અખાખકર સિદદીક રદીઠ કે બે ઇસી મેહેલ્લેમે
રહેતે થે આં હઝરત સલઠકે સાથ નિશસ્તો બરખાસ્ત કરનેકા
બોહોતહી ઝિયાદા મોકા મિલતા રહા. શાયદ કોઈ દિન
ખાલી જતા અસદિન આં હઝરત સલઠ ઔર હઝરત અ-
ખાખકર રદીઠમે મુલાકાત નહોતી. યે ખાલિસ મોહોખ્ખત
દિન બદિન તરકકી કરતી ગઇ.

જબ આં હઝરત સલઠને હઝરત અખાખકર સિદદીક
રદીઠ કે અપને રસુલલ્લાહ હોનેકી બશારત સુનાઈ તે
આપને ખિલા કિસી હિયકચાહટ ઔર તાઅજ્જબકે આં
હઝરત સલઠ કી તસદીક કી. ઔર ઉસી વક્ત ઉનપર ઇ-
માન લે આયે. બાઅઝ બાઅરરિખ લિખતે હે' કે આં
હઝરત સલઠકી રિસાલતપર સબસે પહેલે ઇમાન લાનેવાલે
હઝરત અખાખકર સિદદીક રદીઠ થે. મગર બાઅઝ લિખતે
હે' કે સબસે પહેલે હઝરત ખદીજતુલ કુબરા રદીઠ ઇમાન
લાઈ, ફિર હઝરત અલી કરઠ ફિર ઝયદ બિન હારિસ

જે આં હઝરત સલ૦ કે આઝાદ ગુલામ થે એર ઉનકે બાદ હઝરત અબાબકર રહી૦ ઇમાન લાવે. ખાઅઝને ઇન અકવાલકી યેં તતબીક કી હે કે આરતોંમેં સે હઝરત ખદીજતુલ કુબરા રહી૦ લડકોંમેંસે હઝરત અલી શેરેખુદા કર૦ એર મરહોંમેંસે હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહી૦ પહેલે ઇમાન લાવે. લેકિન ઇન અકવાલકી ઇસસે ઝિયાદા અચ્છી તતબીક યેં હે સકતી હે કે હઝરત ખદીજતુલ કુબરા રહી૦ હઝરત અલી કર૦ એર હઝરત ઝયદ બિન હારિસ રહી૦ આં હઝરત સલ૦ કે ઘરકે લોગ થે ઇસલિયે ઘરસે બાહર જે શખ્સ આં હઝરત સલ૦ પર સબસે પહેલે ઇમાન લાયા વો હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહી૦થે. આં હઝરત સલ૦ને આપકા નામ બજાવે અબદુલ કાઅબાકે અબદુલ્લાહ રખા એર અતીક એર સિદ્દીકકા લકબ અતા ફરમાયા.

હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહી૦ને સિદ્દે અપને ઇસલામ લાને પરહી કિનાઅત નહીં કી બલકે ઇશાઅતે ઇસલામમે દિલોબાનસે કેશિશ શુરૂ કી. યુનાંચે વો પાંચ આદમીયોંકો કાયલ કરકે આં હઝરત સલ૦કી ખિદમતમે લે ગયે જુનકે નામ ચેહેં.

૧. સાઅદ બિન અબી વિકાસ રહી૦ જુસ્કી ઉમર હિસવકત બમુશકિલ સોલા સતરા સાલકી થી એર જે આં હઝરત સલ૦કી વાલિદા માજુદા મરહુમાકા લતીબા થા.

૨. ઝુબેર બિન અવામ રદીં ને સાઅદસે કુછ કમ ઉમરકા થા ઝોર ને આં હઝરત સલંકી પુશીકા બેટા થા.

૩. તલહા બિન અબદુલ્લા રદીં ઉમરમે ઝુબેર કે ખરાબર થા ઝોર હઝરત અબાબકર રદીં કા કરીખી થા.

૪. હઝરત ઉસમાન બિન અફફાન રદીં ને બની ઉમર ધયા કબીલેસે થે ઝોર જીનકી ઉમર ઉસવકત તીસ સાલસે ઉપર ઝોર ચાલીસ સાલસે કમથી, ઝોર ને માંકી તરફસે અબદુલ મુતતલિબ કે નવાસે થે ઝોર બડે દોલતમંદ થે.

૫. અબદુર રહેમાન બિન ઝોફ રદીંને ઉમરમે આંહઝરત સલં સે દસ સાલ છોટે થે ઝોર બડે ઝીવનહત ઝોર માલદાર આદમી થે. અબુ ઉબેદા બિન જરહાહ રદીંબી અબદુર રહેમાન બિન ઝોફ રદીંકે સાથહી ઇમાન લાયે થે. હઝરત અબાબકર રદીં કી કોશિશસે ચે ગિરોહ ઇમાન લાયા થા ને ઇસલામકી તવારીખમે બડા નામવર ઝોર મુમતાઝ સાબિત હુવા.

હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રદીંને અપના તમામ માલ ઇસલામકી ખિદમત કે લિયે વકફ કર દિયા થા ઝોર કઈ એક ગુલામેં કો ને મુસલમાન હો જાનેકી વજોહસે અધને મુશરિક માલેકોંકે હાથસે સખત ઇઝાચે ઉઠાતે થે ખરીદ કર આઝાદ કરદિયા. જીનમેં હઝરત બિલાલ રદીં ને ઇસલામી જમાઅતકે મુઅઝઝન થે. આમિરબિન ફહીરા

જો હઝરત અબાબકર રદીઁ કા ગદલા ચરાયા કરતેથે ચોર છન્હોંને હિજરતે નખવીકે વકત બડી જાંફિશાનીસે આં હઝરત સલઁકી કાબિલે કદર ખિદમત અદાકી થી ચોર અબ-દુલ્લા બિન મસઉદ રદીઁ જો આં હઝરત સલઁકે જાંનિસાર ખિદમત ગુઝાર થે બડે મશહુર હેં.

હઝરત અબાબકર રદીઁ તમામ મસાયબ ચોર તકાલીફ મેં આં હઝરત સલઁ કે રફીક રહે. આપને એક લમહે કે લિયેલી આં હઝરત સલઁકી મુકારિફત ગવારા ન કી ચોર આખિર આં હઝરત સલઁકે સાથહી હિજરત કરકે મદીને પહોંચે. તમામ ગઝવાતમે હઝરત અબુબકર રદીઁ આં હઝરત સલઁકે બોડી ગાર્ડ રહે ચોર દુશમનોંસે આપકી હિકાજત કરતે થે. જબ કોઈ દુશમન મોકા પાકર આં હઝરત સલઁ પર હુમલા આવર હોતા તો આપ સીના સિપર હોકર ઉસસે મુકાબિલા કરતે ચોર આં હઝરત સલઁ કે ગઝદ પહોંચને ન દેતે. ઇબતિદાએ ઇશાઅતસે લેકર આં હઝરત સલઁકી વફાત તક થે દોનોં મુકદ્દસ વુજુહ બાહમ શીરો શકર રહે.

હઝરત અબાબકર રદીઁ કે ખિલાફત પર બેઠતેહી સિવાયે મદીના મુનવ્વરા, મકકા મોઅજ્જમા ચોર તાયફ કે તમામ અરબ કે લોગ મુરતદ હો ગયે થે ચોર કઈ એક મુદ્દઈયાને નુબુવત ઉઠ બડે હુવે છનકા મુખતસિર

જિક આંગે આ ચુકા હે. અયસી હાલતથી જયસે કે ઇન-
તિહાએ ઇસલામમે આંહુઝરત સલ૦ કે પેશ આઈથી મગર
હુઝરત અખાખકર સિદ્દીક રદીં એક લમહેકે લિયે બી
ન ઘભરાયે. આપને ગ્યારા દસ્તે ફેજકે તઇયાર કર લિયે
ઓર હરેક દસ્તા એક અફસર કે માતેહત દેકર ચારોં તરફ
અરખમે રવાના કર દિયા.

પહેલા દસ્તા ખાલિદ બિન વલીદકી માતેહતીમે ત-
લીહા બિન ખવેદદ અસદીકે મુકાબિલે પર જુરને નખુવ-
તકા દાઅવા કિયા થા ઇરસાલ કિયા ઓર હુકમ દિયા કે ઇસ
તરફસે ફરાગત પા કર માલિક બિન નવેરાહ કી સરકોબી
કે બના.

દુસરા દસ્તા અકરમા બિન અબી જેહેલકી માતેહતી
મે મુસયલમા કઝાખકે મુકાબિલ રવાના કિયા જુરને
નખુવતકા દાઅવા કરકે એક કસીર જમાઅત અપને સાથ
ફરાહમ કરલી થી. તીસરા દસ્તા શરજુલ બિન હસનાકી
માતેહતીમે દેકર ઉસકો અકરમા બિન અબી જેહેલકી ઇમ-
દાદ પર રવાના કિયા. ચોથા દસ્તા ઉમરૂ બિન આસ કી
માતેહતીમે કબીલએ કઝાઆકી તરફ લેખ. ઇસી તરાહ
ગ્યારા સરદારોંકો મુખતલિફ કબીલોંકી તરફ થામા, યમન,
હુઝરમુત, અમાન, ખેહરેન વગયરા ઇલાકોંમે ઇતસાલ
કિયા. ગોયા તમામ અરખમે ઇસલામી લશકર ફયલા

દિયા ઓર ખુદ મદીનેકી હિકાજત કરને લગે. ઈતનેમે બની ગતકાન, બની અસહ ઓર બની તય વગેરા કબીલોંને પેશ કદમી કરકે મદીને પર ચઢાઈ કરદી. મગર હઝરત અખાબકર રદી૦ ને હઝરત અલી કર૦ ઓર ઝુબેર ઓર તલહા રદી૦ કે સાથ બ નફસે નફીસ મદીનેકે ખાહર નિકલકર દુશમનોંકો ફાશ શિકસ્તદી ઓર કઈ એકકો કતલ કરકે ઉનકો તિતર ખિતર કર દિયા.

કબાઇલે અરબમે સખસે બડા માઅરિકા એહલે ઈસલામકો મુસયલિમા કઝઝાબ કે સાથ ચમામા મે પેશ આયા. અકરમા બિન અબુ જેહેલને શરજીલકા ઇનતિઆર કિયે બગેર લડાઈ શુરૂ કર દી. મુસયલિમા કે હમરાહ કસીર ફેજથી ઓર કોમ બની હનીફ બડી જંગળુ ઓર સખત લડાકી થી. અકરમા ગો જાન તોડ કર લડા મગર ઉસકી કુછ પેશ ન ગઈ ઓર ઉસને શિકસ્ત ખાઈ. જખ ખલીફએ અબ્બલ હઝરત અખાબકર સિદ્દીક રદી૦ કો ઈસ ખાતકી ઇતિલાઅ મિલી તો આપને અકરમા કી જલ્દ ખાઝી પર નારાઝગીકા ઇઝહાર કરકે ઉસકો હુકમ લેજા કે તુમ અપને ખાકી માંદા હમરાહીયોંકો લેકર અમાનકી તરફ ચલે જાવ. ઓર ખાલિફ બિન વલીદ કો જો તલીહા બિન ખવેલ્દ કો ભગા કર ઓર માલિક બિન નવીરા કો કતલ કરકે અપની હુદુદીસે ફારિગ હો ચુકેથે મુસયલિમા કઝઝાબ કે મુકાબિલે

પર રવાના કિયે ઓર શરજલ બિન હસના કે લિખ લેજ
કે ખાલિદ બિન વલીદ કે લશકર કે સાથ શામિલ રહે.

જખ ખાલિદ બિન વલીદ યમામેમે પહોંચે :તો મુ-
સયલિમા બડી જમીઅતકે સાથ જુસ્કી તેઅદાદ આલીસ
હઝાર ખ્યાન કી ગઇ હે મુકાબિલે કે લિયે નિકલા. લડાઇ
બડી ખુરેજ હુઇ ઓર તરફેનકે ખ કસરત આદમી મકતુલ
હુવે મગર આખિરકાર મુસયલિમા* કતલ હુવા ઓર મય-
દાન ખાલિદ બિન વલીદ રદીઠ કે હાથ રહા. ઈસી અરસે
મે તમામ હસ્તે હરએક મોકે પર ગાલિખ આયે ઓર અ-
રખકે તમામ કબાઈલ અઝ સરે નવ ઈસલામકે તાબેદારો
મુતીઅ હો ગયે ઓર ઈરતિદાદ છોડ કર અયસે પકકે મુ-
સલિમ બન ગયે કે ઈસલામકી ખિદમત અદા કરનેમે
જાનો માલ ખરચ કરને પર તઈયાર હો ગયે.

ખલીફએ અબ્બલ રદીઠ કે ઓહોદકી પુતુહાતકા જે
મુલકે શામમે હુઈ. મુફરિસલ જિક આ ચુકા હે. સરહદે
ઈરાન યાઅને ઈરાકે અરબીમે જે કુતુહાત ખાલિદ બિન
વલીદ રદીઠ ને કી ઉનકા જિક ફત્હે ઈરાકકી જિમન મે
મુફરિસલ કિગા જાયગા.

* એક રિવાયત હે કે મુસયલિમા કઝાખ કે ઉસી હબશીને
ઉસી હરએસે કતલ કિયા જસ હરએસે ઉસને જમે ઓહોદમે
હઝરત હમઝ રદીઠ સરે પુલકો છુપ કર સહીદ કિયાથા.

જળ જંગે ચમામામે બોહોતસે હાકિએ કુરઆન સહાબી શહીદ હો ગયે તો ખલીફએ અબ્વલ રહીં ને મુનાસબ સમજા કે કુરઆન કો જમે કરકે કલમખંદ કરદે. દર અરલ આં હઝરત સલ૦ કી ઝિન્દગીમેં હી આયાતકી તરતીબ આર સુરતોંકી તકમીલ હો ચુકીથી. બાઅઝ સહાબી ચોં કો એક એક દો દો ચા ઝિયાદા સુરતોં હિક્ઝ થીં આર બાઅઝકો તમામ સુરતોં કુરઆને મજીદકી અઝબર ચાદ થીં, અલાવા ઇસ્કે તમામ સુરતોં મુતફરરિક તોર પર આં હઝરત સલ૦ ને લિખા રખી થીં, હઝરત અબુબકર રહીં ને સિર્ફ ઇતના ક્રિયા કે તમામ સુરતોંકો જમે કરકે એક જુદ્દકે અન્દર કલમખંદ કર દિયા. હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીં ઇસલામમે પહેલે શખ્સથે જન્હોંને બિલા તઝબજુબ ઇસલામ કુબુલ ક્રિયા. વો પહેલે શખ્સ હેં જો ખલીફા કહેલાયે, વો પહેલે શખ્સ હેં જન્હોંને ગેર મુલકોં સે ખિરાજ લિયા આર વો પહેલે શખ્સ હેં જન્હોંને બચ તુલ માલ (પબલિક ટ્રેઝરી) કી ખુનિયાદ રખી.

યે કમ તાઅજજુબ આર હઝરતકી ખાત નહીં કે વો શખ્સ જો તમામ અરબકા હુકમરાન થા, જો હુકુમત ચાઅને તમામ અરબ પર કિસી બાદશાહકો પયદાયશે આદમસે લેકર આજતક નસીબ ન હુઇથી, જુસ્કી ઝફર-મોજ ફેજ ઇધર શામ આર ઉધર ઇસકમેં ફતેહ પર ફતેહ

યા રહીથી, ભરકે રોઅખ ચોર દેહશતસે શાહે ધરિન ચોર શાહે રૂમ અપને અપને તખ્ત પર લાંબાં વ તરસાંથે ચોર ભરકે નામસે યે તાકતવર ચોર અખરદસ્ત સલતનતે ખે ઇખતિયાર કાંપ રહીથી વો પુર જલાલ ચોર પુર હયખત બાદશાહ ઇખતિયાએ ખિલાફતમે દિનકે બક્ત ઉમુરે સલતનસે કુછ ફરાગત હાસલ કરકે ઉસી ગલીયોંમે જહાં વો અખરદસ્ત ચોર તાકત વર અસાએ શહેનશાહી હાથમે લિયે હોતાથા કુછ સોદાગરીકા સામ ન કાંધેપર ડાલે ખે તકલુફ ખેચતા ફિરતા થા. ઇસતરાહ જો કુછ નફા પચદા કરતા વો અપને અયાલ કી પરવરિશ મેં સર્ફ કરતા થા ચોર યે ઇસ નામવર સુલતાને અરબકા ઝરીયએ મઆશ થા.

ઇસ પુર શિકોહ ચોર કોહે વિકાર બાદશાહ કે ચીફ સ્ટેટ કાઉનસિલર્સ (આલા મુશીરાને સલતનત) યાઅને હઝરત ઉમર રહીં જો લોર્ડ ચીફ જસ્ટીસ (આલા અફસરે અદાલતુલ આલીયા) ચોર હઝરત અખુ ઉળેદા રહીં જો ઇખતિયામે લોર્ડ ઓફ ટ્રેઝરી (આલા અફસરે ખયતુલ માલ) ચોર હઝરત અલી કરં ચીફ સેક્રેટરી થે ચોર હઝરત હિસમાન રહીં ચોર હઝરત અયદ ખિન સાખિત રહીં જો ચીફ સેક્રેટરી કે નાયબ થે. ઇનમેં સે કોઇ એક સી તનખવાહ ન લેતા થા ચોર અપની અપની મઆશકે લિયે અલગ કારોબાર કરતે થે.

જબ સહાબએ કિરામ રહીં ને દેખા કે ઉમુરે સલ-
તનત કા બોઝ દિન બદિન ઝિયાદા બઢતા જાતા હે ચોર
બલીફએ અબ્વલ હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીં કે
અપને કારોબારકે લિયે કુરસત નહીં મિલતી તો ઉન્હોંને
કહા કે “આપ અપને ઝાતી મસારિક કે લિયે બયતુલ
માલસે કુછ રોઝના નકદી લે લિયા કરે” ઇસપર હઝરત
અબાબકર સિદ્દીક રહીં ને સિર્ફ ઇસી કદર બયતુલ મા-
લસે રોઝીના લેના શુરૂ કિયા જો ઉનકી નિહાયત સાદા
સુઝરાન કે લિયે જી બ મુશકિલ કાફી હોતા થા. એકદિન
ઇસ અઝીમુશ્શાન શહેનશાહ કી બીબી (શહેનશાહ બેગ-
મ)ને કહા.

“ મેરા દિલ મિઠાઇ જાનેકો આહતા હે ” શહેનશાહને
અપની બેગમકો જવાબમે કહા.

“ મેરે પાસ કુછ નહીં જુસ્સે મિઠાઈ ખરીદ લાઉ ”
બેગમને કહા.

“ અરછા આઈદા મેં અપને રોઝીને મે સે થોડાસા
હર રોઝ બચાયા ઇફંગી તાકે કબી દિલ આહે તો મિઠાઈ
બગયરા ખરીદ લાયા કરે ” શહેનશાહને કહા.

“ અરછા બચાયા કરો. ”

ઇસં પર બેગમને હરરોઝ થોડા થોડા બચાના શુરૂ ક્રિયા. જળ એક ખાશીફસી રકમ જમે હો ગઈ તો બે નફસ શહેનશાહને વો રકમ બેગમસે લેકર બચતુલ માલમે જમા કરા દી ઓર કહા.

“ જુસકદર હમારે રોઝાના ગુઝારેસે બચ સકતા હે ઉસકે લેનેકા હમકો કોઈ હક નહીં. કયેં કે હમારા રોઝીના કોમી ખજાનેસે આતા હે ઓર જો કુછ હમારે ખર્ચસે બચ રહા હે વો કોમકા માલ હે ઓર ચુકે ઓર ઇતના હમારે ખર્ચ સે બચ સકતા હે ઇસલિયે આઈદા ઇસી હિસાબ સે હમ કમ રોઝીના લિયા કરીંગે. ” ચુનાંચે આપને ઇસી અનદાઝેસે અપના રોઝીના કમ કર દિયા. વફાતકે વક્ત આપ કો ચે રોઝીના લેના બી શાક ગુઝરા તો આપને વસીયતકી કે “ જુસ કદર રૂપીયા મેં ને બચતુલ માલસે અપને જાતી ખર્ચ કે લિયે લિયા હે વો સળ હિસાબ કરકે ઇતની રકમ મેરા ગકાન બેચ કર બચતુલ માલમે દાખિલ કી જાયે. ” હઝરત અબાળકર સિદદીક હરેક અમ્રકા ફયસલા કરને કે વક્ત હમેશા કિતાબુલ્લાહ ઓર રસુલુલ્લાહ કો પેશે નઝર રખતે થે અગર કોઈ અનોખા અમ્ર પેશ આ જાતા તો ઉસવક્ત હુકમે ઇલાહી કે મુજબ સહાબાસે મશવિરા લેતેથે. ઇસી મશવિરેકા હુસરા નામ ઇન્જિલિહ હે.

આપકે અકવાલ મે સે ચે હો કોલ આખે ઝરસે
લિખનેકે કાખિલ હેં.

૧, આગમલે સાલિહા મસાયબ કે શરીફ સદમોં સે
ધનસાન કો ચકીનન મહેપુઝ રખતે હેં.

૨, સોત જબ તક દુર હોતી હે સખ્ત તરીન દિખાઈ
દેતી હે લેકિન જબ આ જાતી હે તો સહેલ તરીન હો જાતી હે.

ખાખ ૧૯

હ૦ અખાખકર રદી૦ કી ફઝીલત.

ખુલુફાએ રાશેદીન યાઅને ચાર ચાર કિનાર મેં એક
કો દુસરે પર ફઝીલત દેનેકા મસઅલા દુનિયાએ ઇસલા-
મમેં ખતરનાક તફરિકે ક. મુજબ રહા ચોર અખતક હે.
ખાઅઅને એક ખલીફે કો દુસરે ખલીફે પર બહમા વુજુહ
ઇસકદર ફઝીલત અતાકી કે દુસરે કી સિક્કાત કો બિલકુલ
પસે પુશત ડાલ દિયા. હાલાં કે અગર તારીખી શહાદત કો
ઇસ ખાતકા મીઆર કરાર દિયા જાયે તો સાફ સાબિત
હોતા હે કે ઇન મે સે હરેક મે એક એક ખાસ સિક્કાત
ઇસ કદર કમાલ કો પહોંચી હુઈ થી કે ઇસ લિહાઝ સે
ઇસકો દુસરોં પર ફેકીયત હાસલથી. ઇસસે યે મુત્તાદ નહીં
કે ઇનમે ખાકી સિક્કાત મફકુદ થીં બલકે ઇનમે સબ સિ-
ક્કાત મોબુદ થીં મગર એક એક ખાસ સિક્કાત ઇસ કદર
બઢી હુઈથી કે દુસરોં પર ઇસકો તરજુહ હાસલથીં યા યું
સમજો કે ખારી તઆલા કી સિક્કાતે કામિલા કે મઝહર
આં હઝરત સલ૦ થે ચોર યે ચારોં મિલકર આં હઝરત
સલ૦કી સિક્કાતે કામિલા કા મઝહર થે. યાઅને હઝરત

અબાળકર સિદ્દીક રહીં ઇમાનમે સળસે અફઝલ થે, હઝરત ઉમર રહીં સિયાસતે મુલ્કી મેં, હઝરત ઉસમાન રહીં હયામેં, ઓર હઝરત અલી શેરે ખુદા કરં શુબ્હઅત મેં. બાકી ખુલુફા કી સિક્ષાતકા ઝિક તો ઉનકી સીરતોં મેં ક્રિયા જાયગા, યહાં સિર્ફ હઝરત અબાળકર સિદ્દિક રહીં કી કામિલ સિક્ષત કા ઝિકર ક્રિયા જાતા હે.

હઝરત અબાળકર સિદ્દીક રહીં કા ઇમાન હકકુલ યકીન કે દરજે પર પહોંચ્યા હુવા થા ઓર યે મરતબા ઉનકો ઉસવક્ત હાસલ હુવા જળ કે વો આં હઝરત સલં કે હમરાહ મઝ્જે સે રાત કો ખુફ્રિયા નિકલ કર ગારે સુર મેં જા છુપે થે. મુશરિકીને મઝ્જાને જળ કરાર કે મુજબ આં હઝરત સલં કે મકાન પર આપ કો કતલ કરને કે ઇરાદે સે હમલા દિયા ઓર દરવાઝે તોડકર મકાન કે અન્દર ઘુસ ગયે તો ઉન્હોંને બજાએ આં હઝરત સલં કે હઝરત અલી કરં કો ઉનકે ખિસ્તર પર સોતે પાયા. મુશરિકીન માયુસ હોકર સખ્ત ગઝબમે આયે ઓર ઉન્હોંને ફિલફેર કઈ એક સવાર આં હઝરત સલં કે તઆકુબમે રવાના ક્રિયે. ઇન-મેસે કઈ એક સવાર ઇસી પહાડી પર આપકો હુંઢને લગે જીરકી ગારમે દોનોં રફીક છુપે હુવે થે. મુશરિકીન કે કઢ-મોંકી આહટ, ઉનકી તલવારોં કી ઝનકાર ગાર કે અન્દર યુનાઇ દે રહી થી હઝરત અબાળકર રહીં અપને આપકો

ધસિ નાંજુક હાલતમે પાકર ઓર ઇસ ખોફ સે કે મુશરે કીનકે હાથસે આં હઝરત સલ૦ કો અઝીયત ન પહોંચે ઝાર ઝાર રોને લગે. યે અયસા નાંજુક વક્ત થા કે દિલેર સે દિલેર ઓર શુબ્હઅસે શુબ્હઅ આદમીકા ઝોહરા લી આખ હો જતા હે મગર આં હઝરત સલ૦ ને ઉસ વક્ત જખ કે ઝાહિરા તોર પર ઉનકે મુશરેકીન કે હાથ પડનેમે ચંદ મીનટોં કી દેર થી, ખડે ઇસતિકલાલ કે સાથ અપને ચારે ગાર કો ફરમાયા.

“લા તહઝન ઇન્નલલાહા મઅના” (મત ઘલરાવ અલ્લાહ હમારે સાથ હે) યે એક ઝખરદસ્ત પેશ ગોધથી ને અયસે મુખાલિફ હાલતમે કી ગઈ. આં હઝરત સલ૦ કે યે અલફઝ ફરમાને કે સાથ હી અલ્લાહ તઆલાને હઝરત અખાખકર રદી૦ પર સકીનત નાઝિલ ફરમાદી. યે સકીનત કયાથી? ખસ યેહી કે અલ્લાહ તઆલાને હઝરત સિદ્દીક રદી૦ કે સામને સે તમામ પરદે ઉઠા દિયે ઓર ઇન્હે ઇસ મિસ્કીન બેકસ શખ્સ કી જુસકી જાન કે લાલે પડે હુવે યે આયંદાં હાલત દિખલા દી. ઇન કો મુશાહિદા કરા દિયા કે જુસ શખ્સ કો તુમ અયસી નાંજુક હાલતમે પા રહે હો ઓર જુસ્કો અઝીયત પહોંચને કે ખ્યાલ સે તુમ ઇતની ગિરચ ઓ ઝારી કર રહે હો. ઉસ્કો તો હમ અયસા અઝીમુરશાન ઓર પુર જલાલ શહેનશાહ બનાને વાલે હે, તુમ ઉસ્કે લિયે ઘલરાતે કયોં હો.

હઝરત અબાળકર સિદ્દીક રદી૦ કા થે મુશાહિદા બ અયનહુ અયસા થા જયસા કે હઝરત ઇબ્રાહીમ અલ૦ ને અર્ઝકી કે “ અય મેરે અલ્લાહ મુઝકો દિખા કે તુ મુર દોં કો જિન્દા કિસ તરાહ કરેગા. ? ” અલ્લાહ તઆલાને કહા કે “ અય ઇબ્રાહીમ ! કયા ઇસ ખાત પર તેરા ઇમાન નહી કે મે મુરદે જિન્દા કર સક્તા હું ” હઝરત ઇબ્રાહીમ અલ૦ ને કહા “ મેરા ઇમાન તો હે લેકિન મે ઇતમિનાને કલ્બ ચાહતા હું ” ઇસ પર અલ્લાહ તઆલાને ઉનકો મુરદા જિન્દા કરનેકા મુશાહિદા કરાકે ઉનકા ઇતમિનાને કલ્બ કર દિયા. વહાં ઇતમિનાને કલ્બકા લફઝ આયા હે, યહાં સકીનતકા ઇસતેઅમાલ હુવા હે. દોનોં મરાદફ હેં ઓર એક હી માઅને રખતે હેં. ઇસ તરાહ ને દરબ હકકુલ યકીન કા હઝરત ઇબ્રાહીમ અલ૦ કો ઇનાયત હુવા થા વોહી મરતબા હઝરત અબાળકર મેં કામિલ બલકે અકમલ તોર પર દિયા જુસ્કા ઝિક્રે એલ મેં કિયા જતતા હે.

૧, આં હઝરત સલ૦ ને અપની વફાતસે થોડે દિન પહેલે એક લશકર સરહદે શામ પર લેજના તજવીઝ કિયા થા. લશકર મદીને કે બાહર જુરફ મકામ કે કેમ્પ મેં જમે થા. ઝયદ બિન હારિસ ને જંગે મુતામે શહીદ હુવે થે ઓર આં હઝરત સલ૦ કે આઝાદ શુદા ગુલામ થે ઇનકે બેટે ઉસામા કો લશકરકે સિપેહ સાલાર મુકરર કરકે

આં હઝરત સલ૦ ને કુચ કરને કા હુકમ દે દિયા થા કે ઉસી વક્ત આં હઝરત સલ૦ સમ્મળીમાર હો ગયે. ઉસામા રદી૦ ઓર ઉનકે ચંદ હમરાહી યે ખખર સુન કર કેમ્પ સે મદીને મે આ ગયે. જખ આં હઝરત સલ૦ કો ણીમારી સે કિસી કદર ઇફ્રાકા હો ગયા તો ઉસામા વાપિસ કેમ્પ મે ચલે ગયે ઓર કુચ કી તમયારી કરને લગે. ગાઅન ઉસી વક્ત આં હઝરત સલ૦ કી વક્ત કી ખખર ઇનકો પહોંચ ગઈ ઓર લશકર કે સરદાર ફિર મદીને મે આ ગયે.

જખ હઝરત અખાળકર સિદ્દીક રદી૦ કો ખલીફા નામઝદ કિયા ગયા ઓર મદીનેમે ઇતતિલાઅ પહોંચી કે આં હઝરત સલ૦ કી વક્તકી ખખરસે અરખ કે કળીલોંમે શોરિશ ખપા હો ગઈ હે તો તમામ સહાળા રદી૦ને મિલ કર હઝરત અખાળકર રદી૦કો યે મશવિરા દિયા કે “ઉસામા કે લશકર કો રોકલે” ઓર ઉસકો મદીનેકી હિફાઝતકે લિયે રખલે.” ખેશક દુર અનદેશી ઓર મુલકી મસલેહત ઇસી બાતકી મુક્તઝીથી કે અયસાહી કિયા જાયે ઓર અગર કોઈ ઓર શખસ ખલીફાએ અવલ રદી૦કી જગા પર હોતાતો અયસાહી કરતા મગર ખલીફાએ અવલ રદી૦ને તમામ મુલકી મસલેહ, દુર અનદેશી, હિઝમ, એહતિયાત ઓર સયાસી ખસીરતકો બાલાએ તાકે રખકર ઓર સિફ્ત ઉસ કામિલે અકમલ ઇમાનકો મદદે નઝર રખ

કર તમામ સહાબાકી મુતતફિકા રાયસે ઇખતિલાફ ક્રિયા
ઓર કહા. “ જવાહ કુછહી હો મે ઇસ લશકરકો જુસે
આં હઝરત સલોને સરહદે શામપર જાનેકા હુકમ દે રખા
હે હરગિઝ રોક નહીં સકતા. જવાહ હમકો કયસી મુસી-
ખતકા સામના હો, જવાહ હમપર કયસા તુફાન નાઝિલ હો,
મગર ઇસ લશકરકો સરહદે શામપર ઝુર્ર જાના હોગા. ”

તમામ અકાબર સહાબી આપકા યે ઇસતિકલાલ
ઓર પુખતા ઇમાન દેખકર ચુપ હો ગયે ઓર દમ બખુદ
રેહ ગયે. ફિર બાઅઝને કહા કે “ અરહા અગર આપ
લશકરકો રોકનેકા હુકમ નહીં દેતે તો કમ અઝ કમ
ઉસામાકી જગે કોઈ મુસિન તજરબેકાર રઈસ સિપેહ સાલાર
મુકરર ફરમાવે ” ઇસપર આપ જોશમે આ ગયે ઓર
ફરમાયા.

“ અય લોગો ! તુમ મુઝે ખુરા મશવિના દેતેહો કે
જુસ શખ્સ કો આં હઝરત સલોને ખુદ અપને હાથ
મુખારકસે અમારતકા અલમ દિયા હે ઉસકો તબદીલ કરકે
મેં ઓર કિસીકો અમીરે લશકર કર ? ઇસ જો કુછ આં
હઝરત સલો કર ગયે હે મે ઉસકે ખિલાફ કુછ નહીં
કરૂંગા. ” યે કેહકર ખુદ ઉસામાકે હમરાહ લશકર ગાહમે
ગયે ઓર લશકરકો કુચ કરનેકા હુકમ દિયા. ઉસામા જખ
ઘોડે પર સવાર હુવે તો આપ ઉંનકી રકાબ પકડકર કુછ

દુર તકં ઉનકે હમરાહ થયે. ઉસામાને હરથાંદ ચાહા કે વો ઘોડે સે તાઅઝીમન ઉતર આયે મગર આપને ઉનકો ઉતરને ન દિયા ઓર કહા. “ મે જીતને કદમ તુમારે હમરાહ જા રહા હું ઉતને કદમ મે ખેહીશતકી તરફ ખદ રહા હું ” ફિર આપને ઉસામાકો કહા. “ હઝરત ઉમરકી મુઝે મશવિરેકે લિયે જુફરત હોગી લેકિન ઉનકા નામ ઇસ લશકરકે સિપાહીયોંમે દરજહે ઓર મે અપને ઇખતિયારસે ઉનકો રખ નહીં સકતા કયોંકે ઇસ વકત વો તુમારે માતેહત હે ઓર તુમકો ખુદ રસુલે અકરમ સલ્લંને ઇસ લશકરકા સિપેહ સાલાર મુકરર કિયા હુવા હે, અગર તુમ મુનાસખ સમજો તો ઇનકો મેરે પાસ છોડ જાવ ” ઉસામાને બી ખુશીસે ઇજાઝત દેદી.

૨, જખ આં હઝરત સલ્લંકી વફાત પર અરબકે કબીલે મુરતદ હો ગયે તો ઉનમે અકસર કબીલે અયસેથે જીન્હોંને ઝકાત દેનેસે ઇનકાર કર દિયા થા ઓર કેહતે થે કે હમ નમાઝેં તો પદ લિયા કરીંગે મગર હમ ઝકાત નહીં દિયા કરીંગે. ઇસપર સહાબા ઓર ખુસુસીયતકે સાથ હઝરત ઉમર રદી૦ને બનઝરે માલ અનદેશી હઝરત ખલીફએ અબ્બલ રદી૦સે અરઝકી “ આપ ઇન લોગોંસે નર્મ ખરતાવ કરે તાકે યે ખેદીન હોકર હલાક નહોં જાયે, ઓર મુદકમે ફિતનઓ ફસાહકી આગ લડકકર ઇસલામકો

સદમા ન પહોંચાયે. ” હાલાં કે હઝરત ઉમર રહીં એહ-
કામે શરીઅતકી પાખંદી કરાનેમે ખડે સખત મશહુર થે
મગર ઇસ મોકેપર તમામ અરબમે શોરિશ બરપા દેખર
વોલી ઘભરા ગયે ઝોર ખલીફએ અવલકો નરમી ઝોર
અશ્મ પોશીકી સિક્કારશ કરને લગે, મગર હઝરત અબાબકર
સિદ્દીક રહીંને નારાઝ હોકર ફરમાયા.

“ મુઝકો અયસે ખુરે મશવિરે કયોં દેતેહો. યદ
રખો કે અગર યે લોગ ઇસ ઝકાતકે માલમેસે જો વો આં
હઝરત સલ્લં કે વકતમે દેતે થે ઉંટ બાંધનેકી રસ્સીલી
કમ કરીંગે તો મે ઇનસે બરાબર જુહાદ કરુંગા. ખવાહ
તુમ સખકે સખ મુઝકો છોડહો ઝોર મે તનહા રેહ જાઉં
તો લી મે તને વાહિદ ઇનકે મુકાબિલે પર તલવાર ખીચે
રખુંગા ઝોર બરાબર મુકાબિલા કરતા રહુંગા જખતક મે
કતલ ન હો જાઉં ”

યે સુનકર હઝરત ઉમર રહીં દમ બખુદ હો ગયે.
ઝોર વો ફરમાતે હેં કે હમ સખકી રાયે મુરતદીનકે સાથ
નર્મ બરતાવ કરનેકીથી મગર અદલાહ તઆલાને અખુબકરકા
સીના ખોલકર હમ સખકો ઉસ ગલતીસે બચાલિયા, જો
રસુલે અકરમ સલ્લંકે એક તાકીદી હુકમકો ઝેરોબર કર-
નેમે હમસે હો ચલી થી. ”

હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રહીંઝ સીના અબ કયા

ખુલનાંથા દો ગારે સુર મે હી ખુલ ચુકાથા ઓર યે મોઆમિલા ઇસકા એક તારીખી સુખુતથા.

૩, જખ ખાલિદ બિન વલીદને માલિક બિન નવીરા કો જો મુરતદ હો ગયા થા ઓર ઝકાત દેનેસે ઇનકાર કર બેઠા થા કતલ ક્રિયા તો હઝરત ઉમર રદી૦ને ખલીફએ અવલ રદી૦કો કહા. “ ખાલિદને એક મુસલમાનકો કતલ કર દિયા હે ઉસસે કિસાસ લેના ચાહીયે ” મગર હઝરત અખાળકર રદી૦ને ન માના ફિર હઝરત ઉમર રદી૦ને ઇસરા કરિયા કે કમ અઝ કમ ખાલિદકો ખુલાકર ઉસસે જવાબ તો લિયા જયે ઇસપર આપને ખાલિદ કો મદીનેમે ખુલાયે. જખ ખાલિદ બિન વલીદ હઝરત અખાળકર રદી૦ કે રૂબરૂ હાઝિર હુવે તો આપને કહા.

“ મુસલમાન તુમ પર યે ઇલઝમ લગાતે હે કે તુમને માલિક બિન નવીરા કો જો સચ્ચા મુસલમાન થા કતલ ક્રિયા હે ” ખાલિદ બિન વલીદને ઇસકે જવાબમે યે ડિફેન્સ પેશ ક્રિયા કે-

“ અય ખલીફતુર રસુલ ! આપકો અછી તરાહ માલુમ હે કે રસુલે ખુદા સલ૦ને મુઝકો સયપુદ્દાહ કા ખિતાબ દિયા થા યે સહી નહીં ? ” ખલીફએ અવલ રદી૦ને ફરમાયા.

“ બેશક સહી હે ” ઇસ પર ખાલિદને કહા.

“ કયા આપ યકીન કર સકતે હો કે જુસ શખ્સ કો રસુલે ખુદા સલ૦ ને સયપુલ્લાહ કા લકબ દિયા હો ઉસકી તલવાર (ઇલાહી તલવાર) કિસી સચ્ચે મુસલમાન કી ગરદન કાટ સકતી હે ? ” ખલીફ એ અન્વલને ચે સુનકર ફરમાયા.

“ બેશક તુમ રાસ્તી પર હો, ઇલાહી તલવાર કિસી મુસલમાન કે ગલે પર નહીં ચલ સકતી. ઇસ લિયે તુમ ઇલગામસે ખરી હો. ”

આપકે નઝદીક ખાલિફ રહી૦ કો ઇલગામસે ખરી કરને કે લિયે ખસ ચેહી દલીલ કાફીથી કે આં હઝરત સલ૦ ને ઇનકો સયપુલ્લાહ કા લકબ અતા કર રખાયા તો ઉનકે હાથસે કોઈ મુસલમાન કતલ નહીં હો સકતા.

૪, ઉસ વક્ત રૂમ એર ઇરાન કી દુનિયા બરમે દો ઝખરદસ્ત સલતનતો થીં જુનકે જિલ મુકાબિલ ઝાહરી સાએ સામાન કે લિહાઝસે અરબ સલતનત કી કુછ હકીકત નથી. તમામ સલતનતોંકા દસ્તુર હે કે જબ તક વો એક દુશ-મનસે નિપટ નહીં લેતીં દુસરે દુશમન કે સાથ લડાઈ નહીં છેડતીં, મશહુર તવારીખ નવીસ એડવર્ડ જિબન લિખતા હે કે “ રૂમી સલતનત ખડી તાકત વર એર ઝખરદસ્ત સલતનત થી ઉસકે અઝીમ કુતુહાત કે ઝમાને મે ભી ઉસકો કલી ચે હીમ્મત એર હોસલા પયદા નહીં હુવા થા કે

એક દુશ્મન કે સાથ લડાઈ ખત્મ કરનેસે પહેલે દુસરે દુશ્મન કે સાથ આમાદએ જંગ હો ? મગર ખલીફએ અબ્વલ (રદી૦)ને ઉસ ઇમાની કુબત કે ઝોર પર રૂમ ઓર ઇરાન દોનોં અખરદસ્ત સલતનતોં કે સાથ એક હી વક્ત મેં નિસખતન નિહાયત કલીલ ફોજ ઓર કમ સામાને હરખ કે સાથ લડાઈ શુરૂ કર દી, જો ખાત ઉસુલે પાલિસી, (હિકમતે અમલી) સયાસી દુર અનદેશી ઓર જંગી ખસીરત કે ખિલકુલ ખિલાફ હે. મગર ખલીફએ અબ્વલ રદી૦કા આં હઝરત (સલ૦) કે ઇસ કોલ પર કામિલ ઇમાન થા કે કયસરો કિસરા કે ખઝાને મોમેનીન કે હાથ આઈગે ઓર કિસરાકા મુલક ઓર જાહોજલાલ પાશ પાશ હો જાયગા. ચુનાંચે ખાલિફ બિન વલીફ (રદી૦)ને ઉધર તો ઇરાક ફતેહ કરકે મદાયન કે મહેલાતે કિસરામે જલ જલા ડાલ દિયા ઓર ફિર શામ મે દમિસ્ક ફતેહ કરકે શાહે રૂમકા તખ્ત હિલા દિયા. ”

યે તારીખી સખુત હેં, જીનસે વાઝેહ હોતા હે કે હઝરત અખાખકર રદી૦ કે ઇમાનમે તમામ સહાબા પર ફેકીયત ઓર ફઝીલત હાસલ થી દર અસ્લ હઝરત સિદ્દીક રદી૦ કે આં હઝરત સલ૦ કે સાથ વોહી કુર્બ હાસલ હો ગયા થા જયસે કે ઝાહિર ખીન આંખકે લિયે હઝરત ખારી તઆલા ઓર આં હઝરત સલ૦ મે એક

નિહાયત બારીકસા પરદા (ફકાના કાળ કોસયને અવ અદના) રેહ ગયા થા. વયસેહી આં હઝરત સલ૦ ઓર હઝરત અબ્બા બકર સિદ્દીક રહી૦ મે એક ખફીફ સા પરદા હાયલ થા. દેખને મે તો કાલિબ દો નઝર આતે થે મગર રૂહ એક થી. ઝાહિર દેખને વાલે આં હઝરત સલ૦ ઓર હઝરત અબ્બાબકર સિદ્દીક રહી૦ કે દરમીયાન કોઈ હદો ફાસલ કરાર દે' તો દે' મગર હમે' તો ઇન દો મુકદ્દસ વુબુદોં મે કોઈ ફરક નઝર નહીં આતા. એક અમીન થા તો દુસરા સિદ્દીક ! ઇનમે ફર્ક હી કયા હો સક્તા હે.

ખાખ ૨૦

ખાલિદ બિન વલીદ રહીંકી માઅયુલી

જખ ખાલિદ બિન વલીદ રહીંકા કા કાસિદ ફતહે દમિશ્કકી ખુશખબરી લિયે હુવે મદીને મુનવરામે પહોંચાતો ઇસ્કે પહોંચને સે અંદ રોઝ પહેલે હઝરત અખાખકર સિદ્દીક રહીંકરીખન હાઈ સાલકી ખિલાફત કે બાદ તા. ૨૨ મી જમાદીઉસ્સાની સને ૧૩ હિજરીકો ઇસિ જહાને ફાનીસે રેહલત? ફરમા ચુકેથે ઓર ઉનકી જગા હઝરત ઉમર બિન ખત્તાબ^૨ રહીંક ખલીફએ સાની નામઝહ હો ચુકેથે. દમિશ્કકા

૧ તારીખે આલમ જીહદ આઠકે ૧૪૧ મે' સફ્ર મે લિખા હે કે ખલીફએ અવલને ઉસી દિન જીસ દિન દમિશ્ક ફતેહ હુવા વફાત પામ.

૨. હઝરત ઉમર ખલીફએ સાની રહીંક આં હઝરત સલ્વંસે આઠવીં પુસ્તમે મિલતેહે. યાઅને કાઅબ કે દો બેટે થે. એકકા નામ મુરા થા જીસસે આં હઝરત સલ્વં ઓર હઝરત અખાખકર રહીંકી શાખેં ચલીં ઓર કાઅબકે દુસરે બેટેકા નામ અદી થા. અદીકા બેટા ફરત ઉસ્કા બેટા અમદુલ્લા ઉસ્કા બેટા રિયાહ, ઉસ્કા બેટા અબ્દુલ ઉઝ્ઝા, ઉસ્કા બેટા નશીવ, ઉસ્કા બેટા ખત્તાબ ઓર ખત્તાબ કે બેટે હઝરત ઉમર ફારુક, રહીંક થે.

કાસિદ ખત લિયે હુવે હઝરત ઉમર ખલીફએ સાનીકી ખિદમતમે હાઝિર હુવા ઓર આપને લિક્ષાફેર મરહુમે મગપુર ખલીફએ અવલકા નામ પઢા તો ફરમાને લગે “ ખલીફએ અવલ રહીં તો વફાત પા ચુકે હેં ઓર ખિલાફતકા ગિરાંબાર બોઝ ઉમર પર ડાલ ગયે હેં અગર મેં અદાલત કરૂંગા તો નબત પાઉંગા ઓર અગર કિસી અમ્ર મેં કુસુર કરૂંગા તો હલાક હોઉંગા ” ઇસકે બાદ આપને ખત પઢા ઓર ખુશ હુવે. ફિર બુમ્બાકી નમાઝ કે બાદ વો ખત હાઝેરીન કો સુનાયા ઓર ફરમાયા કે.

“ ખાલિદ બિન વલીદ કો લશકરે ઇસલામકી સરદારીસે માઅજુલ કર કે ઉસકી જગા અબુ ઉબેદા બિન જરરાહ કો અમીર મુકરર કરતા હું. ”

ઇસ પર ખાલિદ બિન વલીદ રહીં કી કોમ બની મખજુમ મે સે એક નવ જવાન શખ્સ બોલા.

“ અય ખલીફએ સાની ! કયા આપ અયસે શખ્સ કો સરદારી સે માઅજુલ કરતે હેં જુસને મુલકે શામમે ઇસલામકા નામ રોશન કિયા હે ઓર દુશમનોં કે દિલોંમે હયબતે ધલાહી ડાલ દી હે ઓર ઉનકે કઈ એક કિલ્લે ફતેહ કરકે અરબકી સલતનત વસીઅ કી હે, ઓર રૂમીયોં કે બે શુમાર લશકર કો હરેક મોકે પર શિકસ્ત પર શિકસ્ત દેકર અરબકી શુબઅત ઓર બહાદુરી કા દુશમનોં કે

હિલોં પર સિક્કા જમા દિયા હે. ખલીફ એ અવલ રદીઝ
કે વક્ત મે ભી ખાઅજને ચેહી રાયે દી થી મગર મરહુમો
મગપુર ખલીફએ અવલ રદીઝને ચે ફરમાયા થા કે મે
અહ્લાહ કી તલવાર (સયપુહ્લાહ) કે નિયામમે નહીં કરના
ચાહતા, જુસ્ને દીને ઇસલામ કી તાઈદ કી હે જોર દુશમનોં
પર એહલે ઇસલામ કે ગાલિબ કિયા હે ફિર કયોં આપ
ઇસે અમારત સે માઅજુલ કરતે હે ” ચે સુનકર હઝરત
ઉમર રદીઝ ને ફરમાયા.

“ મેંને ખડા ભારી બોઝ અમાનતકા ઉઠાયા હે જોર
મે મિસ્લ ચરવાહે કે હું, અગર ચરવાહા ગફલત કરે તો
ઉસસે બાઝપુર્સ કી જાતી હે, અગર ઉસ અમાનત મે મુઝ
સે કોઈ ફુસુર હો જાય તો મુઝે અહ્લાહ તઆલા કે હુજુર
ઉસકી જવાબ દહી કરની પડેગી. ખલીફએ અવલ રદીઝ
કે ખાલિદ બિન વલીદ પર એતિમાદ થા ઇસલિયે ઉન્હોંને
ઉસકો લશકરે ઇસલામકા અમીર મુકરર ફરમાયા થા મુઝે
ચુકે ખાલિદ બિન વલીદ કી બનિસબત અબુ ઉબેદા પર
જિયાદા એતિમાદ હે ઇસ લિયે મે ઉનકો અમીર મુકરર
કરતા હું જોર લશકરે ઇસલામ કે ઉસકી હિકાઝત જોર
નિગરાની મે છોડતા હું કયોં કે વો અમીનુલ ઉમ્મત હે
જોર મુઝકો ઉન પર કામિલ ઇતમિનાન હે ” ઇસ પર વો
મખજુમી નવ જવાન ચુપ હો ગયા જોર ખલીફએ સાની રહી.

ને અબુ ઉબેદા રહીં કે નામ ખત લિખા જસકા લક્ઝી તરજુમાં જેલ મેં ફરજ ક્રિયા જાતા હે.

“ શુરૂ કરતા હું મે સાથ નામ અલ્લાહ કે જો રેહ-માન જોર રહીમ હે. યે ખત અબદુલ્લા ઉમર અમીરૂલ મોઅમેનીન કી તરફસે જબ્બનિય અબુ ઉબેદા આમિરે ખિન જરરાહ. સલામતી હો તુમ પર. તેહકીક મે હમ્દ કરતા હું ઉસ અલ્લાહકી જરકે સિવાયે કોઈમાઅબુદ નહી જોર દુરૂદ લેજતાહું. ઉસકે નખી સલ્વં પર. જોર તેહકીક મે ને સિપુર્દ ક્રિયા હે કામ મુસલમાનોં કા તુમારે ઉપર પસ ન શરમાવ તુમ ઇસ કામ કે તાઅલ્લુક સે ઇસ વાસ્તે કે અલ્લાહ તઆલા નહીં શરમાતા હે અમે હકસે કિસી ચીઝ કો. મે નસીહત કરતા હું તુમકો વાસ્તે પરહેઝ ગારી જોર ડરને ઉસ ખુદાસે જો હમેશા ખાકી હે જોર સિવાય ઉસકે સખ નેસ્ત હોને વાલે હેં. અયસા ખુદા હે જસને ખાહર નિકાલા તુમકો કુદ્ર સે જબ્બનિય ઇમાન કે જોર ગુમરાહી સે તરફ હિદાયત કે જોર સરદાર મુકરર ક્રિયા તુમકો યાઅને ખાલિદ કે લશકર પર પસ લેલો તુમ ઉસસે લશકર કો જોર ઇલાહેદા કર દો હુકુમતસે જોર ન ડાલો તુમ મુસલમાનો કા તરફ હલાકી કે. જ ઉમ્મીદ પાને માલે ગનીમત કે. જોર ન લેજો તુમ કોઈ છોટા લશકર જબ્બનિય જમાઅત કસીરકે જોર ન કહો મુસલમાનોંસે કે મે ઉમીદ રખતા હું તુમારે

વાસ્તે મદદ ઓર ગલખે કી. ઇસ વાસ્તે કે મદદ ઓર ગલખા
 મુતઅલીક તદ્દખીર સે હે બલકે એતિમાદ ઉસમે અદ્દાહ
 તઆલા પર ચાહીયે. ઓર એહતિયાત રખો તુમ તાઅઝીર
 ઓર હાલને મુસલમાનોં મે બજનિબ હલાકત કે ઓર બંદ
 રખો તુમે દુનિયાકી તરફ દોનોં આંખેં અપની, ઓર ખાજ
 રખો ઇસસે અપને દિલ કે ઓર ડરો માઅરિઝે હલાકતમે
 પડનેસે જથસા કે માઅરિઝે હલાકતમે પડે વો લોગ
 ને તુમસે પેશતર થે. ઓર તુમને દેખી હેં જગેં ઉનકે
 ગિરને કી ઓર જનતે હો ઉન કે પોશીદા હાલાત કે
 ઓર નહીં હે તુમારે ઓર આલમે આખિરત કે
 ખીયમે પરદા મિસ્લ આઢની ઓરતોં કે. ઓર પેશતર જ
 ચુકે હેં ઉસ આલમ કી તરફ ગુઝરે હુવે ખુઝુર્ગ તુમારે
 ઓર તુમ મુનતઝિર કુચ કે હો અયસે ઘર સે જસકી
 ખુખી ઓર તાઝગી જતી રહી હે. પસ ચલાવ તુમ લોગોં
 કે બ તરજે એહસન ઇસ ઘર સે દુસરે ઘર કી તરફ ઓર
 હો ઝાદે રાહ ઇસ કુચકા પરહેઝગારી. ઓર ડરો ખુદાસે ઓર
 નિગેહ ખાની કરો તુમ મુસલમાનોં કી, જહાંતકકે ઇસતિતા-
 અત રખતે હો ઓર ઘહું ઓર જવ ને તુમને દમિસ્ક મે
 પાયા ઓર ઝિયાદા હુવા આપસમે ઝગડા તુમારા, પસ વો
 હક મુસલમાનોંકા હે ઓર ને સોના ચાંદી મિલા ઉસમે સે
 પાંચવાં હિસ્સા ખુમ્સકા નિકાલ કર ખાકી લશકરીયોં મે
 તકસીમ કર દો. ઓર ઝગડના તુમારા ઓર ખાલિદ કા

દર ખાખે સુલેહ ઓર ફતેહ કે. પસ ફતેહ દમિશ્કની સુલેહ
સે હુઈ ન લડાઇસે ઇસ વાસ્તે કે અખ તુમહી વહાં કે
સરદાર ઓર હાકિમ હો અગર મુઆહીદે મે તુમને ઘહુ
કે ખારે મેં યે ઇફરાર ક્રિયા હે કે વો હક રૂમીયોં કા હે.
પસ હવાલે કરદો ઉનકે ઓર સલામતી હો તુમ પર ઓર
સખ મુસલમાનોં પર. ”

યે ખત લિખકર ખલીફએ સાનીને આમિર બિન
વિકાસ કે સિપુઈ ક્રિયા ઓર ઉસકો તાકીદ કી કે જદ્દ
દમિશ્ક મેં પહોંચ કર સરદારાને લશકરકો જમે કરકે ખત
સુનાદે. ઓર શહદાદ બિન ઓસકો આમિર કે હમરાહ
ઇસ ગરઝસે લેજાકે ખલીફએ સાનીકી તરફસે તમામ લશ-
કરીયોંસે ખેઅત લે.

જખ આમિર બિન વિકાસ શહદાદ બિન ઓસકે સાથ
ખાલિદ બિન વલીદ રહીંકે પાસ પહોંચ્યા તો ઉસને કહા.

“ ખલીફએ અન્વલ વક્ાત પા ચુકે હેં ઓર ઉનકી
જગે હઝરત ઉમર રહીં ખલીફએ સાની મુકરર હુવે હેં
ઉન્હોને એક ખત લેજાહે ઓર મુઝે હુકમ દિયા હે કે
નજમએ આમમેં પઢકર સુનાયા જાયે ઇસલિયે આપ સખ
સરદારોંકો ચહાં જમે કરેં તાકે વો ખત સુન લેં ઓર
સાથ હી શહદાદ બિન ઓસકે હાથપર ખેઅત કરેં ”

ખાલિદ બિન વલીદ રહીં ઓર ઉનકે હમરાહી

ખલીફએ અવલ રદીઠ કી વફાતસે દિલગીર હુવે ઓર સખને ઉનકે લિએ દોઆએ રેહમત ઓર મગફિરતકી દોઆ માંગી. ફિર સખ સરહારોંકો જમે કિયા ઓર આમિરને ખલીફએ સાનીકા ખત પઢકર સુનાયા. સખને આમન્ના વ સદકના કહા ઓર અબુ ઉબેદા રદીઠને લશકરે ઇસલામકી સરહારી અપને હાથમે લેલી. ફિર સખને શાહદત બિન ઓસકે હાથ પર બેઝતકી. ખાલિદ બિન વલીદ રદીઠને અપની માઅજુલીકી ઝરાબી પરવા ન કી ઓર કહા.

“ મેને અપને નફસકો અઘ્લાહ તઆલાકી રાહમે કેદ કિયા હુવા હે, મુઝે સરહારી યા અમારત કી કોઈ ખવાહિશ નહી હે, મે એક સિપાહી બનકર ઇસલામી અમલકે નીચે લડુંગા. ખવાહ વો અલમ કિસીકે હાથમે હો મુઝેતો અઘ્લાહ ઓર ઉસકે રસુલ સલઠકી રઆમંદી કી ખવાહિશ હે ઓર મયદાને જંગમે શહાદત પાનેકી હિસેહ. અઘ્લાહ તઆલા મેરે નસીબ કરે. ”

ખાઅઝ આદમીયોંકા ખ્યાલથા કે ખાલિદ બિન વલીદ રદીઠ ઇસ તરાહ અપની બે કહરી દેખકર આયંદા લડાઇ-યોંમે અન્હાં હિસ્સા ન લેંગે મગર ખાલિદ બિન વલીદ રદીઠને આયંદા માઅરિકોંમે અપની બાંખાઝી ઓર બાં નિસારી દિખાકર ઇનકે ખ્યાલકો ગલત ઓર અપને કોલકો સચ્ચા સાબિત કર દિખાયા જયસે કે ઇસ સિલસિલેકે

નાઝરીન પર આયંદા લડાઇયેંકે મુતાલિએસે સાફ ઝાહિર હો જાયગા. વાકઈ ખાલિદ બિન વલીદ રહીં મેહેઝ અહ્મદતઆલા ઓર ઉસકે રસુલે મકબુલ સલોંકી રજામંદી કે મુકદ્દમ સમજતે થે. ઓર ઇસલામકી તાઈદમે ઉન્હોંને કિસી મોકેપર લી જાન દેનેમે દરેગ નહીં કિયા. અયસેહી લોગ થે જુન્હોંને ઇસલામકો ઇસ ઉરૂજ તક પહોંચાયાકે દુનિયાકી આંખેં ઇસકા જલો જલાલ ઓર હયરત અંગેઝ તરકકી દેખકર ખીરા હો ગઈ ઓર ઉનકે મુંહસે બે ઇખતિયાર હયરત ઓર ઇસતેઅજાઝકે નાઅરે બલંદ હુવે.

જખ અબુ ઉબેદા બિન જરરાહ રહીંને લશકરે ઇસલામકી સરદારી અપને હાથમે લેલી તો થે ફિકર કરને લગે કે અબ કિસ તરફ કુચ કરેં, કહી તો વો ખ્યાલ કરતે થેકે ખયતુલ મુકદ્દસ પર ચઢાઈ કરેં ઓર કહી થે આહતે થે કે એનતાકીયા પર હમલા કરેં કે ઇતનેમે એક શખસને જો એહલે દમિશ્કમેસે થા અબુ ઉબેદા રહીંંકો થે ખબરદી.

“યહાંસે કરીખ હસનઅબિલ કુદસ નામી એક કિલાહે, વહાં ઝિયાદા ફોજલી નહીં હે અગર થોડાસા લશકર લી વહાં લેજ દોગે તો વો કિલા કબજેમે આ જાય ગા. ઇસ મકામ પર હરસાલ એક બડા ખાઝાર લગતા હે ઓર આસપાસ કે હઝારોં આદમી વહાં ખરીદો ફરોજત કરતે હે” થે સુનકર હઝરત અબુ ઉબેદા રહીંંને પુછા.

“ વો કિતની દુર હે ઓર કિસ તરફ હે ? ” મુખ-
બિરને કહા.

“ અહાંસે દસ ફરસંગ કે ફાસલેપર હે ઓર અરકા
ઓર ત્રાબલસકે દરમિયાન હે ”

યે સુનકર હઝરત અબુ ઉબેદા રહીંઠે અપને સર-
દારોંકો જમે કરકે કહા.

“ હસન અબિલ કુદસકી મુહિમપર કોન સરદાર જાના
ચાહતા હે ? ” કિસીને બી જવાબ ન દિયા ઓર સખ
ખામોશ હોગયે તો અબુ ઉબેદા રહીંઠે દુબારા સવાલ
કિયા. ઉનકા મનશા દર અસલ ખાલિદ બિન વલીદ રહીં
કો મુખાતબ કરનેકાથા મગર હયાકે સખબસે બ રાહે રાસ્ત
ઉનકો ન કેહ સકે. ફિરબી કિસીને જવાબ ન દિયા તો
તીસરી મરતબા ફિર ઉન્હોંને ચેહી સવાલ કિયા. ઉસવકત
એક ખુબસુરત નવજવાન ઉઠા ઓર ઉસને અર્ઝકી

“ હુકમ હો તો મેં ઇસ મુહિમ પર જાઉં ? ” યે
નવજવાન અબુદુદ્દા બિન જાઅફરે તઇયાર રહીં થે. હઝરત
જાઅફરે તઇયાર રહીં હઝરત અલી કરં કે હકીકી લાઈ
ઓર રસુલે ખુદા સલંકે ચચેરે લાઈ થે ઓર જંગે મુતામે
દાદે શુજાઅત દેતે હુવે શહીદ હુવે થે. અબુદુદ્દા ધનદિનોં
ખુઈ સાલથે જખ વો નવજવાન હુવે તો વોલી લશકરે શામમે
શામિલ હો ગયે, અલી તક વો કિસી લઝાઈમે શામિલ ન

હુવે થે. અબુ ઉબેદા રહીંને ઇસ બની હાશમકે ખુબસુરત નવજવાનકો દેખા તો બોહોત ખુશ હુવે ઝોર કહેને લગે.

“અય રસુલે ખુદા સલંકે ભતીજે તુમ વાકઈ ઇસ સરદારીકે લાયક હો. પાનસો સરદાર હમરાહ લેકર ઇસ અખ-ખિરકે હમરાહ જાવ ઝોર હસન અખિલ કુદસકો ફતેહ કરો અદલાહ તઆલા તુમારી નુસરત કરે.”

અબુ ઉબેદા રહીંને એક નશાન આબદુલ્લા બિન જાઅફર રહીંકો દિયા ઝોર પાનસો સવાર મુનતખિબ કરકે ઇસકે હમરાહ કિયે. જનમે મિન દરજા એલ સહાબી શામિલથે.

અબુજર ગફફારી, આમિરબિન રબીઆ, અબદુલ્લા બિન અનીસ, અતથા બિન અબદુસ્સલમા, વાસિલા બિનુલ અસનફા, સોહિલબિન સઇદ, સઅદ બિન માલિક, સાયબ બિન એદ, અનસ બિન સાઅસા, મોહમ્મદ બિન રબીઆ, ઉમરૂ બિન નોઅમાન, સાલમ બિન કાનેઅ, જાબિર બિન મસરૂક, નાજ બિન ગઆઝ, રહીં વગયરા વગયરા જખ યે સવાર તધ્યાર હો ગયે તો રાહબર ઉનકે આગે હોલિયા ઝોર હસન અખિલ કુદસકી તરફ ઇન્કે લે ચલા.

થે રવાનગી રાતકે વક્ત હુઇ. રાત ચાંદનીથી ઝોર સવારોંકો રાસ્તેમે કિસી કિસમકી તકલીફ ન હુઇ. સુબેહ હોનેકે કરીબ થી કે વો દામને કોહમે પહોંચે ઝોર રાહબરકે કુહનેપર વહાં ઠેર ગયે. ઉસને કહા—“આપ સબ ચહાં

સસ્તા લેં ઓર મે કિલેકી તરફ જતા હું તાકે માલુમ કરું કે વહાં કયા હાલત હે. ”

રાહબરકો વાપિસ આનેમે કુછ દેર હુઈ તો મુસલમાન ઉસ પર બદલુમાની કરને લગે. ખાઅઝને કહા—“ શાયદ હમસે દગા કી ગઈ હે ઓર રાહબરને હમકો કિસી ફંદેમે ફંસા દિયા હે, ” મગર અબુઝર ગફફારીને કહા “ બિલા બજાહ હમકો બદલની નહી કરની ચાહીયે સજ્જસે કામ લો ઓર દેખો કયા નવીજા નિકલતા હે. ”

ઈતનેમે રાહબર વાપિસ આ ગયા મગર વો બડા તરસાં ઓર હિરાસાં થા. યે દેખકર અબદુલ્લા બિન જાઅફર રદીઠ્ઠને પુછા.

“ કહો કયા ખબર લાએ હો, ઓર તુમારી હાલત પરેશાન કયેાં હે ? ” રાહબરને કહા.

“ ખુદાકી કસમ જખ મેને લશકરે ઇસલામકે સિપેહ સાલારકે સામને હસન અબિલ કુદસકા ઝિક કિયા થા તો મુઝકો હરગિઝ યે ઈતિમ ન થા કે અયસી આફત ઓર મુશકિલ ચહાં પેશ આયગી. મુઝકો યેહી ખ્યાલ થા કે કિલે મે થોડી ફાજ હોગી યા થોડે સે શહેરી હોંગે યા જિયાદાસે જિયાદા ખાઝારકી ખરીદો ફરોખ કરને વાલે અંવામુન્નાસ હોંગે. અયસી હાલતમે તુમારા કબજા ઈસ કિલેપર આસાનીસે હો જાયગા. મગર અબ જો મેને દેખાતો

મોઆમિલેકી સુરત હી ઓર હો ગઈ હે મુઝકો અનદેશાહે કે આપ મેરી નિરાખત બદઝની કરીંગે. ”

યે. સુનકર હઝરત અબદુલ્લા બિન બાઅફર રહીઠને કહા—“ હમ તુમારી નિસબત બદઝની નહીં કરતે. તુમ અસલ હાલાતસે હમકો ઇતિલાઅ દે દો ” ઇસપર રાહબરને કહા.

“ આજ યહાં બાઝાર લગેગા ઇસલિયે હઝાર હા લોગ યહાં આયે હુવે હેં મગર બડી ખતરનાક ખાત યે હે કે ત્રાબલસ કે હાકિમકી લડકીકી શાદી એક કરીખ કે અમીર કે સાથ કરાર પાઈ હે તો વો દસ્તુર કે મોવાફિક હસન અબિલ કુદસમે શાદીકી રસુમ અદા કરને આયે હેં કયોં કે યે મકામ ઇનકે નઝદીક બડા મુતબરરિક હે ઓર જખ કભી આસપાસ કે ઉમરા મેં શાદી હોતી હે તો વો ઇસ જગે આકર રસુમ અદા કરતે હેં ” અબદુલ્લા બિન બાઅફરને યે સુનકર નિહાયત ઇતમિનાનસે કહા.

“ યે કોઈ ડરાવની ખાત નહીં તુમ કયોં ઘભરા રહે હો ? ” રાહબરને કહા—

“ ઇસમે ડરાવની ખાત યે હે કે ઇન સરદારોં કે હમરાહ પાંચ હઝાર હથીઆર બંદ જવાન હેં જો ઉનકી હિક્મઝતકે લિયે આયે હેં, કયોંકે જખસે આપને મુલ્કે શામપર હમલા કિયા હે તમામ સરદાર ચોકત્તે હો ગયે હેં ઓર બડી હિક્મઝતકે સાથ કહીં આતે જાતે હેં. મુઝે હરગિઝ

‘ ઇસ્મ ન થા કે ચહાં શાદીકી રસુમ અદા હોને વાલી હે, વરના મે આપકો હરગિઝ ઇસ જગા ન લાતા. કયોં કે આપ કે હમરાહી ખોહોત થોડે હે’ આર આપ લોગ-હરગિઝ ઇનકા મુકાબિલા નહીં કર સર્કીંગે. મુઝે અફસોસકે સાથ કહેના પડતા હે કે આપ વાપિસ તશરીફ લે ચલે’, કયોં કે ઇતની ખડી જમાઅતકે સાથ મુકાબિલા કરના અપને આગકો હલાકતમે ડાલના હે. ” યે સુનકર અબદુલ્લા બિન નાઅફર રદીઠકે ચંદ એક હમરાહી ફોરન ખોલ ઉઠે.

“ રાહબરકા કોલ દુરસ્ત હે. બિલા શુબ્હા હમકો જાન હલાકતમે નહીં ડાલની આહીયે. કયોં કે ખુદાકા હુકમ હે કે અપની જાનકો હલાકતમે ન ડાલો, આર ખલીફઅે સાની હજાત ઉમર રદીઠકા લી યેહી હુકમ હે. અગર અબુ ઉમૈદા રદીઠ કો દુશમનોંકી કસરતકા ઇસ્મ હોતા તો વો કલી ઇતને થોડે આદમી ચહાં રવાના ન કરતે. ”

અબદુલ્લા બિન નાઅફર રદીઠને ઇસ્કે જવાબમેં કહ.—
“ યે ખાત તો દુરસ્ત હે કે હમકો હલાકતમે નહીં પડના આહીયે. મગર યે સુરત ઉસવકત હો સક્તીથી જબકે હમ કેમ્પ મે થે. અબ હમ જગકા ઇશાદા કરકે ચહાં આ ગયે હે’ આર યે ઇતતિફાકકી ખાત હે કે દુશમન હમારી ઉમ્મીદસે ખોહોત જિયાદા જમે હો ગયે હે’, અબ હમારા ઇસ જગેસે વાપિસ જાના ખ મનઝિલ લાગ જાનેકે હે, અબ હમકો

ખલીફએ અવલ હઝરત અખાખકર સિદ્દીક રદીઠકી ઇસ નસીહત પર અમલ કરના ચાહીયે કે દુશમનોંકી કસરત દેખકર ઘભરાના ન ચાહીયે ક્યેં કે અદલાહ હમારે સાથ હે. મુઝકો ડર લગતા હે કે અગર મેં યહાંસે ફિર ગયા તો અદલાહ તઆલા મુઝકો ભાગને વાલેં મેં ગિન લેગા. આર મેં ક્યામતકે રોઝ અપને ચચાકો ક્યા મુંહ દિખાઉંગા. મેં તો વાપિસ જાનેકા નહીં, હાં, જુરકે દિલમે દુશમનકા ખોફ હો આર ઉસકો જાન ખ્યારી હો તો વાપિસ ચલા જાયે."

અખદુલા ખિન જાઅફર રદીઠકે યે શુજાઆના કલમાત સુન કર ઉનકે હમરાહી સખ શરમિન્દા હુવે આર કેહને લગે કે " હુમ આપ કે હમરાહ જાન દેનેકો તઈયાર હેં, હમને તો એહતિયાતન અચસા કહા થા આર હમ મોતસે નહીં ડરતે. લેકિન ઇસમે ક્યા હરજ હે કે હમ સિપેહસાલારે લશકરે ઇસલામકો અસલ હાલાતકી ઇતતિલાઅ લેજ દેં તાકે અગર વો મુનાસખ સમજેં તો કુમક લેજ દેં જો અડે વક્ત પર હમારે કામ આયે " અખદુલા ખિન જાઅફર રદીઠને ઇસખાતકો તસલીમ કર લિયા આર ફારન એક કાસિદ હમિફ્ફો રવાના કરકે આપ જંગકે લિયે હમાતન તઈયાર હો ગયે.

બાબ ૨૧

ફત્તે અબિલ કુદસ.

જખ અબદુલ્લા બિન જાઅફર રદી૦ કા કાસિદ થયી તેજ રફતારીકે સાથ અબુ ઉબેદા રદી૦ સીપેહ સાલારે લશકરે ઇસલામકે પાસ પહોંચ્યા ઓર અબીલ કુદસકી જમીઅતકા હાલ ઉનકો માલુમ હુવાતો વો બડે અન્દોહગીં હુવે ઓર કેહને લગે.

“ મુઝકો હરગિઝ ઇદમ ન થા કે અબીલ કુદસમે ઇસકદર જંગળુ મોબુદ હોંગે મેને તો રાહબર કે ઇતમિનાન દિલાને પર કે વહાં થોડીસી ફાજ રેહતી હે અબદુલ્લા બિન જાઅફર રદી૦ કો સિર્ફ પાનસો સવાર દેકર ઉસ તરફ રવાના ક્રિયાથા ઇસ ખ્યાલસે કે ઇતના લશકર ઇસ કિલેકી તસખીરકે લિયે કાફી હોગા. ” ફિર ઉન્હોંને કાસિદસે પુછા “ કયા અબદુલ્લા બિન જાઅફર રદી૦કે હમરાહી કુમકકા ઇનતિઆર કરીંગે યા બિદુ ઇનતિઆરકે લડાઈ શુરૂ કર દેંગે ? ” કાસિદને કહા.

“ ઉનકા ઇરાદાતો ફિલફેર લડાઈ શુરૂ કરનેકા થા.

અગરચે ખાખજ આદમિયોંને ઉનકો સલાહ દીથી કે ખિદું લડાઇકે વાપિસ ચલે જાયેં મગર અખદુલ્લાને કહાથા કે હુમ જંગકા ધરિદા કરકે આયેહેં અખ અગર હુમ ચોંહી વાપિસ ચલે જાઇંગેતો ભાગને વાલોંમે શુમાર કિયે જાઇંગે ચોર અદલાહ ચોર ઉરકે રસુલ સલ૦ કે કયા મુંહ દિખાઇંગેં ઇસપર ઉનકે હુમરાહીભી મરને મારને પર તઇયાર હો ગયે. મુજે એહતિયાતન કુમકકે લિયે રવાના કરદિયા. માલુમ નહીં કે કુમક વક્ત પર પહોંચ સકેગી યા નહીં, કયોંકે લડાઇ તો અખ શુર હો ગઈ હોગી. ”

હુઝરત અખુ ઉમેદા રદી૦ ચે સુનકર ચોરભી દિલગીર હુવે ચોર કેહને લગે કે “ સરદારી હાથમે લેકર ચે મેને પહેલા લશકર મુકાબિલેકે લિયે ભેજા હે અગર ઇસ લશકરકો ખુદા ન ખવાસ્તા ગઝન્દ પહોંચા તો મે અદલાહ તઆલાકે કિયામતકે દિન કયા મુંહ દિખાઉંગા ચોર ખલીફએ સાની હુઝરત ઉમર રદી૦ સુનીંગે તો કયા કહીંગે. હાલાંકે ઇનકા તાકીદી હુકમ હે કે કસીર જમાઅતકે મુકાબિલે પર થોડાસા લશકર મત ભેજા કરો તાકે એહલે ઇસલામ હલાક ન હો જાયેં અખ કયા કરના ચાહીયે. ”

ઇસકે બાદ ઉન્હોંને ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦ કે ખુલાયે ચોર સખ હાલ સુનાકર કહા—

“ અય અખા મુલેમાન! (ખાલિદ કી કુત્તીયત

અખાં સુલેમાનથી) ઇસ મયદાનકે મદ તુમ હો. જલદી અપને ભાઇયોંકી કુમકકો પહોંચો. મેરા પેહલેલી ઇરાદા ચેહીથા કે તુમ ઇસ મુહિમ પર જાતે મગર મેં હયાકી વળહસે સાફ લફ્ઝોંમે ન કેહ સકા કયોંકે મુજે ચે ખ્યાલ થા કે શાયદ તુમ જાના પસંદ ન કરો. ઇસ વળહસે કે તુમકો ખલીફચે સાની હઝરત ઉમર રદીંને લશકરે ઇસલામકી સરદારીસે માઅજુલ કરદિયા હે, ઓર તુમારી દિલ શિકની કી હે. ” ઇસકે જવાબમે ખાલિદ બિન વલીદ રદીં ને કહા—

“ ખુદા ગવાહ કે મુજે ખલીફચે સાની હઝરત ઉમર રદીંકા હુકમ બ સરોચશ્મ મનજુર હે. મેરી હરગિઝ દિલ શિકની નહીં હુઇ. મે તો અલ્લાહ કે રાસ્તેમે જાન દેને પર હરવક્ત તઇયાર હું. મુજે અમારત ઓર સરદારી વગયરાસે કયા સરોકાર, આપ તો હમ મે બડે ખુજુર્ગ ઓર ખુલંદ મરતબેકે આદમી હે, અગર ખલીફચે સાની રદીં એક તિક્કલે નવખેઝકો લશકરે ઇસલામકા અમીર બનાદે તો મેં ઉસકે માતેહતલી ઇસલામકી ખિદમત વયસેહી દિલોજાનસે કફંગા જયસે કે અખતક કરતા રહા હું. જુસ શખ્સકો હર જંગકે મોકે પર ચેહી ખવાહિશ રહેતી હે કે ઉસકો મયદાને જંગમે શહાદત નસીબ હો વો અમારત ઓર સરદારીકા કબ ખ્યાલ કર સકતા હે. ઇનશાઅલ્લાહ મેં અનકરીબ ખલીફચે સાની રદીં ઓર હીગર એહલે ઇસલામ

પર સાબિત કરદુ'ગા કે મે કિસી નામવરી યા શૌહરત યા ઇઝતો મતરખા હાસલ કરનેકે લિયે શમશીર ઝની નહી કર રહા. બલકે મેહેઝ અદલાહ ઓર ઉસકે રસુલ સલઠંકી રઝામન્દી ઓર ઉનસે સુર્ખરૂઈ હાસલ કરનેકે લિયે. આપ સખ્તસે સખ્ત ઓર ખતરનાકસે ખતરનાક મુહિમ પર મુઝકો જાનેકા બિલા તાઅમ્મુલ હુકમ હે' આપ મુઝકો કલી પસો પેશ કરતા હુવા ન પાવીગે. મેને કલી અમારત યા સરદારીકી ખવાહિશ નહીં કી. ખુદ હી ખલીફએ અવ્વલ હઝરત અબાખકર રહીઠને બિલા મેરી ખવાહિશકે મુઝકો અમીર કર દિયા થા. અમીર હોનેકી મુઝે કોઈ ખુશી ન થી ઓર માઅજુલ હોનેકા કોઈ ગમ નહીં" યે સુનકર હઝરત અખુ ઉખેદા રહીઠ બોહોત ખુશ હુવે ઓર જવાબમે મરહુમા ઓર જઝાકદલાહ કહા ફિર યે હુકમ દિયા કે અપના જો લશકર તુમ ઇરાકસે લાવે થે ઉસીકો હમરાહ લેકર અખીલ કુદસકો ખડી તેઝ રફતારીકે સાથ જાવ. ખુદા કરેકે તુમ વક્ત પર પહોંચ જાવ ઓર એહલે ઇસલામકો હલાકતસે બચાવો. "

ખાલિદ બિન વલીદ રહીઠ ઉસી વક્ત અપને ખમ્મે મે ગયે ઓર મુસયલિમા કઝઝાબકી ફતેહ ચમામામે મિલી હુઈ ઝિરાહ ઝેમેતન કી. સર પર ખોદ રખા ઓર મુસલેહ હોકર ઘોડેપર સવાર હુવે. અપના સિયાહ અલમ જસકા

નામ રાખતુલ અકાબ થા હાથમે લેલિયા ઓર અપને લશકરકો ને લશકરે ઝહફકે નામસે મોસુમથા તઈયાર હોનેકા હુકમ દિયા. લશકરી ખાલિદ બિન વલીદકો મુસલોહ દેખકર ફિલફાર તઈયાર હો ગયે. ઝરાર બિન અઝવર, રાફેઅ બિન ઉમયરા ઓર દિગર જંગળુ બહાદુરોને ઝિરહે પેહેન લીં ઓર તલવાર ઓર નેઝે સંભાલકર અપને જંગી ઘોડોંપર સવાર હો ગયે. ખાલિદ બિન વલીદને ઉનકો કહા કે—“ હમકો હસન અખિલ કુદસ પહોંચનાહે ને ચહાંસે દસ ફરસંગહે ઈસ લિયે ઘોડોંકો તેઝ ચલાવ તાકે હમ દિન હોતે મનઝિલે મકસુદ પર પહોંચ જાવેં. હમારે મુસલમાન ભાઈ વહાં કસીર દુશમનોંકે સાથ લડ ઈમે મશગુલ હેં અયસા ન હોકે હમારે પહોંચનેસે પહેલે મગલુબ હો જાયે,” યે સુનતેહી સળકે દિલ બેશસે ભર ગયે ઓર ઘોડે અયસે સરપટ છોડ દિયે કે હવાસેલી આગે જાને લગે.

જબ અબદુલ્લા બિન જાઅફર રદીંને સુબેહ હોનેસે પેશતર કાસિદકો અબુ ઉબેદા રદીંકે પાસ લેજ દિયા તો ઉન્હોંને રાહબરસે પુછા કે “ કિસવકત હમ લડાઈ શુરૂ કરેં ? ” રાહબરને કહા.

“ મેરી સલાહ માનો તો લડાઈ ઉસ વકત તક મોકુફ રખો જબ તક કે તુમારી કુમક આબાયે, કયોંકે મેં ડરતા હું કે તુમ ઘોડે આદમી હો ઓર દુશમનકી જમાઅત

કસીર હે. તુમ ઉન લોગોંપર ગાલિળ નહીં આ સકોગે. ત્રાખલસકા હાકિમ બડા શુબ્હઅ આર બહાદુર જંગલુ હે. ઉસકે હમરાહી લી બડે દિલેર ઝિરાહપોશ હે” યે સુનકર અબદુલ્લા બિન બઅક્ર રદીંને કહા.

“હમ કુમકકા ઇનતિઝાર નહીં કર સકતે. હમ અલી લડાઈકે લિયે તઈયાર હેં કયોંકે હમ ખાસ તોર પર ઇસ મીશન પર લેજે ગયેહેં અગર હમને અપને મિશનકો પુરા કરનેમે સુસ્તીકી તો હમ ઇતાબકે સઝવાર હોંગે આર હમારા સિપેહ સાલાર હમકો મદામત કરેગા. આર બકી સરદારલી ઇસ બાતકો ના પસંદ કરીંગે. મે બની હાશમ હું મેરે આબાઓ અબ્દાદ મશહુર તેગઝન થે. મેરે ચચા આર મેરે બાપ બડે શુબ્હઅ થે. મેરે બાપ મયદાને જંગમે શહીદ હુવે હેં, મેરે ચચા અલી હયદરે કરસાર રદીં હેં, મેરે ચચા ખુદ રસુલે મકબુલ સલ્વં હેં. મેં કયોંકર દુશમનકી કસરત દેખકર લડાઈસે મુંહ મોઝ સકતા હું. બની હાશમને કલી જંગસે પીઠ નહીં ફેરી. ફકત તુમસે યે પુછતા હું કે હમારા હમલા કરના કિસ વકત ફાયદેમંદ હોગા.” રાહબરને જવાબમે કહા.

“અગર અ.પ લડાઈપર અયસેહી તુલે બયઠે હેં તો આપકી મરઝી મે ઇલિઝામસે બરી હું કયોં કે મેને આપકો પેશ અઝ વકત ખતરેસે બખરદાર કર દિયા હે. અરબા ઇસ

વકતતો સખ લોગ અપની અપની જગે મુકીમ રહેં. જમ સુખેહકા ખાઝાર લગેગા ઓર દોગ ખરીદો ફરોખત કરને લગ જાઈગે તો ઉસ વકત હમલા કરનેકા ઠીક મોકા હોગા. ત્રાખલસ'! અમીર ઓર ઉસકે હમરાહીલી દયરમે' શાદીકી રૂસુમ અદા કરને મે મસફૂ હોંગે. તુમારા હમલા અચાનક હોગા. શાયદ ઉનકે દિલમે દેહશત ખેઠ જાયે ઓર આપકો આસાનીકે સાથ ફતોહ હાસલ હો જાયે. ગો મુઝે ખાવર નહીં આતા કે અયસી સુરત હો કયેાં કે આપકી તેઅદાદ ખોહોત કમ હે. ”

જખ સુખેહ હુઈ તો અખદુલ્લાહ ખિન જાઅફર રદીઠ અપને હમરાહીયેાં કે સાથ જંગકે લિયે તધયાર હુએ. જખ શેહરકે કરીખ પહોંચે તો અખદુલ્લા ખિન જાઅફર રદીઠને પાંનસો સવારોંકે પાંચ દસ્તે યનાકર અપને હમરાહ રખ લિયે ઓર ઉનકો કહા.

“ મુખતલિક્ સિમ્તોંસે હમ શેહરમે દાખિલ હોં, લેકિન ખાઝારકો લુટનેકી તરફ મુતલક તવજ્જોહ ન કરેં ખલકે સખકે સખ દયરકી તરફ રૂખ કર લેં, અગર ખાઝારમે તુમારા કોઈ મઝાહમ હો તો લડો વરના દયરમે' પહોંચકર ઇકઠકે હો જાવ. ખસ હમારે યદજા હોનેકા મકામ દયર હે. અગર અલ્લાહ તઆલાને હમકો સલામત રખા તો હમ વહાં મિલ્લ જાઈગે વરના હવઝે કવસર પર હઝરત રસુલે અક્રમ સલઠકે પાસ મિલીંગે. ”

એ સુનકર તમામ સવાર તકબીરે' કેહતે હુએ શહેર
 પર દૂટ પડે. લોગ બકસરત શહેરમે ખરીદો ફરોખ કર
 રહે થે ઓર અકસર ઉનમે હથીયાર ખંદ થે. જુસ વક્ત
 ઉન્હોંને તકબીરકા નાઅરા સુના એક જા જમે હો કર
 મુસલમાન સવારોંકે મજાહમ હુવે. તલવાર ચલને લગી,
 તીર ખરસને લગે, હજારોં આદમી કતલ હુવે મગર ઉનકી
 જગે ઓર આ જાતે થે. ત્રાખલસ કે હાકેમ કે હમરાહી
 ભી લડાઈકા શોર સુનકર ખાઝારમે ઉતર આયે ઓર મુસ-
 લમાનોં કે ઘેર લીયા. મગર મુસલમાન દોનોં હાથોંસે
 તલવાર ચલા રહે થે ઓર અખદુલ્લા ખિન જાઅફર રદીં
 કી શુબ્હઅતકા તો કુછ ખ્યાન નહીં હો સકતા. અખુઝર
 ગફફારી રદીં હાલાંકે ખુઠે થે મગર ઇસ શુબ્હઅતકે સાથ
 લડે કે નવ જવાન ઇસ તરાહ ન લડ સકતે. અલાવા
 જુસ કદર બદરી અસહાબથે વો જાન તોડકર લડે ઓર
 દુશમનોંકો માર માર કર ગિરા દિયા. મગર શામી ખરાખર
 ઇન્હે' ઘેરે હુવે થે. અખદુલ્લા ખિન જાઅફર રદીંકી એક
 તલવાર દૂટ ગઇ તો ઉન્હોંને દુસરી લેલી. ઇનકા ઘોડા ભી
 ખસ્તા હો રહાથા મગર અલમ બદસ્તુર ઇનકે હાથમે થા ઓર
 ઉનકી તલવાર ખરાખર ચલ રહી થી. શામીયોંકા બિયાદાતર
 હુબ્બમભી અખદુલ્લા ખિન જાઅફર રદીંકે આસપાસ થા
 ક્યોંકે ઇનકે હાથમે ઇસલામી અલમ થા. અખુઝર ગફફારીને
 અખદુલ્લાકી પુરી રિક્કાતકી. એકદમકે લિયે ભી સાથ ન

છોડાં ઓર દાંચે બાંચે શામીયોંકો ગિરાકર અબદુલ્લાકા રાસ્તા સાફ કરતે રહે. એહલે ઇસલામકે ખાજુ તલવાર મારતે મારતે શલ હો ગયે ઓર ઉનકો શહાદત દિખાઈ દે રહી થી મગર શોકે શહાદતમે ખરાખર તલવાર ચલાયે જાતે થે. ઉનકો યકીન હો ગયા થા કે ઇસી સર ઝમીનમે ધનકી કબરેં બનેંગી.

દિન ઢલ ગયા મગર લડાઇ અલી તક ઓર પરથી. એહલે ઇસલામ જુદા જુદા જગોં પર લડ રહે થે. એક દસ્તેકો દુસરે દસ્તેકી ખાખર ન થી. મગર ઇસલામી અલમ સખકો નઝર આ રહ્યા થા ઓર ઇસસે વો મુતમધન થે કે કમ અઝ કમ અબદુલ્લા બિન જાઅફર રહીં તો અલી તક ઝિન્દા હેં.

મુસલમાન અબ અપની જાનોસે માયુસ હો ગયે થે ઓર દિનલી ગુફ્થ હોનેકે કરીખથા કે ખાલિદ બિન વલીદ રહીં ઓર ઝરઝાર બિન અઝવર રહીં અપને લશકરકે આગે બઢે હુવે લડાઇકે મોકેપર પહોંચ ગયે ઓર ફારન તકબીરકા નાઅરા બલંદ કરકે મયદાને જંગમે ઉતર આયે. ઉન્હોંને ઇસલામી અલમકો દેખકર સમઝ લિયા કે અબદુલ્લા બિન જાઅફર ઉસી જગા હોંગે. ઇસલિયે ઝરઝાર બિન અઝવર ઓર ખાલિદ બિન વલીદને ઉસી તરફકા ડખ કિમા મગર શામીયોંકી દીવાર ઉનકે દરમીયાન હાયલ થી. ઝરઝાર કા

નેજા અપના કામ કરને લગા ઓર લેહજે ભરમે રાસતા સાફ કરકે ઝરસાર બિન અઝવર અળદુલ્લા બિન બઅફર તક પહોંચ ગયા. અળદુલ્લા પર ઉસવકત સખ હાલત પહોંચ ચુકીથી ઓર કરીબ થા કે અપને ઘોડે કે સાથ ગિર પડે કે ઝરસાર કે પહોંચ જાનેસે ખુશીકા નાઅરા બલંદ ક્રિયા ઓર કહા—“ અચ મુસલમાનો ! ખુશબખરી હો કે ખાલિદ બિન વલીદ રદીઠ ઝરસાર કે સાથ આ પહોંચે હે. થોડી દેર ઓર ઇસતિકામત કરો ઓર એકલી શામીકો ઝિન્દા ન છોડો. ”

પહેલેહી શામીયોંકે સર પર મોત સવાર થી મગર મુસલમાનોંકી કલીલ જમાઅતકો વો દબાએ જાતે થે લેકિન અખતો ઉનકે છલ્લે છુટ ગયે. ખાલિદ બિન વલીદ રદીઠ ઓર ઉનકે હમરાહીયોંને ઉનકો અચસા દબાયાકે વો હટતે હટતે દયરકે કરીબ પહોંચ ગયે. વહાં બાકી માંદા સિપાહી જો હાકિમે ત્રાબલસ ઓર ઉસકી લડકીકી હિકાજતકે લિયે દયરમે મોજુઃ થે લશકરે ઇસલામ પર હમલા આવર હુવે ઓર ફિર લડાઈ ઝોરસે શુરૂ હુઈ. ખુદ ત્રાબલસકા હાકિમ લડાઈમે ઉતર આયા ઓર મુકાબિલા કરને લગા. મયદાનમે આતેહી વો શેરકી તરાહ ગરજ. ઉસકા ગરજનાથા કે ફોરન ઝરસાર બિન અઝવર વચસાહી ગરજતા હુવા ઉસકે મુકાબિલ હુવા.

ત્રાબલસકે બિતરીક (હાકિમ)ને ઝરસાર પર વાર

ક્રિયા. ઝરઝરને ઘોડેકો ફેરકર વાર ખાલી દિયા મગર ના હમવાર ઝમીન હોનેકે બાઅસ ઝરઝરકા ઘોડા ચક્કર ખાતે હુવે ઠોકર ખાકર ગિર પડા. ઝરઝર ફિલફેર ઝીનસે એલા-હુદા હો ગયા એર ઢાલ સામને રખકર ઉઠ ખડા હુવા. ખિતરીકને ઝરઝરકો કતલ કરને કે લિયે ગુરૂઝ ઉઠાયા. ઝરઝરને નેઝેકી અની ઉસકે ઘોડેકી ગરદનમે ચિલો દી જસસે ઉસકા ઘોડા સીખ પા હો ગયા એર ગુરૂઝકા વાર ખિતરીકકે અપને ઘોડે કે સર પર પડા. વાર પડતેહી ઘોડેકા સર પાશ પાશ હો ગયા. વો અપને ઘોડેકે નીચેસે નિકલને ન પાયા થા કે ઝરઝર રદીઠને બઢકર તલવાર કા વાર ઇસપર ક્રિયા મગર ઇસકી ઝિરાહ પર તલવારને કુછ અસર ન ક્રિયા ઇસપર ઝરઝર ઉસકી છાતીપર ચઢ ગયા એર એક છોટેસે ચમની ખનજરસે જો ઉસકે પાસથા નિકાલકર ખિતરીકકા સર કાટ દિયા. ખિતરીકકે મારે જાને પર શામીયોંકી ચીખે નિકલ ગઈ એર સળકે સળ દીવાના વાર ઝરઝર પર હુટ પડે મગર ઇતનેમે અબહુદ્દા ખિન જાઅફર રદીઠ ખાલિદ ખિન વલીદ રદીઠ એર રાફેઅ ખિન ઉમયરા રદીઠ ઝરઝરકે કરીખ પહોંચ ગયે એર શામીયોંકો તલવાર પર લે લિયા. આખર શામી હીમ્મત હાર કર ભાંગ નિકલે. ખાલિદ ખિન વલીદ રદીઠને ઇનકા પીછા ક્રિયા. ખોહતોંકો રાસ્તેમે મારકર ગિરાયા એર કઇએક અસીર ક્રિયે. ખિતરીકકી લઠકી લી અપને ખવાસોંકે સાથ ગિરફતાર હો ગઈ એર માલે

ગનીમત મુસલમાનોંકે હાથ ઇસ કદર આયા કે વૉ દિન ભરકી મશકકત ઓર તકલીફ બુલ ગયે. ઝરાર રહીંને ખિતરીકકા ઘોડા ઓર ઉસકા અસબાબ લે લીયા. યે અસબાબ બડા કીમતી થા ઓર હીરે જવાહિરાત ઇસમે જડે હુવે થે. જબ કામિલ ફતેહ હો ગઈ તો ખાલિદ રહીં ઓર અબ-દુદલા બિન જાઅફર રહીં કેદી ઓર ગનીમતકે માલકે સાથ ખુશ ખુશ વાપિસ હુવે. રાસ્તેમે અબદુલ્લા બિન જાઅફરને ખાલિદ બિન વલીદ રહીંંકા શુધીયા અદા કરતે હુવે કહા—

“ આપ એન વકત પર પહોંચે વરના હુમ અપની જાનસે હાથ ઘો બચડે થે ” ખાલિદ બિન વલીદ રહીંંને જવાબમે કહા—

“ ઇસ કદર અરસે તક મુકાબિલેપર અડે રહેના, થોડી સી જમીઅતપર ઇતિને બડે લશકરકા મુકાબિલા કરના ઓર લેહઝે ભરકે લિયેલી હિમ્મત ન હારના વાકઈ આપકા હિસ્સા હે ઓર યે બની હાશમકાહી દિલ ગુરદા હે. આપને ઇન શામીયોંસે અપને બહાદુર ઓર શહીદ આપકા ખુબહી બદલા લીયા હે. આફરીન આફરીન સદ આફરીન. ” યે સુનકર અબદુદલા બિન જાઅફર રહીંંને કહા.

“ યે ફકત અદલાહ તઆલાકી તાઈદથી ઓર બસ. મેરી યે પહેલી લડાઈથી ઓર અદલાહકા એહસાન હે કે મે ઇસમે

અલ્લાહ તઆલા ઓર ચચા રસુલે અકરમ સલંકી તરફસે સુખર હુવા. ” ખાલિદ બિન વલીદને કહા —

“ બિસમિલ્લાહ તો અચ્છી હુઇ હે ખુદાને ચાહા તો આપકા ફવલાદી ખાઝુ ઇસલામકી તાઈદમે અજીબ જવહર દિખાયગા. ”

જખ ખાલિદ બિન વલીદ રદીં ઓર અબદુલ્લા બિન જઅફર રદીં મુઝફરરો મનસુર માલે ગનીમત ઓર કેદીયોકો લેકર હઝરત અબુ ઉબેદા બિન જરરાહ રદીંકે પાસ આયે તો વો ખડે ખુશ હુવે ઓર અલ્લાહ તઆલાકા શુક્રિયા બખ લાયે કયોંકે ઉનકો ઇસ ખાતકી બડી ફિક્કથી કે અગર ખુદા ન ખવાસતા મુસલમાન હલાક હુવે તો વો ખલીફએ સાની રદીંકો કયા જવાબ દેગે. મગર ઇનકી નેક નીયતી અચ્છા ફલ લાઈ ઓર ઉનકા ગમ દુર હુવા.

જખ માલે ગનીમત અબુ ઉબેદા રદીંકે સામને રખા ગયા તો ઉન્હોંને ખિતરીકકા સખ સામાન ઝરરાર બિન અઝવરકો દે દિયા ઓર કહા. ” ચે તુમારા હક હે. ” ઝરરાર વો સામાન અપની બેહન ખોલાકે પાસ લે ગયા ઓર ઉનકો દે દિયા. ઇસ સામાનમેં હીરે ઓર જવાહિરાત જડે હુવે થે. ખોલાને વો હીરે ઓર જવાહિરાત નિકાલકર અપની હમરાહી ઓરતોંમે તકસીમ કર દિયે. વો સખડી સખ ચે હદિયા લેકર ખોહોત ખુશ હુઈ.

ફિર અબદુલ્લા બિન બાઅફર રદીંને કહ્યા—“ ત્રાબલસકે (હાકિમ) બિતરીકકી લડકી મુઝકો દી જાયે ” મગર અબુ ઉબેદા રદીંને કહ્યા—“ જખ તક ઇસ બારેમે ખલીફએ સાની રદીંકા હુકમ ન આયે યે કામ મે અપની મરજીસે નહીં કર સકતા. ગોમે સમજતા હું કે યે તુમારા હક હે ઓર તુમ ઇસકે સજાવાર હો મગર ફિર બી ખલીફએ સાની હુઝરત ઉમર રદીંકી રાય દરયાફત કરની ઝુઝરી હે. કયોં કે ખલીફએ સાની રદીં એક ઝરાસી ગલતીકોબી પસંદ નહીં કરતે અદલ ઇનકા શેવા હે બલકે યોં કેહના ચાહીયે કે વો અદલે મુજરસમ હે, તુમ ઉસવક્ત તક ઉનતિઝાર કરો જખ તકકે ખલીફએ સાની રદીંકા ઇસ બારેમે હુકમ આ જાયે. કયોં કે યે કોઈ માઅમુદી કયદી નહી હે. ” અબુ ઉબેદા રદીંને ઇસ લડાઈકા મુફરસીલ હાલ લિખકર હુઝરત ઉમર રદીંકી ખિદમતમે ઇરસાલ ક્રિયા ઓર માલે ગનીમતકા પાંચવાં હિરસાબી લેજ દિયા. ઓર યેબી લિખા કે “ ફતેહ ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકી તુફેલસે હુઈ હે ઓર ઉન્હીકી જાંબાઝી ઓર જાં નિસારીસે ઇતને મુસલમાનોંકી જાનેં ખચ રહી હે ઓર ઇસ કદર માલે ગનીમત વ કયદી હાથ આયે હે. ખેહતર હોકે આપ ખાલિદ કી દિલજોઈ કરેં ઓર સાથહી ત્રાબલસકે હાકિમકી લડકી કે મુતઅલલિક બી ફયસલા ફરમાવેં જુરકા અબદુલ્લા બિન બાઅફર ખવારતગાર હે. ”

જળ એ ખબર ખલીફએ સાની ફારુકે આઝમ હઝરત ઉમર રહીં કો પહોંચી તો આપ બોહોત ખુશ હુવે ઓર અબુ ઉબેદા રહીંકી તેહરીરકે સાથ ઇતતેફાક કિયા. ત્રાખલસકે હાકિમકી લડકી અબદુલ્લા બિન બાઅફર રહીં કો દે દેનેકા હુકમ સાદર ફરમાયા.

અબદુલ્લા બિન બાઅફર ઇસ ખબરસે બોહોત ખુશ હુવે ઓર બિતરીકકી લડકી બી બડી ખુશ હુઈ* કયોંકે

* એહલે અરબકા શામકી રિઆયા! કે સાથ એ નર્મ સુલુક બિલકુલ બે નઝીર થા. ઇસમે પડેલે કિસી ફાતેહ કોમને ઇનકે સાથ અયસા મુસદ્દિકાના સુલુક ન કિયાથા. ઉનકે અપને હાકિમકી ઉનકો નિહાયત તશદ્દુકે નીચે રખતે થે ઓર હમેશા ઉનકો લુટતે રહેતેથે. મગર એહલે અરબ સિવાયે બિરાજ કે બે નિહાયત મુનસિદ્દાના તોર પર મુકરર હોતા થા રિઆયા કી એક ચીઝ કો બી ન હોતે થે. જલકે ઉનકી જનો માલકી હિફાઝત કરતે થે. ઝેર દરત ઓર ઝખરદરતકો બરાબર સમજતેથે ઓર કમઝોરોંકા હક ઝેર આવરસે દિલાતે થે.

ઉસ વક્તકે આઇને જંગમે મશ્તુહ કોમપર તશદ્દુદ ઓર સખતી બયઝ સમઝી જતીથી મગર એહલે અરબને આઇને જંગકા બી ફાયદા ન ઉદાયા. અબી ચંદ સાલકી ગુઝરે થે કે ઇસી મુદ્દે શામમે શાહે ઇરાનને હમલા કરકે તખ્તમ શામકે ઇલાકેકો તાખ્તો તારાજ કિયાથા ઓર સને ૬૧૩ ઇસવી કી સાલમે દમિસ્ક ઓર સને ૬૧૫ ઇસવી કી સાલમે યરસેલમકો ફતેહ કરકે ઇન શહેરોંકી

ઇસકો બબએ ગુલામીમે જિન્દગી ખસર કરનેકે અરબકે એક વાલા હસબ શાહઝાદેકી હમ નશીનીકા ફ્રમ હાસલ હુવા.

ઇટસે ઇટ બબ દીથી. હતા ઇકે યરશીલમકે ખડે પારીકો સર્લાએ આઝમકે સાથ ગિરફતાર કરકે ધરાન લે ગયા થા. શિર હરકુલ શાહે-રમને ધરાનસે બદલા લેનેકે લિયે સને ૬૨૩ ઇસવીખી સાલમે ધરાન પર ચદાઇકી ઓર ધરાનીયોંકે મુકદ્દસ મકામ ગજનક કો લુટ કર વહાં કા બડા આતશ કદા મિસમાર ક્રિયા ઓર ધરાની રિઆયાકો ખુબ લુટી. ગરઝ ઉન દિનો ફાતેહ ઓર મફતુહ કે ઇસ કિસમકે તાઅલુકાત થે જીનકો એહલે અરબને મુશફિકાના બિરાદરાના ઓર દોસ્તાના તાઅલુકાતમે તખદીલ કર દિયા ઓર ઇસલામી તલવારકો શામ, ધરાક, અલ જઝીરા ઓર મિસર વગયરા કી રિઆયાકે લિયે રેહજતે ઇલાહી સાબિત કર દિખાયા.

આખ રર

એહલે કનસરીનકા ફરેખ.

દમિશ્ક કે આસપાસ બખુળી તસદ્લુત કરકે હઝરત અબુ ઉબેદા રદી૦ સિપેહ સાલારે લશકર ઓર આમિલે શામને સફવાન બિન આમિરકો દમિશ્ક ઓર ઉસકે ગિદ્દા નવાહકા ગવરનર મુકરર ક્રિયા. પાંચસો અરબ સવાર ઉસકે માતહેત કર દિયે ઓર લશકરકો કુચકા હુકમ દિયા.

કુચકા હુકમ સુનતે હી સબ સરદાર ઓર સીપાહી સામાને હરબ હુરસ્ત કરને મે મસરફ હુવે ઓર જબ તખ્યારી મુકમ્મીલ હો ચુકી તો અબુ ઉબેદા રદી૦ને ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦કો લશકરે ઝહફ ઓફ અલમ રાયતુલ અકાબ દેકર ઇસલામી લશકરકે આગે રવાના ક્રિયા ઓર આપ બાકી માંદા લશકર લેકર ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦ કે પીછે રવાના હુવે.

જબ મકામ બલકાઅ કે કરીબ પહોંચે તો વહાં ક્રિયામ ક્રિયા. ઓર ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦કો હુકમ દિયા કે “તુમ અપને લશકરકે સાથ હુમુસકી તરફ જાવ ઓર મે બઅલબક કી તરફ જાતા હું”

ઇતનેમે જેસીયાકા સરદાર અણુ ઉબેદા રદીંકે પાસ આયા ચોર કેહને લગા—“ આપ હમસે એક સાલ કામિલકે લિયે સુલેહ કર લેં ઇસ શર્ત પર કે અગર આપને બઅલબક ચોર હુમુસ પર કબજા કર લિયા તો હમ હમેશા કે લિયે આપકી હિકાઇતમે આ જાઇંગે. એક સાલકા જો કુછ ખિરાજ મુકરર કરો હમ દેને કે લિયે હાજિર હેં.”

અણુ ઉબેદા રદીંકે ફિલ ફોર ઇસ દરખવાસ્તકે મનઝુર કર લિયા ચોર એક સાલકે લિયે જેસીયાકે સાથ સુલેહ કર લી.

ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકે હુમુસકી તરફ રવાના ચોર અણુ ઉબેદા બઅલબક કી તરફ જાનેકો તધ્યાર થે કે ઉસી વક્ત એક નાકા સવાર બલીફચે સાની હઝરત ફારૂકે આજમ રદીંકા ખત લિયે હુવે પહોંચ્યા. અણુ ઉબેદા રદીંકે ખત ખોલકર પઢા ઉસમે થે હુકમ થા કે “ ચોર શહેરોંકા ખ્યાલ છોડકર પહેલે હુમુસ પર ચઢાઇ કરો ચોર ઉસકો ફતેહ કરનેકે ખાદ એનતાકીયા પર હમલા કરો. અગર થે દોનોં મકામ જો ખડે ઝુફરી હેં તુમારે હાથ આ ગયે તો ફિર બાકી શેહર ચોર કિલે ખુદ બ ખુદ તુમારે મુતીઆ હો જાઇંગે.” ઇસ પર અણુ ઉબેદા બઅલબક કા ઠરદ છોડ કર ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકે પીછે હુમુસકો રવાના હુવે.

ખાલિદ બિન વલીદ રહીં હુમુસકે કરીખ પહોંચેહી
થે કે અબુ ઉબેદા લી ઉનકે સાથ શામિલ હો ગયે.

જખ હુમુસકે હાકિમને ઇસલામી લશકર દેા ડેરા
લગાયે દેખા તો ઉસને શહેર કે મોઅજઝેઝીનકે જમે ક્રિયા
ઓર કહા.

“ મેરી સલાહ થે હે કે ખબાયે લડાઈ કરને કે
હમ મુસલમાનોં કે સાથ સુલેહ કર લેં, ઇસ શર્ત પર કે
અગર વો હરકુલ ખાદશાહ પર ગાલિખ આ બાંધંગે તો હમ
ઉનકી હિક્કાઝતમે આ બાંધંગે. ઓર સુલેહકી મીઆદ એક
સાલ કરાર હી બાયે. ઇસ અરસે મે હમ એહલે અરબકે
ઝરરસે મેહપુઝ રહીંગે. ” એહલે શહેરને હાકિમકી ઇસ
ખાતકે તસલીમ કર લિયા ઓર ફિલફેર એક રૂમીકે
લશકરે ઇસલામમે લેખ ગયા. અબુ ઉબેદાને ઉનકી શરતો
મનઝુર કર લીં ઓર એક સાલકે લિયે એહલે હુમુસકે સાથ
સુલેહ કરદી. ઓર જો કુછ એક સાલકા ખિરાજ મુકરર
હુવા ઉનસે પેશગી વુસુલ કર લિયા.

ઇસકે બાદ અવાસમ, માઅરત, સમઆન વગયરા
મેહેરોંકી તરફ તવજજેહ કી. ઇન સખનેખી મુસાલિહા કર
લિયા. યે મયદાન સાફ કરકે કનસરીનકે ઇલાકેમે પહોંચે.
કનસરીનકા હાકિમ એક દિલેર સરદાર થા ઓર હરકુલ
ખાદશાહકા મનઝુરે નઝરથા. ઉસકે પાસ ફસહઆર મુસલેહ

સિપાહી થે. જખ ઉસકો લશકરે ઇસલામકી આમદકી ખબર મિલી તો ઉસને એહલે કનસરીનકો જમે કરકે કહા.

“તુમારા કયા ઇશિદા હે ?” લોગોંને જવાબ દિયા.

“એહલે અરબ જુસ મકામ પર ગયે હે” ઉસકો ઉંહોંને ખજોરે શમશીર ફતેહ કર લિયાહે આર બાદશાહી લશકરકો પય દર પય શિકસ્તેં દી હેં અજબ નહીં કે હમારે શહેરકોબી વો જલ્દ ફતેહ કર લેં, હમારી ચેહી તજવીઝ હે કે હમ ઉનકે સાથ મુસાલિહા કરલેં. કયોંકે ઉંહોંને હર એક શહેર કે સાથ બડા નેક સુલુક કિયા હે વો એહલે કે બડે પાખંદ હેં આર જો કુછ શર્ત કર લેતે હેં ઉસકો પુરા કરતે હેં. લોગોંકે સાથ બડી મહેરબાનીસે પેશ આતે હેં. અદલ આર ઇનસાફકો કાયમ કરતે હેં આર કિસીકો દુખ આર ઇઝા નહીં દેતે” ચે સુનકર કનસરીન કે હાકિમને કહા—

“મેં લી તુમારી રાયસે ઇતતિફાક કરતાહું, લેકિન મેં ચે નહીં ચાહતા કે એહલે અરબકે સાથ હમેશા કે લિયે સુલેહ કરકે ઇનકી હિફાઝતમે આબાઉ. બલકે મેરા મતલબતો ચે હે કે સરેદસ્ત ઇસ બલાકો ટાલ હું, ફિર બાદશાહકો લિખકર ઉસસે કુમકકી દરખવાસ્ત કરૂં આર ઇસ અરસેમે સામાને હરબ દુરસ્ત કરલું. જખ બાદશાહકી તરફસે કુમક આ બાઇગી તો ફિર હમ દિલ ખોલકર એહલે અરબકા મુકાબિલા

કરીંગે. કંચોંકે મે બાદશાહકા ભરોસેદાર સરદારહું ઓર જખ તક બાદશાહ મોબુદ હે તખતક મે એહલે અરખકી ઇતાઅત ન કરૂંગા. બેહતર હેકે હમ સરેદરત એક સાલકે લિયે મુસાલિહા કર લેવેં ઓર જો કુછ ખિરાજ એક સાલકે લિયે એહલે અરખ હમસે માંગેં ઉનકો દેદે ”

યે કેહકર કનસરીનકે હાકિમને એક ખતલિખા જુરકા મઝમુન યેથા. “ હમારા શેહેર બડા મઝબુત હે ઓર હમારે પાસ રસદ ઓર સામાન બોહોત હે અગર ચાલીસ સાલ તક હમારા મુહાસિરા કિયે રહોગે તખલી હમ પર ફતેહ નહીં પા સકોગે લેકિન હમ ખુરેઝી નહીં ચાહતે બેહતર હે કે આપ હમસે મીઆદી મુસાલિહા કર લેં તાકે હમ દેખેં કે અનજામકાર ફતેહ તુમકો હાસલ હોતીહે યા રૂમી લશકરકો. કયોં કે શાહે રૂમકી તાકત અલી દુટ નહીં ગઈ. સિફ્તઅંદ શહેર તુમારે કબ્જેમે આયે હેં ઓર શાહે રૂમ તુમારે મુકાબિલે કે લિયે બોહોત બડા લશ્કર જમા કર રહા હે. અગર તુમને લશકરકો લગા દિયા ઓર શાહે રૂમકા એશીયાકા પાયતખત એન્ટાકીયા ફતેહ કર લિયા તો હમ હમેશા કે લિયે તુમારી હિક્મતમે આ બાઈંગે, લેકિન અલી સુલેહકી મીઆદ એક સાલ હોગી. ઉસવકત તક તુમ હમારે ઇલાકેમે ઝિયાદતી ન કરોગે ઓર જો કુછ ખિરાજ મુકરર કરોગે ઉસીપર ઇકતિફા કરોગે તો એક સાલકી

મુદત ગુઝરનેકે બાદ જયસી સુરત હોગી હેબા જાવેગા. હમ કનસરીનકી સરહદ પર એક નશાન ખડા કર દેંગે તાકે ઉસ નશાનકે અનદર કોઇ અરબ સવાર દસ્તો ખુદ ન કરે”

યે ખત લિખકર ઉસને અસતખર નામી એક આલિમ શખસકો દિયા એર ઉસકો ખતકે મઝમુનસે આગાહ કરકે કહા-

“ ઇસ ખતકો લશકરે ઇસલામકે સરદારકે પાસ લેજાવ એર એક સાલકે લિયે ઉસસે મુસાલિહેકી દસ્તાવેજ લેલો. હેબા અગર વો ન માને તો ચિકની ચુપડી ખાતે કરકે ઉસકો મના લેના. અગર તુમ કામિયાબ આયે તો તુમકો બોહોતસા ઇનઆમ દિયા જાયગા.”

અસતખર યે હિદાયત સુનકર ખત લિયે હુવે ઇસલામી લશકરમે પહોંચ્યા. ઉસકો ફેરન હઝરત અબુ ઉબેદા રદીંકે પાસ હાજિર કિયા ગયા. ઉસ વકત અબુ ઉબેદા રદીંકે પાસ ખાલિદ બિન વલીદ રદીં એર અબદુર રહેમાન બિન અબીબકર રદીં બચકે હુવે ખાતે કર રહેથે. ખાલિદ બિન વલીદ રદીંને અસતખરકો દેખકર પુછા.

“ તુ કોન હે, એર કિસ લિયે આયા હે ? ” અસતખરને જવાબ દિયા.

“ મે કનસરીનકે હાકિમકા એલચી હું. કયા આપ ઇસ લશકરકે સરદાર હે ? ” ખાલિદને કહા.

“મે સરદાર નહી હું બલકે એક સિપાહી હું. હમારે સરદાર ચે બયઠે હે” ઇસપર અસતખર રૂમી દસ્તુરકે મુઆફિક અબુ ઉબેદા રદીં કો સિજદા કરનેકે લિયે ઝુકને લગા મગર અબુ ઉબેદાને ઉસકો રોક દિયા ઓર કહા.

“હમ અહ્લાહ તઆલાકે બંદે હે. સિજદા સિર્ફ અહ્લાહ તઆલાકો સગવાર હે, કોઈ બંદા ઇસ લાયક નહીં કે દુસરા બંદા ઉસકો સિજદા કરે”

ચે સુનકર અસતખર રૂક ગયા ઓર ઉસને આગે બઢકર કનસરીન કે હાકિમકા ખત અબુ ઉબેદા રદીંકી ખિદમતમે પેશ કિયા. વો દિલમે હયરાન થા કે ચે કયસી કોમ હે કે ઇસકા સરદાર ઇસ કદર મુનકસિરૂલ મિઝાજ હે. ઓર અપને હમરાહીયોંકે સાથ અયસા બે તકદ્દુફ બયઠા હુવા હે કે ઇનમે કોઈ તમીઝ નહી હો સકતી. ચે લોગ અજુબ સાંદા મિઝાજ ઓર ગરીબ તખીયત હે. અબુઉબેદા રદીંને ખત પઢકર ખાલિદ રદીં ઓર અબદુર રહેમાન ખિન અખીબકર રદીંકો સુનાયા. ઇસપર ખાલિદ ખિન વઘીદ રદીંને કહા.

“કનસરીનકે હાકિમને ચે ખત નેકનીયતીસે નહીં લિખા. ઝુરર કુછ દાલમે કાલાહે ઓર વો કોઈ મક ઓર ફરેખ કરના ચાહતા હે. આપ હરગિઝ ઇસકી દરખવાસ્ત

મનજુર ન કરેં' ઓર અણાહ તઆલાકા નામ લેકર ઇસપર ચઢાઈ કરેં, ખુદાને ચાહાતો હમ શમશીરકે 'ઝારસે ઇસકે કિલેકો ફતેહ કર લેંગે. જુરકે ઇસ્તેહકામ પર ઉસને ઇસકદર લનતરાની કી હે ઓર ઇસ કદર શેખી બધારી હે. " અબુ ઉબેદાને કહા.

“ અય અબા સુલેમાન ! ઝરા સખ કરો, દેખો કન સરીનકે હાકિમને ખુદ બખુદ હમસે સુલેહકી દરખવાસ્ત કીહે. ગયબકા ઇદ્મ સિર્ફ ખુદાકો હે. હમ નહીં જાનતે કે કલ કયા પેશ આને વાલા હે. ઇસલિયે મે નહીં ચાહતા કે ઇસકી સુલેહકી દરખવાસ્ત રદ કરૂં. કયોં કે સુલેહમે બેહતરી હોતી હે ” યે સુનકર ખાલિદ બિન વલીદ રદીબને કહા.

“ અગર વો નેક નીયતીસે સુલેહ કરે તો હમ તઈયાર હેં, લેકિન એક તરફ તો વો હમકો ધમકાતા હે ઓર અપને કિલેકી મજબુતીકા હમકો ખોફ દિલાતા હે ઓર દુસરી તરફ મીઆદી સુલેહ કરતા હે. ઇસસે સાફ સાબિત હોતા હે કે વો વકત ટાલના ચાહતા હે. અગર વો નેક નીયત હે તો હમેશા કે લિયે હમારી હિફાઝતમે આજાયે ”

અસતખર ખાલિદ બિન વલીદ રદીબકી યે તકરીર સુનકર કાંપ ગયા ઓર ઉસને નિહાયત અદબસે પુછા.

“આપકા કયા નામ હે ?” ખાલિદને જવાબ દિયા.

“મેરા નામ ખાલિદ બિન વલીદ હે” ઇસપર અસતખરને કહા.

“આપકા નામ તમામ શામ ચોર રૂમમે મશહુર હો ગયા હે. આપ બહે જવાં મદ ચોર બહાદુર હે. આપહીકે ઓરે બાબુને શાહી લશકરકો શિકસ્તે હી હે, બેશક હમ લોગ આપકે નામસે કાંપતે હે લેકિન હમને આપકી ચે તાઅરીફી સુનીહે કે જયસે આપ મયદાને જંગમે સખત હે વયસેહી આપ દિલકે નેક, તખીયતકે નર્મ ચોર તીનતકે રહીમ હે ચોર જો લોગ આપસે અમાન માંગતે હે આપ ઉનકો અમાન દેતે હે ફિર આપ હમારે સાથ કયેં સુલેહ નહીં કરતે ?” ખાલિદને કહા.

“તુમારે હાકિમકે ખતસે ઝાહિર હોતા હે કે જખ બાદશાહકા લશકર હમારે મુકાબિલે કે લિયે આયગા તો તુમ સુલેહકો બાલાયે તાક રખકર શાહી લશકરમે મિલ જવગે ચોર હમારે સાથ લડાઈ કરોગે. અગર તુમ ચે એહદ કરલો કે સાલકે અન્દર તુમ કિસી લડાઈમે હમારે ખિલાફ ઇમિદાદ ન દોગે તો હમ સુલેહ કર લેતે હે વરના નહીં” અસતખરને કહા.

“હાં, હમ એહદ કરતે હે કે જખતક સાલ ન ગુઝર જાયે હમ આપસે હરગિઝ લડાઈ ન કરીંગે” ઇસપર

ખાલિદ બિન વલીદ રહીને હઝરત અબુ ઉબેદાકે કહા.

“ આપ ઇનકે ચે હસ્તાવેઝ લિખદે કે સાલકે અન્દર જે શખ્સ ઉનમેસે હમારે સાથ ન લડેગા ઉસકે સાથ હમારી સુલ્હે બર કરાર રહેગી. લેકિન જે શખ્સ ઉનમેસે ઇસ એહેદકો તોડેગા ઉસકે સાથ હમ વોહી સુલુક કરીંગે જે એહેદ શિકન લોગોં કે સાથ કિયા જતા હે ”

અસતખરને ઇસ ખાતકો મનઝુર કર લિયા ઓર અબુ ઉબેદા રહીને મુકરરાહ ખિરાજ પર મુસાલેહકી હસ્તાવેઝ એક સાલકે લિયે ઉસકો લિખદી. વો ખુશ ખુશ વાપિસ ગયા ઓર અંદ દિનકે અંદર જે કુછ જુન્સ ઓર નકદી બતોર એક સાલકે ખિરાજકી મુકરર હુઇથી લશકરે ઇસલામમે પહોંચા દી ગઈ.

કરસરીનકી હદ પર એક સુતુન ખરા કિયા ગયા ઓર એહલે ઇસલામકો હિદાયત કી ગઈ કે ઇસ હદકે અન્દર તબલુઝ ન કરે.

ઇસ તરાહ અબુ ઉબેદા હુમુસ ઓર કનસરીનકે દરમીયાની ઇલાકેમે બોહોત અરસા પડે રહે ઓર રૂસ્તન, હમા ઓર શીરઝ વગેરાકે લોગોંસે ઇસ કિસમકી મીઆદી સુલ્હે કરતે રહે કે ઇતને મે ખલીફ એ સાની રહીંકા એક ખત ઉનકો પહોંચા જુસ્મે ઉનકો ખડી મલામત કી

ગઈ કે” વો મીઆદી સુલેહોમે વકત આયે કર રહે હેં ઓર કોઇ નુમાયાં વ પુખ્તા કામ ઉન્હોને નહીં ક્રિયા. ઇન મીઆદી સુલેહોંકા કયા એતિખાર હે. જખ હરકુલ કી તરફસે ઇનકો ઇમદાદ પહોંચેગી તો વો સળકે સળ સુલેહ કો ખાલાએ તાક રખકર એહલે ઇસલામકે સાથ લડાઈ શુરૂ કર દેંગે ઓર ઇસ અરસેમે સામાને રસદ વગયરા જમે કરકે અપને આપકો અચ્છી તરાહ મેહપુઝ કરવેંગે.” જખ યે ખત હઝરત અબુ ઉબેદા રહીંને પઢાતો ઉનકી આંખોંમે આંસુ ભર આયે આપને લશકરકે સરદારોંકો જમા કરકે કહા.

“ ખલીફએ સાની હઝરત ઉમર રહીં મેરી ઇસ કારરવાઈકો ના પસંદ ફરમાતે હેં, અખ તુમ મુઝે મશવિરા દોકે કયા કારરવાઈ કરની ચાહીયે જુસસે ખલીફએ સાની રહીં ખુશ હોં. કયા હુમ હલખ પર ચઢાઈ કરેં યા યહાંસે સીધે એનતાકીયા પર હમલા કરેં ? ”

યે ખાતેં હો રહી થીં કે સૂઈદ ખિન આમિર બે કખીલએ યમનમેં એક મુમતાઝ આદમીયા અબુ ઉબેદા રહીંકી ખિદમતમે હાઝિર હુવા ઓર કેહને લગા.

“ આપ કિસ મકામપર હમલેકી તઈયારી કર રહે હેં. યહાં નઝદીક હી એક ખડા માઅરિકા પેશ આને વાલા હે.

કયોંકે કનસરીનકે હાકિમને આપસે દગાકી હે. ઓર ઉસને હરકુલ બાદશાહસે કુમક મંગાઈ હે. વો કુમક કનસરીનકો જા રહી હે. ઓર ઉસ કુમકકા સરદાર જબલા બિન એહમ ગરસાની હે. ઉસકે હમરાહ અમુદિયેકા હાકિમ લી હે. ” ઇસબખરકો સુનકર સબ ચોકત્તે હો ગયે ઓર સ્થઈ બિન આમિર કો કહેને લગે.

“ ઇસકી કુલ કેફીયતસે હમે જદદ આગાહ કરો. ”
યે સુનકર સ્થઈ બિન આમિરને કહા.

“ જબલા બિન એહમ ગરસાની ગરસાન કોમકા બાદશાહ થા. જો ઇલાકે સીરીયા મે આબાદથી. બની ગરસાન એહલે યમન કે કબાયલમેસે થે ઓર અરબ ઓર સીરીયાકી સરહદમે આબાદ હો ગયે થે. વો સીરીયામે બડે ઝખરદસ્ત ઓર તાકતવર સમજે જાતેથે. જબલા ઉનકા બાદશાહ થા ઓર વો મુસલમાન હો ગયા થા. ખલીફએસાની હઝરત ફૈઝકે આઝમ રદીઠકી ખિલાફતકી શુરૂઆતમે બયતુલ્લાહ શરીફકી હજકે લિયે બડે કરરો ફરકે સાથ ગયા થા. કાઅબેકા તવાફ કરતે હુવે એક ગરીબ મુસલમાનકા પાઉં ઉસકી ચાદર પર પડા. જુસ્કી વજેહસે ઉસકી ચાદર ખિસક ગઈ. જબલાને ગુસ્સેમે આકર ઉસ આદમીકે મુંહપર ઇસિ ઝોરસે થપ્પડ મારા કે ઉસ ગરીબકે ચાર દાંત દુટ ગયે. વો ગરીબ આદમી ખલીફએ સાની હઝરત ઉમર રદીઠકી ખિદમતમે.

હાઝિર હુંવા જો કાઅબતુલાહકી હજકે લિયે મહે મે આયે હુવે થે. ઉસને આપકી ખિદમતમે ફરિયાદ કી. આપને ઉસી વકત જબલા કો ખુલાયા ઓર ઉસકો કહા.

“યે શખ્સ તુમ પર ફરીયાદી હે કે તુમને ‘કયોં ઉસકે હાંત તોડ દિયે ?’ જબલાને કહા.

“હસિને મેરી આદર પર પાઉં રખાથા જુસ્કી વજેહસે મેરી બે હુરમતી હુઈ. મેને જુસ્સેમે આકર ઇસકો થપ્પડ મારા જુસ્સે ઇસકે હાંત તુટ ગયે.” યે સુનકર ફરીયાદીને કહા.

“મેને જાન ખુઝકર યા કસદન ઇનકી આદર પર પાઉં નહીં રખાથા. તવાફ કરતે હુવે ઇતતિકાફીયા તોર પર મેરા પાઉં ઇનકી લટકતી હુઈ આદર પર પડ ગયા. મેરા ઇસમે કોઈ કુસુર નહીં મગર ઇન્હોંને મેરે ચાર હાંત તોડ દિયે.” ફરીયાદીકી યે ખાત સુનકર ખલીફએ સાની રદીઁને જબલાસે ફરમાયા.

“અય જબલા ! અગર યે શખ્સ તુમકો માફ કરદે તો ઓર ખાત હે લેકિન ઇસને મઆફી ન દીતો મે તુમસે કિસાસ હુંગા કયોંકે ઇસલામકા કાનુન ચેહી હે કે હાંતકે બદલે હાંત,” જબલાને કહા.

“મે ગસ્સાનકા બાદશાહ હું ઓર યે એક માઅમુલી આમ આદમી હે. મે ઇસસે મઆફી નહીં માંગ સકતા.

ઘોર ન ઇસકે દાંતોં કે બદલે અપને દાંત નિકાલ સંકતા હું
આપકો મેરી શાન ઘોર રૂતબેકા લિહાજ કરના ચાહીયે.
ઇસલામ મેને કુબુલ કર લિયા તો કયા હુવા મેરી શાન
ઘોર શવકતમેં તો ફર્ક નહીં આયા. અયસે અયસે તો
મેરે હઝારોં ગુલામ હે ” બલીકુએ સાની રદીંને જબલાકે
યે કલમાત સુનકર ફરમાયા.

“ યે શખ્સ ગો અમ આદમિયોંમેસે હે મગર
મુસલમાન હે ઘોર ઇસલામમે સળ બરાબર હે. અમીર,
ગરીબ, બાદશાહ. ફકીર, રઈસ, રિઆયા સળ ચકસાં હે
ઘોર સળકે હુકુક મસાવી હે. ઇસલામને ચેહીતો કમાલ
કિયા હે કે અદના આલાકી તમીજ ઉડા દી હે ઘોર સળકો
ભાઈ બના દીયા હે. મેરે નઝદીક યે આમ આદમી ઘોર
તુમ ગરસાનકે બાદશાહ બરાબર હો. મુઝકો અદાલત કરની
હે. અગર યે શખ્સ તુમકો અપની રઝાઓ રગબત સે
મઆફ ન કર દેગા તો મે ઝુફર તુમસે કિસાસ લુંગા ”
જબલા યે સુનકર ઘભરાયા ઘોર ઉસી ઘભરાટમેં બોલા.

“ અચ્છા અગર આગકી ચેહી અદાલત હે તો આપ
મુઝે એક દિનકી મોહલત દેં કે ઇસ અરસેમે યાતો મે
ઇસ શખ્સ કો રાજી કરલું તાકે મુઝે મઆફી દે ઘોર યા મે
કિસાસ દેનેકે લિયે તઈયાર હો બાઉ ” બલીકુએ સાની
રદીંને કહા.

“ મોહલતલી મે જખહી દે સકતા હું કે યે તુમાર ફરીયાદી મનઝુર કરે ઝોર દિલી ખુશીસે ઇન્જાત દે ”

ફરીયાદીને ઇન્જાત દેદી ઝોર જખલા રાતોં રાત અપને હમરાહીયોં કે સાથ લાગ કર મુઢકે શામકો રવાના હોગયા.

એહલે યમનકે અરખોંકી એક શાખ મુઢકે શામમે આખાદથી જો ગરસાનકે નામસે મશહુર થી. ઇન લોગોંકી તર્જે રહાયશ ઝોર મઆશિરત બિલકુલ અપને બિરાદરાને યમનકી તરાહથી ઝોર યે અયસે સરકશ ઝોર જંગબુથે જયસે કે એહલે યમનથે. અગર એહલે યમન શેર થે તો યેલી ઇનસે કુછ કમ નથે. ફર્ક ઇતિના થા કે એહલે યમનકો અદલાહ તઆલાને તુરે હિદાયત બખશકર ઉનકે સીને સાફ ઝોર મુનઘ્વર કર દિયેથે મગર શામકી કોમ ગરસાન અલીતક ઇસવી શર્ક ઝોર જહાલતમે થી. જખલા મહેસે લાગ કર અપની કોમમે આ ગયા. ઇસલામકો ખયરખાદ કહા ઝોર આયંદાકે લિયે ઇસલામકા દુશમન બન ગયા.

ખલીફએ સાની હજરત ફારૂકે આઝમ રદીઠને અખુ ઉબેદા રદીઠ ઝોર ઉનકે માનેહત સરદારોંકો જખલા બિન એહમ કે ઇસ વાકેએ સે મુતતદાઅ કર દિયાથા તાકે અગર જખલા મુઢકે શામમે ઇનસે દોચાર હો જાયે તો વો સમજલેં કે જખલા ઇસલામસે મુરતદ હો ગયા હે ઝોર એક મુસલમાનકા કિસામ ઉસકી ગરદન પર ઘાકી હે.

જખ સઘદ ખિન આમિરને જખલાકા નામ લિયા તો અખુ ઉબેદા રદીઁને પુછા.

“તુમકો ચે હાલ કિસ તરાહ માલુમ હુવા ?” સઘદ ને કહા

“જખસે આપને હુકમ દિયા હે કે જલાને કે લિયે લકડી નઝદીક કે નખલસ્તાનસે ન લાઈ જાયે તાકે ફલહાર દરખત ન કાટે જાયે” ઉસ દિનસે હમારે ગુલામ દુર જાકર જંગલસે લકડી લાતે થે. કલ મેરા ગુલામ લકડીકે લિયે ચંદ ગુલામોંકે સાથ જંગલમે ગયા મગર વો વાપિસ ન આયા. મુઝે તશવીશ હુધ ઓર મે ઉસકી તલાશમે ગયા. બે.હોત દુર જાકર મેને ઉસે જંગલમે લહુ લુહાન પાયા તો ઉસકો મેને પુછા. “કિસને તુમકો લહુ લુહાન કિયા ?” ઉસને જવાબ દિયા. ” હમ જંગલમે લકડીયાં કાટ રહે થે કે યક લખત ચંદ સવારોંને હમકો આ ઘેરા. મેરે હમરા હીયોં કે ગિરફતાર કર લિયા મગર ગોંને ઉનકા મુદાખિલા કિયા તો વો મુઝકો ધાયલ કરકે યહાં છોડ ગયે હે ” મેને ચે સુનકર ગુલામકો અપને ઘોડે પર સવાર કર લિયા ઓર આહતા થા કે કેમ્પ મે વાપિસ આ જાઉં કે ઇતનેમે કઈસો સવારોંને મુઝે આકર ઘેર લિયા. વો લોગ ઘેર કર મુઝસે કહને લગે. “હમારા સરદાર એક અરબી આદમીકો દેખના આહતા હે. હમને ચંદ ગુલામ ગિરફતાર કર લિયેથે

મગર ઉસસે હમારા અક્સર ખુશ નહીં હુવા ઈસ લિયે
 ઉસને ફિર હમકો હુકમ દિયા હે કે કિસી ખાસ અરબી
 આદમી કો મેરે પાસ લાવ તુમ અપની ખુશીસે ચલો તો
 એહતર વરના હમ તુમકો મુશકે ખાંધકર અલી લે જાવીંગે”
 મેને પુછા કે “ તુમારા સરદાર કોન હે ? ” ઉન્હોંને કહા. ”
 હમારા સરદાર જાબલા બિન એહમ હે જો હમારી ગસ્સાન
 કોમકા બાદશાહ આર રહિસ હે. ” યે સુનકર મે ચુપચાપ
 ઉનકે હમરાહ ચલદિયા.

બાબ ૨૩

જંગે કનસરીન

સને ૧૪ હિજરી

સાઈદ બિન આમિરને અબુઉબેદા બિન જરરાહ રદીઠ
સે અર્ઝકી—

“ જબ જબલા કે સવાર મુઝકો ઘેરે હુવે જબલા કે
રૂબરૂ લે ગયે તો જબલા ને મુઝકો ળેકનેકા ઇશારા ક્રિયા
ઓર મેરા નામ પુછા. મેને અપના નામ સાઈદ બિન
આમિર અનસારી બતલાયા તો ફિર ઉસને પુછા.

“ તુમ અરબકે કિસ કબીલેસે હો ? ” મેને જવાબ દિયા.

“ મે યમનકે કબીલેસે હુ ” ઇસ પર જબલાને કહા.

“ ઇસ નિસબતસે તુમ મેરે કરીળી હો, મેને તુમકો
ઇસ લિયે બુલાયા હે તાકે મે અરબકા હાલ તુમસે માલુમ
કરૂ ” યે કેહકર જબલાને કઈ એક આદમીયોંકી બાબત
પુછા જનમે એક હરસાન બિન સાબિત થા મેને ઉસકો કહા.

“ હરસાન બિન સાબિત રાઝી વ ખુશી હે ઓર યો
રસુલલ્લાહ સલઠકા શાએર હે ” જબલાને કહા.

“ મેં ઉસકો અચ્છી તરાહ જાનતા હું ઉસને એક દક્ષ એક કસીદા મેરી તાઅરીફમે લિખાયા જુસ્કો સુનકર મેં બહોત ખુશ હુવા થા. ” ફિર મેને ઉસસે કહા.

“ અય સરદાર ! તુમ મુસલમાન હો ગયે થે જોર અદલાહ તઆલાકે દીનમે આકર અદલાહકી રેહમત જોર ફઝલકે સઝાવાર હો ગયે થે ફિર કયા હુવા જો તુમ રાહ હિદાયત છોડ કર જુલમત મે ફરજ ગયે ? ” ઇસ પર જબલાને કહા.

“ ખેશક મેં ઇસલામ લાયા થા મગર તુમારા મઝહબ મેરે મુવાફિક નહીં આયા. તુમારે મઝહબમે રઈસકી કેઈ ઇઝઝત નહીં જોર ન ઉસકી શાનકા કુછ લિહાઝ કિયા જાતા હે. દેખો તો સહી, તુમારા ખલીફા એક હકીર જોર અદના આદમીકા મુઝસે કિસાસ લિયા આહતા થા જોર ઉસ્કે દાંતોકે બદલે મેરે દાંત તોડના આહતા થા મેં કયોંકર ઇસ ઝિલ્લતકો ગવારા કર સકતા થા. મેં ગરસાનકા બાદશાહ થા જોર મેરા મુસલમાન હોના ઇસલામ કે લિયે ફઘ્રકા બાએસ થા. તુમારે ખલીફાને ઇસ ખાતકો ગનીમત ન સમજા જોર મુઝકો એક નાચીઝ આદમીકી ખાતર ઝલીલ કરનેકા ઇરાદા કિયા. ઇસપર મેને ઇસલામકો દુરસેહી સલામ કિયા જોર બહાના કરકે શામમે ચલા આયા. હરકુલ

બાદશાહને મેરી અઝહદ કદર કી હે ઓર મેરા મરતબા ઓર શાન બોહોત બઢા દી હે ” યે સુનકર મેને જવાબ દિયા.

“ અય સરદાર ! ઇસલામમે યેહી તો ખુબી હે કે ઇસમે અદના આલા સબ બઢાબર હે, જો શખ્સ મુસલમાન હોતા હે વો રઝીલ નહીં રહેતા, બલકે શરીફ બન જાતા હે. ઇસલામમે કોઈ રઝીલ નહીં સબ શરીફ હે. ઇસમે કોઈ હકીર નહીં સબ મુઅઝઝિબ હે. ઇસમે કોઈ અદના નહીં સબ આલાહે. હઝરત ઉમર રદીં બડે આદિલ ઓર મુનસિફ મિઝાજ હે, ઉન્હોંને શરીઅતે ઇસલામકો ઝબરદસ્ત હાથકે સાથ કાયમ કિયા હે. વો બલાયકકી નિગરાની કરતે હે. કમઝોરકા હક ઓર આવરસે દિલાતે હે ઓર બિલાફતકી અમાનતકો પુરે તોર પર અદા કરતે હે. યેહી વજેહ હે કે ઉન્હોંને તુમસે કિસાસ લેનેકા ઇરાદા કિયા હે ” ઇસપર જબલાને કહ્યા.

“ મે અયસી અદાલતકા કાયલ નહીં જો રઈસોં ઓર બાદશાહોંકે મરતબે ઓર શાનકા કુઝ લિહાઝ ન કરે. અચ્છા ઇસિબાતકો જાને દો. તુમ મુઝકો યે બતાવકે તુમ ઇસ તરફ કયા કર રહે હો ” મેને કહ્યા.

“ મે લશકરે ઇસલામકે હમરાહ હું ઓર હમારા ઇરાદા હલબ ઓર એનતાફીયા પર ચઢાઈ કરનેકા હે ” ઇસપર જબલાને હંસકર કહ્યા:

“ હલખ ઓર એનતાકીયા તક તુમકો કોન પહોંચને દેતા હે. મુઝકો શાહે હરકુલને તુમારી સરકોળીકે લિયે રવાના કિયાહે ઓર અમુદિયેકે હાકિમકો મેરે હમરાહ લેજાહે. કયોંકે કનસરીન કે હાકિમને તુમકો ધોકા દિયા હે ઓર તુમ અયસે સાદા લોહ હો કે ઉસકે ફરેખમે આ ગયે. મે ઇસ જરરાર ફેજકે સાથ કનસરીનકો જા રહા હું. કનસરીનકા હાકિમ શહેર સે કુછ બાહર મેરે ઇસતિકબાલ કો આયગા ઓર હમકો હમરાહ લેકર કનસરીનમે જાયગા. વહાં પહોંચકર જો કુછ કરાર પાયગા ઉસપર અમલ કિયા જાયગા. મેરે ખ્યાલમે બેહતર હોકે તુમ અપને સરદારે લશકર કો કહો કે વાપિસ ચલા જાય, કયોં કે મેરે હમરાહ ગરસાન કોમ હે ઓર લશકરે ઇસલામ મે એહલે યમન હે, મે પસંદ નહીં કરતા કે હમ લાઇબાંધ એક દુસરેકા ગલા કાટે નેઝ ગરસાન કોમ બડી લડાકી ઓર જંગળુ હે ઓર અપને યમની લાઇયોંસે કિસી તરાહ કમ નહીં, મુનાસબ ચેહી હે કે ઇનમે કિતાલદા બાઝાર ગર્મ ન હો. તુમ જાકર અપને સરદારકો અચ્છી તરાહ સમજાવ કે અયસી ખુ રેઝીસ બાઝ આ જાયે ઓર અપને હમરાહીયોંકો લેકર વાપિસ ચલા જાયે વરના તુમારી જાનકી ખેર નહીં.”

યે સુનકર મેંને કહા અય સરદાર ! જો કુછ તુમને કહા હે વો સબ મે અપને સરદારકી ખિદમતમે અર્જ કર હુંગા આયંદા ઉનકા ઇખતિયાર હે જો આહે કરે.”

“ જખલાને મુઝકો લિખાસે ફાખિરા દિયા ઓર રૂખસત ક્રિયા મે અપને ઘોડેપર સવાર હોકર ઓર અપને ઝખમી ગુલામકો કેમ્પ મે ઉતાર કર આપકી ખિદમતમે હાઝિર હુવા હું જો કુછ મોઆમિલા મેરે સાથ ગુઝરાહે ખિલા કમો કાસ્ત અર્જ કરદિયા હે. ”

હંઝરત અબુ ઉબેદા રદીં કનસરીન કે હાકિમકા ફરેખ સુનકર બડે રંજીદા હુવે ઓર ખાલિદ ખિન વલીદ રદીંસે કહા.

“ મેને પહેલેહી કેહ દિયાથા કે કનસરીનકા હાકિમ વકત ટાલ રહા હે ઓર હમકો ધોકા દેના ચાહતા હે અગર આપ મેરી સલાહપર અમલ કરતે ઓર ઉસી વકત કનસરીન પર ચઢાઈ કર દેતે તો હમ શમશીરકે ઝોરસે ઉરો ફતેહ કર લેતે ” યે સુનકર અબુ ઉબેદાને કહા.

“ હમારી નિયત નેક હે, જો શખસ હમસે દગા ઓર ફરેખ કરેગા અદલાહ તઆલા ઉસકો સજા દેગા ઓર ઉસકો ઝલીલ ઓર રૂસવા કરેગા. અબ બતાવ કે કયા તદખીર કરની ચાહિયે. ” ખાલિદ ખિન વલીદ રદીંનેકહા.

કનસરીનકે હાકિમને હમસે દગા કી હે. મે ચાહતા હું કે ઉસકો ઇસ ફરેખકા મજા ચખાઉં ઓર ઉસકો કાબુમે લાકર કતલ કરૂં તાકે દુસરોંકો ઇખરત હો ઓર ફિર હમારે સાથ ધોકા ઓર ફરેખ કરનેકી ઉનકો જુરઅત ન પડે.

મેરી તજવીઝ યે હે કે મે દસ ચીદા આદમી જનકો
 મોતકા કોઈ ખોદ ન હો હમરાહ લેકર જાઉં. જળ
 કનસરીનકા હાકિમ જળલાકે ઇસતિકખાલકો નિકલેગા તો
 મે ઉસકો ઘેર કર કતલ કર ડાલુંગા. આપ ભી કનસરીનપર
 ધાવા કરનેકી તઈયારી કરેં ઓર હમારે પીછે જદ્દ પહોંચેં
 તાકે અગર હમ દુશમનોં મે ઘિર જાયેં તો હમારી
 ઇમદાદ કર સકેં ઓર જળલા ઓર ઉસકે હમરાહી લશકર
 કો કનસરીન મે દાખિલ ન હોને દેં ઓર ખુલે મયદાનમેહી
 ઉનકો શિકસ્ત દેં, ઇસતરાહ કનસરીન પર હમારા કબજા
 બ આસાની હો જાયગા.”

હઝરત અબુ ઉગેદા રદીંને યે તજવીઝ પસંદ કી
 ઓર ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકો કહા. “ જન સવારોંકો
 અપને હમરાહ લેબના ચાહતે હો ઉન્હેં ચુન લો ” ઇસપર
 ખાલિદ બિન વલીદ રદીંને મિન દરબ ઝેલ જવાન મુનતખિબ
 કિયે જનમેસે એક એક જવાન હઝાર આદમીકા મુકાબિલા
 કર સકતા થા.

અયાઝ બિન ગનમ, ઉમરૂ બિન સાઅદ, સોહેલ
 બિન આમિર, રાફેઅ બિન ઉમયરા, સઈદ બિન આમિર
 અનસારી, ઉમર બિન માઅદી કરબ અબદુર રહેમાન બિન
 અબીબકર, ઝરરાર બિન અઝવર, કયસ બિન હુબયરા,
 રબીઆ બિન આમિર રદીં

યે અરખકે મશહુર શહેસવાર ઓર રસુલે ખુદા સલ૦ કે જાનિસાર સહાબી ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦કે ઇશારે પર મુસલેહ હોકર તઈયાર હો ગયે. ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦ને અપને ગુલામ હમ્મામકોલી હમરાહ લે લિયા જો લડાઈમે ખડા શુજાઅ ઓર ખહાદુર થા.

યે ખારા આદમી એક ખતરનાક મુહિમ પર રવાના હુવે મગર કિસીકે દિલમે ખોદો હિરાસ ન થા બલકે સખ ખુશ થે. અખુ ઉબેદા રદી૦ને ઉનકે હકમે દોઆએ ખેરકી ઓર અપને લશકરકો કુચકા હુકમ દિયા.

જખ ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦ અપને સાથીયોંકે સાથ ઇસ ખતરનાક મુહિમપર રવાના હુવે તો ઉન્હોંને સઈદ બિન આમિર અનસારીકો કહા. ” હમકો ઉસ રાસ્તે પર લે ચલો જસ રાસ્તેસે જખલા કનસરીનકો જાતા હે તાકે હમ ઉસકે લશકરકે સાથ મિલ જાયે. સઈદ બિન આમિર ઉનકે આગે હો લિયે ઓર તમામ રાત ચલતે રહે જખ સુખ્હા હુઈ તો વો ઉસ શાહરાહ પર પહોંચે જો સીધી કનસરીનકો જાતીથી. ઉસ જગા વો ઠેરકર એક પોશીદા મકામમે છુપ ગયે ઓર વહાં નમાઝે સુખ્હા અદા કી. ઇતનેમે લશકર ફી આમદકા શોર સુનાઈ દિયા. ખાલિદ બિન વલીદ રદી૦ને કહા.

“ જખ જખલાકા લશકર હમારે પાસસે ગુઝરે તો હમ ચુપચાપ ઉસકે લશકરમે મિલ જાઈંગે ઓર કિસી કે સાથ ખાતચીત નહીં કરીંગે. ચુકે જખલાકે હમરાહ ગરસાન કોમ હે ઇસલિયે વો સમઝીંગે કે હમભી ઉનમેસે હે, જખ કનસરીનકા હાકિમ જખલાકે ઇસતિકખાલકો આગે ખઢેગા તો હમ ઘોડે દુડાકર જખલાકે લશકરસે નિકલ જાઈંગે ઓર કનસરીનકે હાકિમકો પકડ લેંગે. કોઈ હમપર શુખ્હા ન કરેગા. કનસરીનકા હાકિમ ચેહી સમઝેગા કે હમકો જખલાને ઇસકી તાઅઝીમ કે લિયે આગે લેજાહે લેકિન ઇસખાત કો યાદ રખના કે ચે મોઆમિલા ખડા ખતરનાક હે. અપની જાન હથેલી પર રખલો, કફન સરસે ખાંધલો, ઓર શહાદત કો ચકીની સમઝલો. મેરી તો હમેશા ચેહી ખવાહિશ ઓર આરઝુ રહી હેકે મુઝકો મયદાને જંગમે શહાદત નસીખ હો ઓર મે તુમકો બી ઇસ નેઅમતકા હકદાર બનાનેકે લિયે હમરાહ લે આયા હું. કહો કયા સલાહ હે ? ” સખને બધી ગર્મ બેશીસે ઇસ તજવીઝ કે સાથ ઇતિતિકાક કિયા ઓર જખલા કે લશકરમે ચુપચાપ જા મિલે.

જખ કનસરીનસે થોડે ફાસલેપર જખલાકા લશકર પહોંચ્યા તો ઉનકો કનસરીનકા હાકિમ અપને હમરાહીયોંકે સાથ આતા હુવા દિખાઈ દિયા. ચે દેખતેહી ફોરન ખાલિદ ખિન વલીદ રહીં ઓર ઉનકે હમરાહી ઘોડોંકો એડી

લગાકર જખલાકે લશકરસે નિકલકર હુવા હો ગયે. કનસરીનકે હાકિમને જો ઇનકો આતે દેખાતો સમજાકે જખલાકે માતેહત સરદાર ઉસકી તાઅઝીમ કો આ રહે હે, યો લી અપને હમરાહીયોં સે નિકલ કર આગે બઢા ઓર મુસાફિહા કરનેકે લિયે હાથ બઢાયા. ખાલિદ બિન વલીદ રહીઠને ઉસકા હાથ પકડતેહી ઇસ ઝેરઝે ઝટકા દિયા કે કનસરીનકા હાકિમ ઘોડેસે અલગ હો ગયા. ઉસી વકત ખાલિદ ઓર ઉનકે હમરાહીયોંને અદલાહો અકબર કા નાઅરા બલ્દંદ કિયા. દોનોં લશકર યે વાકેઆ દેખકર મળહુત હો ગયે. ખાલિદ બિન વલીદ રહીઠને કનસરીનકે હાકિમ કો કહા.

“ મે ખાલિદ બિન વલીદ હું ઓર તુમકો ફરેબકી સજા દેને આયા હું તાકે દુસરોંકો ઇબરત હો ” કનસરીન કે હાકિમને યે સુનકર કહા.

“ અગર તુમ મુઝકો કતલ કરોગે તો તુમ સખ મારે જાવગે. અગર મુઝે ઝિન્દા રખોગે તો તુમલી ઝિન્દા રહોગે.”

કનસરીનકા લશકર અપને સરદારકો ગિરફતાર દેખકર આગે બઢા ઓર જખલાલી અમુદિયે કે હાકિમ કે સાથ લેહુઝે ભરમે મોકે પર પહોંચ ગયા. ઇસ તરાહ ખાલિદ ઓર ઉનકે હમરાહી ઘિર ગયે મગર દુશમનોંને ઉનપર હમલા ન કિયા. ઇસ ખોફસેકે એહલે અરબ ઉનકે સરદારકો

કતલ ન કર ડાલેં ખાલિદ ને કનસરીનકે હાકિમકો અપને ગુલામ હમ્મામકે હવાલે કિયા ઓર આપ તલવાર ખીંચકર અપને હમરાહીયોં કે આગે હો લિયે.

અમુદિયે કે હાકિમને યે દેખકર જખલા કો કહા. ” યે અરખ ખડે દિલેર હેં ઓર હયરત નાક કામ કરતે હેં અગર હમને ઉનકે તલવાર ચલાઈતો વો કનસરીનકે હાકિમ કો માર ડાલીગે. કનસરીનકા હાકિમ હમમે ખડા સુમતાઝ શખસ હે ઓર બાદશાહકા રિશ્તેદાર હે. તુમ ઇન અરખોંકે પાસ જાવ ઓર ઉનકો કહો કે કનસરીનકે હાકિમ કો છોડ દેં તો હમ ઉનકો બિલા રોક ટોક ચલે જાને દેગે. જખ વો લશકરસે નિકલ જાઈગે તો મે ઉનકા તઆકુબ કરકે ઉનકો માર ડાલુંગા. મુઝે ખડા ગુસ્સા આ રહા હે મગર મુઝકો કનસરીનકે હાકિમકી જાનકા ખોદ્ હે. ”

યે સુનકર જખલા આગે ખડા ઓર ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકે કરીખ આકર પુછને લગા.

“ તુમ કોન હો ? ” ખાલિદને જવાબ દિયા.

“ મે ખાલિદ બિન વલીદ કબીલએ ખની મખઝુમ મેસે હું. ઓર અખદુર રહેમાન બિન અખીયકર કબીલએ તયમસે હેં ઓર યે રાફેઅ બિન ઉમયરા કબીલએ તયસે હેં. હમ સખ મુખતલિફ કબીલોં કે આદમી હેં ઓર હમ

સખકે સખ રસુલે ખુદા સલગકે હમનશીન સહાબીહેં તુમ ખતાવકે કૈન હો ? ” જખલાને કહા.

“મેં ગરસાનકા બાદશાહ હુ” યે સુનતેહી ખ.લિદને કહા.

“ યોહી જો ઇસલામ લાકર મુરતદ હો ગયા. રોશની પાકર તારીકીમે જ પડા ” જખલાને કહા.

“ મેને ખુઝુર્ગીકો ઝિલ્લતપર ઇખતિયાર ક્રિયા હે. ” ખાલિદને જવાબ દિયા.

“ નફસને તુઝકો ધોકા દિયા હે ઓર તુ ખુલંદ મરત બેસે ચાહે ઝિલ્લતમે ગિર ગયા હે અખ ખતા તુ મુઝસે કયા ચાહતા હે ” જખલાને કહા.

“ તુમને શરારતતો બડી કી હે જુસ્કી સઝા મોતહે મગર મે કનસરીનકે હાકિમકી ખાતર તુમ પર રહેમ કરત હું. અગર તુમ ઇસ્કો છોડ દો તો મે લી તુમકો છોડ દુંગા. વરના તુમ સખકો ઇસી જગા કતલ કરદુંગા. તુમ સિર્ફ ખારા આદમી હો ઓર હમારી જમાઅત બેહોત બડી હે તુમારી બોટી બોટી લી હમારે હિસ્સે મેન આયગી.” ખાલિદ બિન વલીદને કહા.

“ બેશક હમ સિર્ફ ખારા આદમી હે ઓર તુમ હુઝારોંકી તેઅદાદ મે હો લેકિન મે કનસરીનકે હાકિમ કો નહીં છોડુંગા. મુઝકો અપની મોતકા કોઇ અનદેશા નહીં

હો મે તો ઉસકો કતલ કરકે ઈમરત કી મિસાલ કાયમ કરંગા. ખવાહ ઈસ મિસાલ દે કામમ કરને મે હમ સખકી જાનેં કુરખાન હો જાયે. અગર તુમ હાકિમે કનસરીનકા ખયાના ચાહતે હો તો એક એક કરકે હમારે મુકાબિલેપર નિકલો ઓર હમારે એક એક જવાનસે લડાઈ કરો. અગર તુમ હમપર ખાલિબ આ ગયે ઓર હમકો કતલ કર દિયા તો કનસરીનકા હાકિમ આઝાદ હો જાયગા ઓર અગર તુમ હમારે હાથસે કતલ હોગે તો ફિર તુમકો કનસરીનકે હાકિમકી કિસમતસે કુછ સરેકાર ન રહેસા. મહેં મયદાન હો તો ઈસ તરાહ હમારા મુકાબિલા કરો.” જખલાં યે કલાન સુનકર અમુદિયેકે હાકિમકે પાસ વાપિસ ગયા ઓર ઉસકો અસલ હાથસે આગાહ દિયા. અમુદિયેકા હાકિમ યે સુનકર નિહાયત આશુક્તા હુવા ઓર ઉસને કહા.

“અરગ હમ એક એક કરકે મુકાબિલા કરતે હો” જખલાં ફિર ખાલિદ કે પાસ આકર કહેને લગા.

“મુકાબિલેકે લિયે જુસકો લેજના હો મયદાનમે નિકાલો” યે સુનકર ખાલિદ ખિન વહીદને ખુદ મયદાનમે જાનેકા ઈરાદા દિયા, મગર અખદુર રહેમાન રહીવને ઉનકે રોક કર કહા.

“પહેલે મુઝે જાને હો શાયદ અહ્લાહ તઆલા મુઝે શહીદત દે ઓર મે અપને ખુઝુર્ગ બાપ ઓર રસુલે ખુદા સત્તંકી ઝિયારતકા શરફ હાસલ કરંગો”

ખાલિદ બિન વલીદ રહીને અબદુર રહેમાનકો દોઆદી
ઓર કહા “ જાવ દુશમનોંકો ઇસલામકી શુબઅત દિખાવ ? ”

અબદુર રહેમાનકા ઘેડા બડા તેજ થા. પહેલે અબદુર
રહેમાનને મયદાનમે ઘોડેકો ચક્કર દિયા. જળ ઇસકી તેજી
કુછ કમ હો ગઈ તો દુશમનોંકો લલકાર કર કહા.

“ મે અબદુર રહેમાન બિન અળી બકર હું. જુસ્કો
મુકાબિલેકી જવાહિશ હો મયદાનમે નિકલે ” યે સુનંકર
અમુદીયેકે હાકિમ કે સાથીયોંમેસે એક જંગળુ નિકલા
ઓર અબદુર રહેમાનકે મુકાબિલેમે આયા. અબદુર રહેમાનને
નેઝેકે એકહી વારસે ઇસકા કામ તમામ કિયા. રૂમી
અબદુર રહેમાનકી સુબુક દસ્તી દેખકર હયરાન હુવે. ફિર
દુસરા જંગળુ નિકલા ઉસકોળી અબદુર રહેમાનને ધાયલ
કરકે ગિરા દિયા. ફિર તીસરા નિકલા વો બી ચફમે ઝદનમે
ખાંકપર લેટતા હુવા નઝર આયા. ઇસી તરાહ પાંચ રૂમી
સરદાર અબદુર રહેમાનને કતલ કિયે. જબલા યે દેખકર
સખત ગઝબનાક હુવા ઓર ખુદ ઘોડા ઉડકર મયદાનમે
આયા ઓર અબદુર રહેમાનકો કહા.

“ તુમ બડે શોખ ઓર ગુસ્તાબ હો. તુમને હદસે
ઝિયાદા તબાવુઝ કિયા હે ઓર બડી રૂઢિત દિખાઈ હે.
અબ તુમારી સજાકા વકત કરીબ આ ગયા હે. ” અબદુર
રહેમાનને કહા.

“ જિસમિદ્દાહ, હથીયાર સંભાલ લો ઓર મુકાબિલા કરો ” જખલાને કહા.

“ મે તુમારે સાથ લડને નહીં આયા. કયોંકે તુમ મેરે રૂતબે ઓર શાનકે લાયક નહીં હો. મે ઇસ વારતે આયા હું કે અગર હમારા કોઈ જવાન તુમકો મગલુખ કરે તો તુમારે સાથી મિદ્દાહ કો ન પહોંચ સકે ” અબદુર રહેમાનને કહા.

“ તુમ મુઝે ખાતોં મે લગાતે હો ઓર મુઝે ગાફિલ કરકે મુઝપર વાર કરના ચાહતે હો. શાયદ તુમકો ઇદ્મ નહીં હો કે મે હયદરે કરાર સાહિબે જુલ ફિકાર અઝી મુરતુઝા રદીઁકા તરખીયત ચાફતાહું ઓર જંગકે ફનમે અમદુદ્દલાહુલ્લ ગાઝિખકા શાગિર્દ હું. મુઝે તુમ જંગકે મયદાનમે ગાફિલ ન પાવગે. મે તુમારી ખાતોંમે આને વાલા નહીં. હોસલા હો તો મરદોંકી તરાહ મુકાબિલા કરો. અગર તનહા મુકાબિલા નહીં કરતે તો એક ઓર જંગબુકો ખુલાગે ઓર દોનોં મિલકર મેરે સાથ મુકાબિલા કરો ખુદાને આહાનો મે દોનોંકે લિયે કાફી હોઉંગા. ” જખલા ચે શુક્રતશુ સુનકર હયરાન હુવા ઓર કેહને લગા.

“ વાકઈ તુપ બહાદુર નવજવાન હો. મેરા દિલ નહીં ચાહતા કે તુમકો કતલ કરૂં. ઇસલામ છોડ દો ઓર હમારી તરફ આ બાવ તો મેં અપની લડકી સે તુમારી શાદી

કરદુંગા ઓર કયસરે રૂમ હરકુલસે કેહાર તુમકો કિસી ઝરખેઝ ઇલાકેકા ખાદશાહ બનાદુંગા ઓર હમેશા તુમકો અપના "બેટા સમઝુંગા" અબદુર રહેમાનને યે અલફઝ સુનકર કહા.

"અય જબલા તુ કયસી બે વકુશીકી ખાતે કરતાહે. મે હિદાયત યાફતા હું ઓર તુ મુઝે શુમરાહીકી તરફ બુલાતા હે. મે તુમારી દોલતો હશમતપર લાઅનત લેજતા હું. અલ્લાહ તઆલાને હમકો બેહિશ્તકી નેઅમતોંકા હકદાર બનાયા હે. હમારી નઝરમે દુનિયાકી નેઅમતોં હેચ હે. ઇન બેહુદા ખાતોંકોંછોડ દે. મુકાબિલા કરના હે તો મરદોંકી તરાહ સામને આ "

જબલા યે સુનકર સખ્ત તયશમે આયા ઓર નેઝા તાનકર અબદુર રહેમાન પર હમલા કિયા. અબદુર રહેમાન પાંચ સવારોંકે સાથ લડતે હુવે થક ગયે થે. મગર ઉન્હોંને હોસલા ન હારા ઓર જબલાકા વાર ખાલી દેકર નાકકર નેઝા મારા, જબલાને ઢાલ પર સંભાલા. નેઝા ટૂટ ગયા તો અબદુર રહેમાનને ઝટ તલવાર ખીચલી. ઇતનેમે જબલાને ફિર નેઝેકા વાર કિયા. અબદુર રહેમાનને તલવારસે ઇસકા નેઝા દો ટુકડે કર દિયા. જબલાનેબી તલવાર ખીચલી દોનોને એકદમ એક દુસરેપર તલવારકા વાર કિયા. અબદુર રહેમાન કી તલવાર જબલાકી ઢાલ કાંટ કર ઇસકી ખોદપર પડી ઓર જબલાકે સરમે ઝખમ આયા.

જળલાકી તલવાર અળદુર રહેમાન કે શાને પર પઠી ઓર ઉનકી ઝિરાહ કાટકર શાના ઝખ્મી કર દિયા. જળલા સર થામે હુવે અપને લશકરમે ચલા ગયા ઓર અળદુર રહેમાનભી ઝખ્મી હોકર અપને હમરાહિયોં કે સાથ જા મિલે.

ખાલિદ બિન વલીદ રહીઠને જળ અળદુર રહેમાનકે ઝખ્મી દેખાતો ઉનકી આંખોંમે ખુન ઉતર આયા આપને ઉસી વક્ત બેશમે આકર કહા.

“ ખુદાકી કસમ અળદુર રહેમાનકે ખુનકે એક એક કતરે કે બદલે એક એક આદમીકા ખુન બહાઉંગા. ” ફિર અળદુર રહેમાનકે ઝખ્મકો મઝખુત બાંધ દિયા ઓર અપને ગુલામ હમ્મામકો અળદુર રહેમાન કી હિકાઝત કરનેકી તાકીદ કરકે કનસરીન કે હાકિમ કા સર એકહી વારમે કાટદિયા. યે માજરા દેખકર રૂમી લશકર કી ચીખે નિકલ ગઈ ઓર ગુસ્સા બાકર દોનોં લશકર ધન ચંદ અરબકે શેરોંપર ઢુટ પડે. ખાલિદ બિન વલીદ રહીઠને અપને હમરાહિયોં કો કહા.

“ હલકા બાંધલો. મુંહ દુશમનોંકી તરફ કરકે અળદુર રહેમાન કો બીચમે રખલો ઓર અપની જગાસે ન હિલો. જો રૂમી આગે આયે ઉસકો નેઝેપર લેલો. ”

અળ તલવાર ચલાને લગી. હરચંદ રૂમીયોંને ઝોરો શોરસે હમલે કિયે મગર હર મરતબા તુકસાન ઉઠાકર પસપા હુવે. ઉન્હોંને ઇસલામી હલકે કો તોડનેકી હરચંદ કોશિશ

કી મગર વો છોટાસા અરબી કિલ્લા ન હુટ સક'. રૂમી મકતુલોંસે મયદાન ભર ગયા ઓર ઝમીન ઉનકે ખુનસે લાલ હો ગઇ. ફિરબી જળલા ઓર અમુદિયેકા હાકિમ ખાર ખાર અપને લશકર કો હમલે કે લિયે ભેજતે થે. ચહાંતક કે અસરકા વક્ત હો ગયા ઓર મુસલમાનોંકે ખાજુ તલવાર ઓર નેજે ચક્ષાતે થક ગયે તો રાફેઅ ને ખાલિદ બિન વલીદ રદીંસે કહા.

“અય અબા સુલેમાન ! એક તો હમારે ખાજુ રૂમીયોં કો કતલ કરતે કરતે થક ગયે હેં ઓર દુસરે હમકો ખ્યાસકી શિદ્દતને તાંગ કર રખા હે. રૂમી ખતમ હોતે નઝર નહી આતે ઇસ લિયે ચલો હમ ઇનકો ચીરકર નિકલ ચલોં ચાતો સાફ નિકલ જાયેં નહીં તો શહાદત પાઇંગે.” ખાલિદને યે સુનકર કહા.

“ઇસી તરાહ જમકર લડતે રહો. શહાદત નસીબમે હોગી તો ઇસી જગે મિલ જાયગી. ખ્યાસકી કુછ પરવા ન કરો. હવજે કવસર પર ચક્ષકર ખ્યાસ ખુઝાઇંગે ઓર ખ્યાલે ભર ભરકર પીઇંગે જળ તક દમમે દમ હે તલવાર ચલતે જાવ ઓર તકબીરકા નાઅરા ખુલંદ કરો.”

સખને મિલકર તકબીરકા નાઅરા ખુલંદ કિયા તો માઅન ઉસી વક્ત મયદાને કારઝાર અદનાહો અકબર કે નાઅરોંસે ગોંજ ઉઠા. કયોંકે અખુ ઉબેદા રદીં અનકો ઇસ્લામી બહાદુરોંકી જાનકી બી ફિકથી ચલગાર કરતે

હુવે મંચદાને જંગમે પહોંચ ગયે ઓર રૂમીયોંકો આજે રખ લિયા. અખ રૂમીયોં કો દોનોં તરફ રખ કરના પડા. ખલિદ ખિન વલીદ રદીં ઓર ઉનકે હમરાહીયોંને જળ ઇસલામી લશકરકી તકબીર સુની તો વો ખડે ખુશ હુવે ઓર અહ્લાહ તઆલાકા શુક ખજા લાયે. હઝરત અખુ ઉમેદા રદીં ઓર ઉનકે હમરાહી ઉસ જગા પહોંચના ચાહતે થે જહાં અરખકે શેર નરગેમે ફંસે હુવે થે મગર રાસ્તેમે હઝારહા રૂમી હાયલ થે. ઇસલામી લશકરને દાયે ખાયે તલવાર ચલાની શુરૂ કી ઓર હઝાર હા રૂમી કતલ કર ડાલે. આખર રૂમીયોંકે પાઉં ઉખડને લગે ઓર મુસલમાન લશકરી મયદાન સાફ કરતે હુવે ખાલિદ ખિન વલીદ ઓર ઉનકે હમરાહીયોં કે પાસ પહોંચ ગયે. ઉન મળકો સહી સલામત દેખકર અહ્લાહકા શુક ખજા લાયે. જળલા ઇસલામી લશકર કી કસરત દેખકર ભાગ નિકલા ઓર અમુદિયે કે હાકિમને બી ઉસકા સાથ દિયા. મુસલમાનોંને ઉનકા તઆકુબ કિયા ઓર બેહતોંકો અસીર કર લિયા. ઉનકા સળ સામાને રસદ વગયરા મુસલમાનોં કે હાથ આયા.

જળ અખુ ઉમેદા રદીં ખાલિદ ખિન વલીદ રદીંકો મિલે તો બોલે.

“અય અબા મુલયમાન ! તુમારી હિમ્મત ઓર બુરઅત પર આફ્રીન હે. તુમને અપને આપકો સખ્ત હલાકતમે ડાલ દિયા. મુઝકો તુમારી બડી ફિક થી ઇસલિયે

મે આધા લશકર લેકર જલદી ચલા ઓર બ કી લશકર કે સાજો સામાનકે હમરાહ છોડ દિયા એ આહિસ્તા આહિસ્તા હમારે પીછે આ રહા હે. ” ખાલિફ રીંને કહા.

“ હનાતો શહાદત કે ઉમીદવાર હો ચુકેથે ઓર અપની જનોં સે માયુસ હો ગયે થે કે અચાનક આપ પહોંચ ગયે. આપકી તકબીર સુનકર હમમે ફિર તવાનાઈ આ ગઈ ઓર જોશ સે ભર ગયે ” ઇસકે ખાદ થોડી દેર ધરકર ફિર ખાલિફ રહીંને કહા.

“ અબ ચહાં ઝિયાદા ન ઠયરેં જલકે કનસરીન પર હમલા કરેં ” હઝરત અબુ ઉબેઇદા રહીંને ફરમાયા, “ પેહતર ”

જબ એહલે કનસરીનને અપને લશકરીયોં કે બિહુ હાકિમ કે ભાગતે હુવે આતે દેખા ઓર ઉનકે પીછે ઇસલામી લશકરકી તલવારેં ઓર નેજે ઉનકા દિખાઈ દિયે તો વો નંગેસર અમાન અમાન પુકારતે હુવે બાહર નિકલ આયે. રહેમ દિલ ઓર ખુદા તરસ અબુ ઉબેઇદા રહીંને જો રહેમતુલલિલ આલેમીન રસુલે કરીમ સલંકે ખુલકે અઝીમકે એક સરચે નમુને થે એહલે કનસરીનકો બા પુગુદ ઇસકે કે ઉન્હોંને ખદ એહદી ઓર એહદ શિકનીકી થી ઓર કિસી તરાહ ભી વો નર્મ સુલુક કે સઝાવાર ન થે ફરાબદિલીસે અમાન દેરી ઓર ઉનકો અપની હિફાઝતકે રાયેમે લે લિયા.

બાબ ૨૪

ફતેહ બઅલબક.

જળ કનસરીન ફતેહ હો ગયા ઓર એહલે મસિલામકા ઉસપર પુરા તસદ્દુત બચઠ ગયા તો ઉસકે ઝુફરી ઇનતિ-આમસે ફરાગત પાકર અળુ ઉબેદા રહીંને લશકરકો બઅલબકપર ચઢાઈ કરનેકા હુકમ દિયા. બઅલબકકી સરહદસે લશકરે ઇસલામને કદમ રખાહી થાકે ઉનકો એક કાફલા દિખાઈ દિયા. જો બઅલબકકી તરફ સામાને રસદ પહોંચા રહાથા. લશકરીયોંને અળુ ઉબેદા રહીંકો ઇસ હાલસે આગાહ કિયાતો આપને ફરમાયા.

“અંદ સવાર જાકર કાફલેકે કરીંગ જાયેં ઓર ઉનસે હયાફત કરે.”

સવાર ફોરનહી જાકર બખર લાયેં કે “વા કાફલા એનતાકીયાસે હરકુલ બાદશાહને બઅલબકકી ઇમદાદકે લિયે રવાના કિયા હે.” યે સુનકર અળુ ઉબેદા રહીંને કહા,

“યે માલે ગનીમત હે. કાફલેકો પકડ લાવ.” ફિલફોર કાફલે કો મુસલમાન પકડ લાયેં ઓર ઉટોંસે સામાને રસદ ઉતાંફ લાયે. ઇતમે એ.ર અજનાસકે સિવા

બોહોતસી શકર થી. સખ સામાન એહલે લશકરમે તકસીમ ક્રિયા ગયા. જસસે લશકરે ઇસલામને ખુબ હલવે પકકર ખાયે ઓર બોહોત ખુશ હુવે.

લશકરે ઇસલામને વહીં ડેરા લગા દિયા. અખુ ઉબેદા રદીઁને બઅલબકકે હાકિમકો ઇસ મઝમુનકા ખત લિખાકે “હમ તુમારી સરહદપર આ પહોંચે હેં ઓર તુમકો સુલેહકા પયગામ લેજતે હેં અગર તુમ બગેર લડનેકે હમારી હિક્મતમે આબવતો તુમારે લિયે બોહોત અચ્છા હોગા કયોંકે ઇસ સુરતમે હમ તુમારે સાથ નેક સુલુક કરીંગે જયસેકે હમને ઇન શહેરોંકે સાથ ક્રિયા હેં જો રાઝી ખુશીસે હમારી હિક્મતમે આગયે હેં”

બઅલબકકા હાકિમ હરબીસ નામી એક બહાદુર સરદાર થા ઉસકો કિલએ બઅલબકકી મઝબુતી પર બડા નાઝયા ઓર ઉસકો યકીન થાકે બઅલબક એહલે અરબસે ફતેહ ન હો સકેગા. જબ હરબીસને અખુ ઉબેદાકા ખત પઢા તો ઉસને બઅલબકકે મોઅઝઝેઝીનકો ખુલાકર ખત સુનાયા ઓર ઉનકી રાય પુછી. એહલે બઅલબકને કહા.

“સિપેહ સાલારે ઇસલામ રાસ્તી પર હેં વો અપની ખુશીસે હમારે સાથ સુલેહ કરના ચાહતે હેં ઓર ઇસમે કોઇ અનદેશા નહીં કયોંકે જીન શહેરોંકે સાથ ઉન્હોંને સુઆલિહા કર લિયાહે ઉનકે સાથ નેક સુલુક ક્રિયા હેં.

કિસી કિસમકી ઉનકો તકલીફ નહીં દી ઓર સાલાના ખિરાબકે સિવા એક ઝરાસી ચીઝભી નહીં છીની. ઉનકે ખાલ બચ્ચોં ઓર ઓરતોં કો ઝરા દિક નહીં કિયા ઓર ઉનપર શકષ્ટતકા હાથ રખા. કયા હરજ હે કે હમભી ઉનસે મુસાલિહા કરેં ઓર ઉનકી હિક્કાઝત મેં આ જાયે ” યે સુનકર હરખીસને કહા.

“ મે તુમારીં રાયકે સાથ ઇતતિફાક નહીં કરતા. મે ઠરપુક નહીંહું કે અરખોંકે હમલેસે ઠર જાઉં. યે બડી નામરદીકી ખાત હે કે હમ કયસરે રૂમસે રૂ ગરદાન હોકર બગેર જંગ કરનેકે ઉનસે મુસાલિહા કરલેં વો. કયા સમઝીંગે કે બખ્શખાનકા હાકિમ ઓર ઉસકે હમરાહી અયસેહી ખુઝદિલ હેં કે સિફ અરખોંકી આમદ સુનકરહી ઉનકે મુતીઅ હો જાયે. મે જંગલુ આદમી હું મે કહી ઉનકે સાથ સુલેહ ન કરૂંગા જખ તકકે ઉનકે સાથ હો હાથ ન કરલું ” એહલે બખ્શખાનકે ઇસકા કેહના સુનકર જવાબ દિયા.

“ કઇએક હાકિમોંને એહલે અરખકે સાથ હોહો હાથ કિયે મગર સખને મુંહકી ખાઇ. અજનાદીનમે કરીખન એક લાખ રૂમીયોંને શિકસ્તે ફાશ ખાઇ. એહલે દમિશકને આખર રોરોકર ઉનસે સુલેહકી ઓર ખાવુખુદ ઇસકે કે સિપૈહ સાલારે લશકરે ઇસલામને કિલા બઝોરે શમશીર ફતેહ કિયા થા ઓર ઉસકે માતેહત સરદારને ઉસી વક્ત બતેરે

ખુદ ઉનસે સુલેહ કરલી થી ફિરલી ઉનકો અમાન હી ગઈ. ઓર ઉનકા જનોમાલ મેહપુઝ રખા ગયા. યે અયસે લોગ હે કે અગર ઇનમેસે એક કિસીકે સાથ કોઈ એહેલ કર લેતા હે તો સબ ઇસકે પાખંદ હો જાતે હે, દુર કયોં જાતે હો ? કનરાનીન કે હાકિમકા હાલ દેખલો. ઉસને ઇનકે સાથ દગાકી તો સિફ્ત બારા અરબોંને દો લશકરોં કે દરમીયાન ઉસકો ગિરફતાર કરકે તમામ લશકરકે રખડ કરાલો. ઇસ સારે લશકરસે બારા અરબલી મગલુબ ન હો સકે. જબલા જયસે પેહેલવાન શિકસ્ત બાકર લાગ નિકલે. હમારે પાસ ન તો ઇતની ફાજ હે ઓર ન ઇતને પેહેલવાન હે લલા ફિર હમ કિસ હોસલે પર ઇનકા મુકાબિલા કરે ? ” હરબીસને ઇસકે જવાબમે કહો,

“મે અરબોંકી દિલ્લેરી ઓર શુજાઅત તસલીમ કરતા હું મગર મે લી અપને આપકો ઉનસે કમ નહીં સમજતા. એક દક્ષ મુઝે ઉનકા મુકાબિલા કરને દો ફિર દેખો કયા નતીજા નિકલતા હે. તુમ ઘલરાતે કયોં હો ? સુલેહ કરના તો હર વકત હમારે ઇખતિયાર મે હે, એક મુકાબિલાતો હિંને દો. કયા અજબ હે કે મે ઉનકોં માર માર કર લગાદું ઓર જીસકદર માલે ગનીમત. ઉન્હોંને ફરાહમ દિયા હે સમકાસબ ઉનસે છીનલું ” ઇસપર એહલે બખલબકને કહો.

“અરજા તુમ એહેર કે હાકિમ હો, હમ તુમારી

હુકમ ઉઠવી નહીં કર સકતે. તુમને હમારી રાયે પુછીથી તે હુમને સાફ સાફ જાહિર કર દી હે. આયંદા તુમારા અખતિયાર હે જો ચાહો કરો. એહલે અરબસે મુકાબિલા કરકે દેખલો. ”

હરબીસને ઉસી વકત ખત ફાડકર ફેંક દિયા ઓર કાસિદકો કહા “ અપને સરદારકો જાકર કેહદે કે હુમ ના મર્દ નહીં હેં કે ચોંહી મુલેહ કર લેં હુમ એહલે અરબકા મુકાબિલા કરીગે ફિર જો કુછ નતીજ હોગા દેખા જાયગા. ”

ઇધર કાસિદ વાપિસ ગયા ઓર ઉધર હરબીસને કિલ્લેપર ફોજ મુતઅધિન કી ઓર હર તરાહસે ઇસકો મેહપુઝ કરકે પાંચ હજાર સવાર ચુનકર અલગ કર દિયે ઓર ઉનકો હુકમ દિયા કે લડાઇકે તિયે તઇયાર હો જાયેં કયોં કે મેર. ઇરાદા હે કે એહલે અરબકો રાસ્તે મેહી રોક ક. ઉનપર અચાનક હુમલા કરદું ઓર ઉનકો સંભલને નહું ”

જબ કાસિદ અબુ ઉમેદા રદીંકે પાસ પહોંચ્યા તો ઉસને જો કુછ દેખા સુનાથા અર્જ કર દિયા ઓર કહા. “ એહલે બખ્શબખ્શકે દો ગિરોહ હો ગયેં હેં એક ગિરોહ મુલેહ ચાહતા થા મગર હરબીસ ઓર ઉસકે સિપાહી લડાઇપર આમાદા હેં ” અબુ ઉમેદાને યે સુનકર કહા.

“ યે ફાલે નેક હે. ચલો હુમ બખ્શબખ્શપર ચઢાઈ કરે ”

ઇસ કદર ફરમાને કે ખાદ લશકરકો કુચકી તર્ધય.રીકા હુકમ દિયા.

ઇધર લશકરે ઇસલામ ખઅલખકકો જા રહા થા. ઉધર હરખીસ પાંચ હજાર મુસલેહ સવાર લિયે આ રહાથા. રાસ્તેમે એહલે ઇસલામકે પેશરવ દસ્તેકે સાથ હરખીસ દુખદ હુવા ઓર ખડી શિદદતસે હમલા કિયા. મગર વો ઓર ઉસકે સાથી એહલે અરખકે પેશરવ દસ્તે કે સામને ક્યા થે. જુસમે અરખકે મુનતખિખ શેર મોજુદ થે. ઉન્હોંને રૂમીયોં કો નેજોકી નોકાર લે લિયા ઓર દાયેં ખાયેં અખમીયોં કે ઢર કર દિયે. થોડી દેરમે રૂમી લશકર ભાગ નિકલા. હરખીસ ખી ઇસ માઅરિકેમે અખમી હુવા ઓર ખાકી માંદા હમરાહીયોંકે સાથ જુસ તેજીકે સાથ આયાથા ઉસસે દુગની તેજ રફતારીસે વાપિસ કિલે મે જા દાખિલ હુવા. ખઅલખક કે મોઅજજે ઝીન ઉસકે પાસ આયે ઓર કેહને લગે.

“અય સરદાર અરખકે ક્યદી કહાં હેં ? ઓર માલે ગનીમત કહાં હે જો તુમ લુટ કર લાયે હો ?” હરખીસને નારાજ હોકર કહા.

“તુમ મુઝપર તમસખુર ઉડાતે હો જખકે મેરે હમરાહી કતલ હુવે ઓર મે ખુદખી અખમી હો ગયા. હમારી તેઅદાદ થોડીથી ઓર દુશમન ઝિયાદા થે. લડાઈમે અયસા

હોતા હે. કબી ફતેહ કબી શિકસ્ત. મે તુમારી તરાહ નામદ તો નહીં હું કે ઉનકી બખર સુનતેહી સુલેહ કરલું. અબ તુમ કિલેકી હિકાજત અચ્છી, તરાહ કરો. દેખો અરબ કબતક મુહાસિરા કરનેકા હોસલા રખતે હે ” એહલે શેહેરને કહા.

“ હમ કિલેકી હિકાજતતો ઝુર્ર કરીંગે મગર ઇસસે હાસલ કયા હોગા. બેહતર હે કે એહલે અરબસે મુસાલિહા કર લો. અગર ઉન્હોંને બ ઝોરે શમશીર કિલા ફતેહ કર લિયા તો હમ ઇસ સુલુક કે હકદાર નહી રહીંગે જો સુલેહકી હાલતમે હમારે સાથ કિયા જા સકતા હે. ફિર તો અઝઝએ કાયદએ જંગ હમ સબ ઓર હમારે ખાલ બચ્ચે અરબોંકે ગુલામ હોંગે ઓર હમારા તમામ માલો અસબાબ ઉનકા હક હોગા. હમારી ઝમીને ઓર બાયદાદોંકે વો માલિક બન જાઇંગે. ઇસલિયે સાલાના ખિરાજ દેના કુખુલ કરલો ઓર જાનો માલ કે બચાલો ” હરખીસને કહા.

“ તુમ બે સખ્ર કયોં હોતે હો. ખાને પીનેકા સામાન હમારે પાસ કાફી હે. કિલે પરસે લડનેકા સામાન બ કસરત મોબુદ હે. જીતની બાર વો કિલેપર હમલા કરીંગે ઉતની બાર ઉનકે આદમી કતલ હોંગે હમારા કયા તુકસાન હોગા. હમારા કિલા મઝબુત હે. ઉસકો ફતેહ કરના કોઈ આશાન

કામ કહીં, તુમ ઇતિમિનાનકે સાથ ધર ખયઠે રહો. ઓર કિલેકી હિકાજતમે ધમદાદ દો. ”

એહલે બચ્ચલખકે ફિર ખામોશ હોકર ચલે ગયે ઓર હરખીસ કિલેકે ઇનતિઆમમે મસરૂફ હુવા. અબુ ઉબેદા રદીઠને બચ્ચલખકે ચારેં તરફ લશકર ઉતારકર ઉસકો મેહસુર કર લિયા. દુસરે દિન ઉનકો હમલેકા હુકમ દિયા મગર કિલે વાલોંને તીર ઓર પત્થર ખરસાકર મુસલમાનોંકો પસપા ક્રિયા ઓર કઇ એક મુસલમાન અખમી ક્રિયે. દુસરે દિન ફિર હમલા હુવા ઓર મુસલમાન ફિર પસપા હુવે. તીસરે દિન ફિર મુસલમાનોંને ઠાલેં સરપર રખકર કિલેકા કરદ દિયા મગર કિલે વાલોંને તીર ઓર પત્થરોંસે ઇનકો ફિર હટા દિયા. એહલે અરખકો કિલેકે મુહાસિરે કરનેમે ખડી દિકકત પેશ આતી રહી. કયોંકે ઉનકે પાસ ઇનજીન નહીં થે જીનસે રૂમી ખડે ખડે પત્થર ચલાકર કિલોંકી દિવારેં તોડા કરતે થે. વો સીના સિપર હોકર હમલે કરતેથે. ઇસલિયે ઉનકો કિલેવાલે પસપા કર દેતે થે. હઝરત અબુ ઉબેદા રદીઠને યે હાલત દેખકર અપને સરદારેંકો જમા કરકે કહા.

“ ઇસ તરાહ કિલા ફતેહ ન હોગા. કિલે વાલે હમારી અદસે મેહપુઝ હેં ઓર હમારે આદમી હર રોઝ અખમી હોતે હેં ઇસલિયે અમરી તદખીર કરની ચાહીયે કે કિલે વાલે મયદાનમે નિકલે. ”

ਏਸੇਪਰ ਆਫ ਮਸ਼ਵਿਰੇ ਕੇ ਧੇ ਕਰਾਰ ਪਾਯਾ ਕੇ “ ਕਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੜਾਈਏ ਲਿਧੇ ਨ ਨਿਕਲੇਂ ਆਰ ਕੁਲ ਫ਼ੈਜ਼ ਛਾਏਂ ਆਰ ਆਏਂ ਦੁਰ ਫ਼ਾਸਲੇ ਪਰ ਲੇਜ਼ਦੀ ਜਾਏ. ਜਯ ਐਲਫ਼ੇ ਕਿਲਾ ਹੁਮਕੋ ਆਲੁਮ ਸਮਝਕਰ ਹੁਮ ਪਰ ਹੁਮਲਾ ਕਰੀਂਗੇ ਉਸ ਵਕਤ ਛਾਏਂ ਆਰ ਆਏਂਸੇ ਹੁਮਾਰੀ ਫ਼ੈਜ਼ ਦੁਸ਼ਮਨ ਆਰ ਕਿਲੇ ਕੇ ਫ਼ਰਮਿਯਾਨ ਛਾਯਲ ਛੋ ਜਾਏ. ਖ਼ਬਰ ਹੁਮ ਉਨਕੇ ਦੁਖਦੁ ਛਾਂਗੇ ਉਧਰ ਹੁਮਾਰੀ ਫ਼ੈਜ਼ ਅਕਥਮੇ ਉਨਪਰ ਹੁਮਲਾ ਕਰੇਗੀ. ਏਸੇ ਤਰਾਫ਼ ਵੇ ਨਰਗੇਮੇ ਫ਼ਾਂਸ ਜਾਏਂਗੇ ਆਰ ਵਾਪਿਸ ਕਿਲੇਮੇ ਨਹੀਂ ਪਹਾਂਚ ਸਕੀਂਗੇ ”

ਹੁਮਰਤ ਅਯੁ ਉਘੇਛਾ ਰਹੀਓਨੇ ਧੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਪਸਾਂਧ ਫ਼ੀ ਆਰ ਉਸੀ ਵਕਤ ਐਕ ਹੁਮਾਰ ਸਵਾਰ ਮੁਨਤਜ਼ਿਮ ਕਰਕੇ ਉਠੇ ਹੋ ਫ਼ਰਤੇ ਕਿਧੇ. ਐਕਪਰ ਅਰਸਾਰ ਜਿਨ ਅਜ਼ਵਰ ਕੋ ਆਰ ਦੁਸ਼ਰੇ ਪਰ ਸ਼ਾਂਫ਼ਿ ਜਿਨ ਅਧਫ਼ ਕੋ ਅਫ਼ਸਰ ਮੁਕਰਰ ਕਿਆ ਆਰ ਉਸਕੋ ਹੁਕਮ ਦਿਆ ਕੇ. “ ਤੁਮ ਛਾਏਂ ਤਰਫ਼ ਆਵੇ ਜਾਵ ” ਆਰ ਦੁਸ਼ਰੇ ਕੋ ਕਹਾ. “ ਤੁਮ ਆਏਂ ਤਰਫ਼ ਦੁਰ ਫ਼ਾਸਲੇ ਪਰ ਜਾਕਰ ਠਹਰੋ, ਜਯ ਤੁਮ ਹੁਮਾਰੇ ਕੈਂਪ ਸੇ ਘੜਾ ਧੁਵਾਂ ਉਠਤਾ ਹੁਵਾ ਦੇਯੋ ਤੋ ਉਸ ਵਕਤ ਫ਼ਿਲਫ਼ੈਰ ਘੋਡੇ ਛੋਡਾਕਰ ਮਧਫ਼ਾਨਮੇ ਆਜਾਵ. ਆਰ ਕਿਲੇ ਆਰ ਫ਼ੁਮੀ ਲਸ਼ਕਰਕੇ ਫ਼ਰਮਿਯਾਨ ਛਾਯਲ ਛੋਕਰ ਕੁਲਕਾ ਜਾਯਾਰ ਗਰਮ ਕਰ ਦੋ. ”

ਧੇ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰਕੇ ਹੁਮਰਤ ਅਯੁ ਉਘੇਛਾ ਰਹੀਓਨੇ ਅਪਨੇ ਲਸ਼ਕਰਕੋ ਹੁਕਮ ਦਿਆ ਕੇ “ ਕਲ ਉਮਛਾ ਉਮਛਾ ਆਨੇ ਪਕਾਵ ਆਰ ਅਯੁ ਆਵ. ”

હુસરે દિન અપસાહી હુવા. કોઈ આદમી લશકરે ઇસલામમેસે મયદાનમે ન નિકલા. હરળીસ કુછ અરસેતક ઇનતિઝાર કરકે સમઝા કે એહલે અરળ હર રોઝ ખેસુદ હમલોંસે શક કર લઠાઈ મોકુફ કર બચઠે હેં ઓર ભાગ ઝનેકા ઇરાદા રખતે હેં ઇસપર ઉસને અપને તમામ સીપાહીયોં કે જો લઠાઈકી કાબેલીયત રખતે થે હુકમ દિયા કે “કિલેસે બાહર નિકલો ઓર અરળોંકે કેમ્પપર હમલા કરો. લેકિન યે એહદ કરલો કે તુમ વાપિસ નહીં ફિરોગે જળતક ઉનકો કતલ કરકે ઉનકા માલ અસબાબ અપને કબજેમે ન કર લોગે. શુઝિશતા લઠાઈકી તરેહ બુઝ દિલી ન દિખાના. મયદાને જંગમે કતલ હોના ભાગ નિકલનેસે ઝિયાદા અચ્છા હે. કયા અજળ હે કે જો ગલબા કિસી ઓર શેહરકો હાસલ નહીં હુવા વો હમકો નસીબ હો કયોં કે હમારા કિલા બડા મઝબુત હે.”

હરળીસ કે યે કલમાત સુનકર સિપાહીયોંકે એહરે તમતમા ઉઠે ઓર વો જોશસે ભર ગયે. હરળીસ મયદાન સાફ દોબકર કુછ હઝાર આદમી લેકર શેહરકે દરવાઝેસે બાહર નિકલા ઓર મયદાનમે આકર ઉસને અપને લશકરકી સફેં દુરુસ્ત કીં, મગર લશકરે ઇસલામમેસે કોઇ સામને ન આયા. ઇસપર ઉસને જુરઅત કરકે લશકરકો આગે બઢનેકા હુકમ દિયા ઓર ઇસલામી કેમ્પકે કરીબ પહોંચ

ગયા. વહાં યમનકે શેર ઉમર બિન માચદી કરળ, માલિક
ઉશતર, ઝુલકલાહ હમીરી ચોર દીગર સરદાર અપની
કેમોકે સાથ પરા બાંધે હુવે મોજુદ થે, તલવાર ચલને
લગી, રમીલી ખુબ જમકર લડે, ઇતનેમે બાકી લશકર ને
ખાના પકાનેમે મસરૂક થા લડાઈકા શોર સુનકર ઉઠ ખડા
હુવા, જીસકા ખાના અલી પુખ્તા નહી હુવા થા ઉસને વહી
છોડા જીસકા પક ગયા થા ઉસને દો લુકમે મુંહમે ડાલે
ચોર હથીયાર પેહનકર મયદાન મે આ ગયે. લડાઈ ખડે
ઝોરસે શુરૂ હુઈ કે ઇતને મે ઇસ્લામી કેમ્પમે આગ રોશન
હુઈ ચોર ધુવાં ખુલ્લંદ હુવા. થોડી દેર બાદ ઝરાર બિન
અઝવર ચોર સજદ બિન ઝયદ અપનો સવાર લિયે હુવે
આ પહોંચે ચોર રમીયોંપર અકળસે હમલા કર દિયા.
રમી નરગેમે ફંસ ગયે. ન વો આગે ખડ સકતેથે ચોર ન
પીછે હટ સકતે થે. હરળીસ ને ને અપને લશકરકો આગે
ચોર પીછેસે ઘિરા હુવા પાયા તો વો સખ્ત ઘભરાયા આબિર
ઉસને બાઈ તરફકો સીધા રૂબ કિયા ચોર બાકી માંદા
સિપાહીયોં કે જીનકી તેઅદાદ બાવુજુદ ઇતને મકતુલોંકે
હઝારોંથી હમરાહ લેકર ભાગા. સઈદ બિન ઝયદ રદીઠને
અપને દસ્તચે ફેજકે સાથ ઉસકા તઆકુળ કિયા. હરળીસ
અપને સિપાહીયોંકે સાથ એક પહાડીપર જહાં એક ગેર
આબાદ કિલ્લા થા ચઢ ગયા ચોર સઈદ બિન ઝયદને
ઉસકો મુહાસિરે મે લે લિયા.

હરબીસ જળ ઇસ તરાહ મુહાસિરેમે આ ગયા તો ઉસને અમને હમરાહીયોં કો કહા. “અરબ અભુમ કોમ હેં. મયદાને જંગમે શેરોંકી તરાહ લડતે હેં ઓર જંગકે ફનકોલી ખુબ જાનતે હેં. મેને સમજા થા કે વો આભુમ આગયે હેં લેકિન અસલમે યે ઉનકી ચાલ થી. હમકો વો કિલેકી કિશ્કતસે દુર લાના ચાહતે થે. દેખો કિસતરાહ ઉનકા એક દસ્તા હમારે અકબર હમલા આવર હુવા ઓર કિલેકે સાથ હમારા તાઅદ્લુક કાટદિયા. અબ હમ યહાં મેહસુર હેં ન હમારે પાસ જાનેકો કોઈ ચીઝ હે ઓર ન પાંની, કબતક હમ યહાં ઠેર સકીંગે બ મુશકિલ એકદિન કાટ સકીંગે. દુસરે દિન ભુકસે મર જાઈંગે. જેશક હમ ઇન અરબોંકા મુકાબિલા નહીં કર સકતે. મેને હરચંદ ઇન પર જાલિબ આનેકી કોશિશ કી મગર વો મેરે ઉસતાદ નિકલે, મે તસલીમ કરતા હું કે મે હાર ગયા. મેરી યે રાયે હે કે હમ સુલેહ કરલેં અગર વો હમકો ઓર એહલે શેહરકો અમાન દેવેં ઓર જંગકે કાયદેસે હમારે સાથ સુલુક ન કરેં તો હમારા કોઈ હરજ નહીં જતાવ તુમારી કયા સલાહ હે?” ઇસપર ઈસ્કે હમરાહીયોંને કહા.

“જો કુછ આપ કહેં હમકો મનજુર હે. હમે લડાવગે તો લડીંગે ઓર સુલેહ કર લોગે તો સુલેહ પરબી હમ તઈયાર હેં. ઇસમે કોઈ શુખ્હા નહિં કે હમ શુબઅત ઓર જંગકે ફનમે ઇન અરબોંકા મુકાબિલા નહીં કર સકતે.

“યે દોઢાં કહાંસે પયદા હો ગઈ ઓર ઇનકો કયસે જુરઅત પડ ગઈ. હમતો ઇનકો અઈક ડોગ સમજતેથે. હમારે હાં સોદાગરી કે લિયે આયા કરતે થે ઓર ખાને પીનેકી ચીજે લે જાતે થે.” હરખીસને કહા.

“અચ્છા ! જો હુવાસો હુવા. સુલેહકે બજેર કોઈ આરા નહીં અગર હમ કિલે તક પહોંચ જાતે તો કોઈ મુઝાયદા નહીં થા. કિલે કે અંદર રેહકર કઈમહીને ઇનકા મુકાબિલા કર સકતે થે મગર યહાં હમ દો દિનમે મર જાઈંગે ચલો ખેલ જાતમ હુવા, હમ હાર ગયે, દીગર શેહેરલી તો ઇનકી હિકાજતમે આગયે હેં હમ આજાઈંગે તો ઇસમે હમકો કયા નદામત હોગી ”

યે ક્યસલા કરકે હરખીસને એક સવારકો સઈદ બિન અયદ કે પાસ લેજા ઉસને સઈદ બિન અયદ કો કહા.

“હમારા સરદાર અપને ઓર એહલે શેહેરકે લિયે અમાન માંગતા હે. તુમ અપને સિપેહ સાલારકે પાસ જાવ ઓર ઉસસે દર્યાફત કરોકે આયા વો હમકો અમાન દેને પર રાજી હેં યા નહીં ? ”

સઈદ બિન અયદ ઉસી વકત અબુ ઉમેદા રદીબકી ખિદમતમે ગયે ઓર કહા.

“હરખીસ અપને ઓર એહલે શેહેરકે લિયે અમાન તલબ કરતા હે ઓર કહેતા હે કે અગર હમારે સાથ નેક સુલુક કરો ઓર સુલેહ કરલો તો હમ તઈયાર હેં ”

હઝરત અબુ ઉબેદા રદીઁ રહેમદિલ આદમી થે. ઉંહોને ફેરન મનઝૂર કર લિયા. ઇસપર હરળીસ ખુદ અબુ ઉબેદા રદીઁકી ખિદમતમે હાઝિર હુવા ઓર ઉસને કહા.

“ હમારા જાનો માલ ખિલકુલ મેહકુઝ રહે ઓર એહલે અરબમેસે કોઈ શખ્સ હમારે શેહેર કે અનદર દાખિલ નહો. જો સરદાર આપ અપની તરફસે હમ પર મુકરર કરેં વો શેહેરકે બાહર કેમ્પ લગાયે રખે. હમ ઉસકો ઓર ઉસકે હમરાહીયોકો ખાને ખીનેકી ચીઝે ખુદ ખખુદ લેજતે રહીંગે. ”

હઝરત અબુ ઉબેદા રદીઁને યે સખ શરતેં મનઝૂર કરલીં ઓર સાલાના ખિરાજ મુકરર કરકે એહલે ખઅલખક * કો અપની હિક્કાઝતમે લેલિયા. કિલેકે દરવાઝે ખુલ ગયે ઓર એહલે ખઅલખકને ઇસલામી લશકરમે આકર ખાઝાર લગાદિયા. જો કુછ ખિરાજ મુકરર હુવાથા વો લી અદા ક્રિયા ગયા ઓર અબુ ઉબેદા રદીઁને ઉસી વકત ખલીફએ સાની હઝરત ફારૂકે આઝમ રદીઁકો ફતેહ ખઅલખકકી ખુશ ખબરી લિખ લેજી ઓર લશકરે ઇસલામને અંદ રોઝ ખઅલખક કે બાહર હી ક્રિયામ ક્રિયા.

* ખઅલખક કેન દિનોં બડા આખાદ થા ઓર વહાંકી તિખ રત બડી રવનક પરથી બાશિન્દે બડે માલદાર ઓર આમુદ થે. કદીમ ઇમારાત સર બ ફલક એસ્તાદ થાં ઓર યેબી ગુમાન ક્રિયા જતા હે કે હઝરત સુલેમાન અલબંકા દારૂલ ખિલાશ મેહી શેહેર ખઅલખક થા.

બાબ ૨૫

ફતેહ હુમુસ.

હઝરત અબુ ઉમેદા રદીં રાફેઅ બિન અબદુલ્લાહકો બઅલબકકા નિગરાન મુકરર કરકે હુમુસકી તરફ રવાના હુવે. રાસ્તેમે જો ગાઉ કિલા વગેરા મિલા સળકો મુતીઅ બના લિયા ઓર ખડે જાહો જલાલકે સાથ હુમુસકી સરહદમે પહોંચે. એહલે હુમુસકે સાથ એક સાલકે લિયે મુસાલિહા હુવાથા ઉસકી મીઆદ ગુઝર ચુકીથી ઓર અબ ઝુર્રી થાકે એહલે હુમુસકે સાથ ઇસ બાબતકા ફયસલા કિયા જાતા કે આયા વો સાબિકા સુલેહકો બહાલ રખકર સાલાના ખિરાજ અદા કરને પર તધ્યાર હેં થા જંગપર આમાદહેં.

ઇસ વકત હુમુસકા હાકિમ મરીસ નામી શેહ સવાર થા ઓર ઉસને રસદ વ સામાને હરબ વગયરા બખુબી જમે કર લિયા થા. કયોં કે ઉસકો ઉમીદ થી કે એહલે ઇસલામ બઅલબક વગેરાકો ફતેહ કરકે હુમુસકી તરફ ઝુર્ર આઈંગે ઓર સાલાના ખિરાજ ક: મુતાલિબા કરીંગે. ઉસકી નીચત મુસાલિહા કાયમ રખનેકી નથી. કયોંકે ઉસકો ઇદમ થા કે શાહી લશકર અનકરીબ એહલે અરબકી સરકોબી કે લિયે એનતાકીયાસે આનેવાલા હેં ઓર ઉસકા ઇરાદા થા કે જબ

તક શાહી લશકર પહોંચે તખતક વો એહલે અરખકો જંગમે મસફૂર રખે. ઇસ તરાહ કયસરે રૂમ કે નઝદીક અપને આપકો તેહસીન આર ઇનઆમકા મુસતહક સાખિત કરે.

જખ હઝરત અબુ ઉબેદા રદી૦ સરહદે હુમુસપર પહોંચે તો લશકરકો ઉતરનેકા હુકમ દિયા આર એક ખત એહલે હુમુસકો લિખકર એક રૂમી ગુલામકે હાથ લેળા. જખ રૂમી ગુલામ કિલે હુમુસકે કરીખ પહોંચ્યા તો ઉસને પહેરેવાલે સિપાહીયોં કો કહા. “ મે એહલે અરખકે સરદારકી તરફસે એહલે હુમુસ કે નામ ખત લાયા હું ” ઇસપર ઉસકો હુમુસકે હાકિમ કે પાસ લે ગયે. રૂમી ગુલામને અપને દસ્તુરકે ખ મુજબ મરીસકો સિજદા કિયા આર અબુ ઉબેદાકા ખત ઉસકે હવાલે કિયા. મરીસને ખત લેકર ગુલામસે પુછા. “ કયા તુભી મુસલમાન હો ગયા હે ? ” ઉસને કહા. “ નહીં મે મુસલમાન નહીં હું એહલે અરખ કિસીકો મુસલમાન હોનેપર મજબુર નહીં કરતે. જો કયદી ખખુશી ખાતિર ઇસલામ લાયે ઉસકો વો અપના ભાઈ સમઝતે હેં આર જો કયદી ઇસલામ કુખુલ ન કરે ઉસકો ગુલામ બના લેતે હેં મગર ઉસકે સાથ બડી મેહરબાની આર શક્કતકે સાથ સુલુક કરતે હેં. હમ જીતને ગુલામ હેં સબકેસખ નિહાયત ખુશ હેં. હમ વોહી ખાના ખાતે હેં જો હમારે માલિક ખાતે હેં, હમ વયસાહી કપડા પહેનતે હેં જયસે

કે હમારે માલિક પહેનતે હેં હમારે માલિક હમારે સાથ અયસાહી સુલુક કરતે હેં જયસાકે અપને બેટોંકે સાથ રમી લોગ કરતે હેં હમ પર કિસી કિસમકી સખતી નહીં છી જાતી, હમે મેહસુસ તક નહીં હોતાકે હમ ગુલામ હે”

મરીસ યે સુનકર નારાજ હુવા. ફિર ઉસને અબુ ઉબેદા રદીબકા ખત પઢા જુસ્મે યે લિખાથા.

“ સુલેહકી મીઆદ ગુઝર ચુકી હે અગર ઇસ સુલેહ કે કાયમ રખો તો હમ તુમસે સાલાના ખિરાજ લેકર યહાંસે ઓર તરફ ચલે જાઈગે ઓર અગર સુલેહ કાયમ નહીં રખના ચાહતે તો હમ તુમારે સાથ લડાઈ કરીંગે ઓર તુમારા ખરખશા મિટાકર કિસી ઓર તરફ જાઈગે.”

યે ખત પઢકર મરીસને શહેર કે મોઅજ્જેઝીનકે ખુલાયા ઓર ઉનસે રાય તલબકી. ઉન્હોંને પુછા.

“ તુમારા કયા ઇરાદા હે ? ” મરીસને કહા.

“ મેરા ઇરાદા તો લડાઈ કરનેકા હે કયોંકે અનકરીબ શાહી લશકર હમારી મદદકો આયગા તો ફિર હમ કયોં ખે કાયદા સાલાના ખિરાજ અદા કરકે ખાદશાહકે નજદીક જલીલ હોં. હમારે પાસ ગદલા ઓર હરબકા સામાન ઝૂકી હે, હમારે સિપાહી ખડે જંગજુ હે, કયોં કે એહલે હુમુસ ઇસ તમામ ગિર્હો નવાહમે ખડે શુબઅ સમજે જાતે

હેં, હુમસકે જંગલો આર નિખર્દ આઝમા મશહુર હેં, બાદશાહ એહલે હુમસકો ખડી કદ્રકી નિગાહસે દેખતા હે.” એહલે હુમસને કહા.

“અગર આપકી ચેહી રાયે હે તો હમબી ઈસકે સાથ ઇતિફાક કરતે હેં આર એહલે અરબકા દિલ ખોલ કર મુકાબિલા કરીંગે.”

હઝરત અબુ ઉબેદા રહીંને સુલેહકે લિહાઝસે હુમસકી સરહદમે અલીતક તખવુઝ નહી ક્રિયાથા આર સરહદકે પારહી ડેરા લગાયા હુવા થા. અબ મરીસકા જવાબ સુનકર લશકર કો તખિયારીકા હુકમ દિયા.

પહેલે પાંચ હઝાર સવાર દેકર મયસરા બિન મસરૂક કો રવાના ક્રિયા. ઈસકે બાદ પાંચ હઝાર સવાર દેકર ઝરાર બિન અઝવરકો લેખ. ફિર પાંચ હઝાર સવાર દેકર ઉમર બિન માઅદી કરબકો ધરસાલ ક્રિયા બાકી લશકર અપને હમરાહ લેકર હુમસ પર ચઢાઈ કરદી આર કિલએ હુમસકે સામને મયદાન કાપી છોડ કર લશકર ઉતાર દિયા.

જબ સુબેહ હુઈ તો હઝરત અબુ ઉબેદા રહીંને લશકર આરાસ્તા કરકે મયદાનમે ખડા ક્રિયા. ઇધરસે અરીસબી અપની ફેજ લેકર મુકાબિલેકે લિયે મયદાનમે નિકલા. અબુ ઉબેદા રહીંને અપને લશકરકી અગલી સફકો હમલા કરનેકા હુકમ દિયા. રૂમી અલીતક આહુની દીવારકી

તરાહ જમકર ખડે હુવે થે, કિસીને હરકત ન કી. ઇતનેમે મુસલમાન ઉનપર હમલા આવર હુવે. રૂમીયોંને જમકર મુકાબિલા શુરૂ કિયા ઓર કિત્તે વાલોંને ઉપરસે પથર ઓર તીર ખરસાને શુરૂ કિયે. કઈ એક મુસલમાન મકતુલ ઓર બોહોતસે ઝંખમી હુવે. મુસલમાન યે હાલત દેખકર પીછે હટ ગયે ફિર ઝિયાદા ઓરસે હમલા કિયા મગર ઇસ દક્કા બી રૂમીયોંને ઉનકા સખતી કે સાથ મુકાબિલા કિયા ઓર મુસલમાન ફિર પસપા હુવે. ઉસી વકત અબુ ઉબેદા રદીંને લલકાર કર કહા.

“ અય અરબ ઓરતોં કે બેટો ? તુમહેં કયા હો ગયા હે ? યાદ રખો કે ઇસ દિનકે બાદ એક કયામતકા દિન હે જે બોહોત સખત હે. અપને આપકો ઉસ દિનકી સખતીસે બચાનેકી ફિક્ક કરો. કયોં હિમ્મત હારતે હો ? યે વોહી રૂમી હેં જનકો તુમને કઈ દક્કા શિકસ્ત દી હે. મોતસે કયોં ડરતે હો ? અદલાહ તઆલાસે ડરો જે તુમકો ઇસ વકત દેખ રહા હે. અબદી સુરૂર (જન્નત) યોંહી હાસલ નહીં હો સકતા જુસ્કો વો સુરૂર હાસલ કરનાહે વો આજ અપની જાનકો કુરબાન કરે. ”

યે સુનકર મુસલમાન ફિર ગુસ્સા ઓર ગયરત ખાકર અરીસકી ફોજપર હમલા આવર હુવે ઓર સાથહી ખાલિદ બિન વલીહ રદીંને અપની કોમ બની મખજુમકે સાથ

લશ્કરસે નિકલકર એહલે હુમુસકે કદબપર હમજા કર દિયા. હુસરી તરફસે મયસરા બિન મસરૂક અપની કોમ અબસકો લેકર મયદાનમે કુદ પડા ઓર અદલાહો અકબરકે નાઅરે મારતે હુવે રૂમીયોંકી સફ પર દુટ પડે. અબ ન કિસીકો તીરોંકી પરવાહ રહી ઓર ન કિસીને પતથરોંકી ખરિશકા ખ્યાલ કિયા. ઉધર રૂમી સીપાહી ઢાલેં સામને રખકર હોઝાનુ બચઠ ગયે. રૂમીયોંનેભી મરને મારનેકી ઠાન લીથી. કતલકા ખાઝાર ગર્મ હુવા. કુસ્તોંકે પુસ્તે ઓર અખમીયોં કે ઢેર લગને લગે. ખાલિદ બિન વલીદ રહીં અપને અલમકો જુમ્ખીશ દેતે હુવે રૂમીયોંકે અંદર ઘુસ ગયે ઓર દાયેં ખાયેં રાસ્તા સાફ કરકે એક ઝિરાહ પોશ રૂમી પહેલ વાનકે મુકાબિલ હુવે જો બડી કદો કામતકા થા ઓર શેરકી તરાહ ગરજ રહા થા.

ઇસને મુકાબિલ હોતેહી ખાલિદ બિન વલીદ રહીં પર વાર કિયા. ખાલિદ રહીંને વાર ખાલી દેકર તલવારકી ઝરબ રસીદ ફી, તલવાર રૂમી પહેલવાનકી ઝિરાહ પર પડતેહી હો દુકડે હો ગઈ. રૂમી પહેલવાન ખાલિદ પર ફિર હમજા આવર હુવા, ખાલિદને તલવારકા દસ્તા હાથસે ફેંક દિયા ઓર ઘોડા બઢાકર રૂમી પહેલવાનસે ચિમટ ગયે. રૂમી પહેલવાનને તલવાર ફેંક દી કયોંકે અબ તલવારકા કુછ કામ નહી રહા થા ઓર વો ભી ખાલિદ રહીંસે ચિમટ

ગયા દોનોને એક દુસરે કો ઝેરસે દબાયા મગર ખાલિદને
 રૂમી પહેલવાનકો અપની તરફ ખીંચકર ઘોડેસે અલગ કર
 લિયા ઓર ઉસકો ઉઠાકર સરકે બલ ઝમીનપર દે મારા
 વો ગિરતે હી મર ગયા. ખાલિદને ઉચક કર ઉસકી તલવાર
 લેલી તલવાર બડી આબહારથી, ઉસી તલવારસે રૂમીયોંકે
 સર કટ કર ગિરને લગે. ઇતનેમે બની મખજુમલી કલ્સે
 આમ કરતે હુવે ખાલિદ રદીંકે પાસ પહોંચ ગયે. ખાલિદને
 કહા. “ શાખાશ મેરે બહાદુરો એક રૂમીકો જિન્દા ન રહેને દો ”
 લડતે લડતે આફતાબ નિસ્કુન્નહાર પર આ ગયા ઓર
 ધુપકી શિદ્દતસે ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકી જિરાહ તપને
 લગી. ઇતનેમે ઉનકે મુકાબિલકે સિપાહી મુકાબિલેકી તાબ
 ન લાકર પરપા હોને શુરૂ હુવે તો ખાલિદ બિન વલીદ
 રદીંલી અપને લશકર ઓર બની મખજુમ કે સાથ લશકરમે
 વાપિસ આ ગયે. અબુ ઉબેદા રદીંને ખાલિદ બિન વલીદ
 રદીં કો દેખકર કહા.

“ મરહુબા, મરહુબા અયે અબા મુલયમાન ! તેહકીક
 તુમને બડી જાફિશાનીકી ઓર અજરે અઝીમ હાસલ કિયા.
 દુસરી તરફ મયસરા બિન મસરૂક ઓર મરકાલ બિન
 હાશમને રૂમીયોંકે દાયે ખાજુપર આફત મચા રખીથી
 ઓર કયસ બિન હુબયરાને રૂમીયોંકે મયસરા પર અઝાબ
 નાજિલ કિયા હુવા થા. અકરમા બિન અબી જેહેલનેલી

ઉસદિન હચરત અંગેઝ લડાઈ કી. વો અપની જાન હથેલી પર રખકર તોગજની કર રહાથા. શાયદ કે ઉસકા વકત કરીયા આ ગયા થા, ઉસે કોઇ પરવા ન થી. જે તહાશા રૂનીચોમે ઘુસકર દાયેં ખાયેં વાર કિયે જાતા થા. રૂમી હરઅંદ ઉસકો બેરતે મગર વો ઉનકો પસપા કર દેતા. ઇસ તરાહ વો ખરાબર ઉનકો દખાતા હુવા દુર નિકલ ગયા ઓર દાદે શુબ્તઅત દેતા હુવા શહીદ હુવા. લડાઈ ખડે જોરસે હોતી રહી આગિર અસરકે વકત તમામ રૂમી લશકર જે અરબોંકી તલવારોંસે ખચ રહાથા ભાગ નિકલા ઓર કિલેમે દાખિલ હોકર ઉંહોંને દરવાજે ખંદ કર લિયે. ઇસલામી લશકર મુઝફફરો મનસુર અપને લશકર ગાહમે વાપિસ આયા લેકિન ઇસ લડાઈમે મુસલમાનોં કે જોહોતસે આદમી શહીદ હુવે. અકરમા બિન અબી જેહેલ કે શહીદ હોનેકા તમામ મુસલમાનોં કો ઓર ખાસ કર ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકો ખડા સદમા હુવા. ખાલિદ રદીં ઉનકી લાશપર આબદીદા હોકર કેહને લગે.

“ કાશ હજરત ઉમર રદીં મેરે ભાઇ અકરમા રદીં કો લડતે દેખતે તો માલુમ કરતે કે હમ કિસ તરાહ અપની જાનોંકો અદલાહ ઓર રસુલ સલંકી ખુશનુદી હાસલ કરને મે ખરચ કરતે હેં ઓર કિસ તરાહ હમ અપના સીના દુશમનોં કે નેજોં ઓર તલવારોં કે સામને બિલા તાઅમ્મુલ રખ દેતે હેં ”

હાજરત અબુ ઉબેદા રહીઠકો સખત કલકે હુવા ઓર કેહને લગે. ” કિસી લકાઇમે હમારે ઇસ્તિ કહર આદમી શહીદ નહીં હુવે ” હાજરત ખાલિદ રહીઠને કહા.

“ વાકઈ હુમુસ વાલે ઓર આદમીયોંકી નિસખત જિયાદા ખસાદુર ઓર જંગબુ હે, વો ખડી સખતી ઓર જવાં મરહીકે સાથ હમારા મુકાબિલા કરતે રહે ઓર હમારી પહેત્રી સફકો ખિલા શુખડા ઉઠોને શિકસ્ત દેદી. હમને ખડી મુશકિલસે ઉતકો મારકર હટા દીયા. ” અબુ ઉબેદા રહીઠને કહા.

“ ફિર ઇનપર ફતેહ પાનેકી કયા તદખીર કરની આહીયે ? ” ખાલિદ રહીઠને કહા.

“ કિલેકે નીચે અગર હમ ઇનસે લડતે રહીંગે તો હમકો મુશકિલસે ફતેહ હાસલ હોગી. કયોંકે કિલેકી આડ ઓર કિલે વાલોંકી ઇમિદાદ ઇનકો ખડી તકવીયત દેતીહે ઓર ઇસી વજહસે હમારે આદમી ખોહોત અયે હોતે હે અગર હમ કેમ્પ પીછે હટાવે ઓર ઉતકો કિલેસે દુર લે આવે તો ફિર હમ ઉતકે સાથ અચ્છી તરાહ નિપટ લેંગે. મયદાનકી ફાજ ઓર કિલેવાલોંકે સાથ એકહી વકતમે લડના મુશકિલ હે. ” અબુ ઉબેદા રહીઠને કહા.

“ અગર હમ પીછે હટ જાવીંગે તો વો કિલેસે ખાહર

નહીં નિકલીંગે ઓર હમ કબતક ઉનકા ઇનતિઝર કરતે રહીંગે ” ખાલિફ બિન વલીફ રહીઠને કહા.

“ હમ ઉનકો ઇસ ખાતકા લાલચ દેંગે કે હમ ઉનસે આજુઝ આ ગયે હેં ઓર વો હમ પર લાલચ કરકે હમારે પીછે પડીંગે ફિર હમ ચક લખત ઉનકે મુકાબિલ હોકર ઉનકો નેઝાંકી નોકોંપર લે લેંગે ઓર કિલે તક પહોંચને ન દેંગે, સુનિયે મેરી યે તજવીઝ હે કે ઇસ વકત ઓરતોં ઓર અસખાખકો પિયાદા ફેજકે સાથ દુર ફાસલે પર લેજ દે. જહાં વો જાકર અપના ડેરા લગા લે. હમ સિર્ફ સવારહી ચહાં રેહ જાયે. સુખ્હાકો મયદાનમેં નિકલને કે બદલે હમ વાપિસ હોના શુર કરે ઓર અપને ખયમે ઓર માઅમુલી અસખાખ ઓર આયદ ઉંટ ઇસી જગા રેહને દે. જખ હુમુસવાલે હમકો દેખીંગે તો વો સમઝીંગે કે હમ ભાગ ચલે હેં તો વો હમારા કેમ્પ છુટીંગે ઓર ફિર હમારે તઆકુબમેં આઈંગે. હમ અપની ચાલ નર્મ કર લેંગે તાકે વો કુછ ફાસલે પર પહોંચકર હમકો મિલ જાયે ફિર હમ ચક લખત પલટકર ઉનકે મુકાબિલ હો જાઈંગે. ઇસ્કે બાદ અલ્લાહ તઆલા જે ચાહેગા વો કરીંગે.” હઝરત અબુ ઉબેદા રહીઠને યે તજવીઝ પસંદ કી ઓર ઉસી વકત ઉસકે મુતઅલલિક એહકામ જારી કર દિયે.

જખ સુબેહ હુથ તો મરીસ અપના લશકર લેકર

કિલ્લેકે બાહર નિકલા ઓર મથદાન મે લશકર આસસ્તા કરકે ખડા કર દિયા. ઇધર મુસલમાન સવારોનેબી પરા જમાયા મગર કોઈ આગે ન બઢા ઓર બબાયે રૂમીયોં પર હમલા કરનેકે મુસલમાનોંને ઘોડોંકા મુહ પીછેકી તરફ કર લિયા ઓર ભાગ નિકલે. મરીસને સમજા કે મુસલમાન આજીઝ હોકર ભાગે જાતે હેં. ઉનકો જો શામતને ઘેર લિયા તો વો લશકર કો ઉકસાકર ઉનકે તઆકુમમે ચલા. જખ ઇસલામી કેમ્પ મે પહોંચ્યા તો ખયમે, અસખાખ ઓર ઉંઠ વહાં મોઝુદ પાયે ઓર કોઈ મુસલમાન નજર ન આયા. કુછ સિપાહી તો ઉસને કેમ્પમે છોડ દિયે ઓર બાકી સવાર લેકર મુસલમાનોં કે પીછે ચલા, મુસલમાનોંને ઘોડોંકી રક્તાર નર્મ કરદી તા ઇંકે મરીસ ઓર ઉસકે હમરાહીયોંને ઉન્હેં જા લિયા. ફોરન મુસલમાનોંને ઘોડે ચામ લિયે ઓર લેહજા ભરમે રૂમીયોંકે મુકાબિલે પર ખડે હો ગયે ઓર ઇસ શિદદતકે સાથ હમલા કિયા કે રૂમી સેહેમ ગયે. ઉનસે કુછ ન બન પડા, મુસલમાનોંને ઉનકો દિલખોલ કર કતલ કિયા, સપદ બિન ઝયદ રદીઠને મરીસકા કામ તમામ કરડાલા. રૂમી કસરત કે સાથ મારે ગયે ઓર ખોહોત થોડે જાન ખચા કર ભાગ નિકલે. ઉનકો ભાગતે દેખકર વો સિપાહી જો ઇસલામી કેમ્પ કે ગિર્દ પેહરે પર થે બિહું કોઈ ચીઝ ઉઠાને કે સરપર પાઉં રખકર ભાગ ગયે. ઇસલામકા લશકર ફિર વાપિસ અપને લશકર ગાહ મે પહોંચ

ગયા. હજરત અબુ ઉબેદા રહીંઓ આર ઉત્તરે હમસાલી અલ્લાહ તઆલાકા શુક્ર ખલા લાગે. ત્યાં પિત્ર જયદ રહીંઓ ભરીસકા સળ અસખાળ મિલ ગયા આર રૂમીયોંકા બાકી તમામ અસખાળે હરખ આર લોકે મુસલમાનોમે તકસીમ કિયે ગયે.

જળ બાકી માંદા રૂમી ભાગે હુવે કિલેમે પહોંચે આર ઉંડોંને ખ્યાન કિયા કે “એહલે અરખને ચાલ ખેલકર મરીસ આર ઉસકે લશકરકો નેરતો તાબુદ કર દિયા હ” તો એહલે શેહર ખોડોત ઘલરાયે આર ઉત્તરે ચે કિંક હુઈ કે અખ એહલે અરખ ઉત્તરે સાથ આઈને જંગકી રૂસે સુલુક કરીંગે. ઉત્તરે સળ માલો અસખાળ જુસકે વો હકદાર હો ચુકે હે ઉત્તરે છીન લેંગે આર ઉત્તરે ચુલામ ખના લેંગે. આરતોંને ચે હાલ સુનકર રોરોકર આસમાન સરખર ઉઠા લીયા આર નાલઓ ખુગકા શોર હુમસ કે કિલેમેસે નિકલકર આસમાન તક પહોંચને લગા.

આખર ચંદ એક ખુદ આદમિયોંને જમે હોકર ચે સલાહ કી કે “ચલો લશકરે ઈસલામકે સરદારકે પાસ ચલો આર ઉસસે અમાન તલખ કરે. ચાલદ હમકો અમાન હેદે આર હમસે સાલાના ખિરાજ લેના મનજુર કરલે. ઈસતરાહ હમારા માલો અસખાળ આર હમારે ખાલ ખરચે ખચ

મધ્યે કહેતે હેં કે અવધી સરદાર ખાં રહમદિલ ઓર ખુદા તરસ હે ”

યે તજવીઝ કરકે હુમસકે મોઅઝઝિઝ લોગ અબુ ઉબેદા રદીઠકી બિદમતમે હાઝિર હુવે ઓર કેહને લગે.

“ હમ અમાન ચાહતે હેં. અગર આપ હમ પર મહેરબાની રૂખે તો હમ આપકી હિફાઝત મે આ જાતે હેં ઓર કિલેકે દરવાઝે ખોલકર કિલા આપકે હવાલે કર દેતે હેં ” અબુ ઉબેદા રદીઠને કહા.

“ મે તુમકો અમાન દેતા હું ઓર અપની હિફાઝતમે લે લેતા હું ઓર મે ચેલી વાઅદા કરતા હું કે હમ તુમારે શહેરમે દાખિલ ન હોંગે. તુમ બ દસ્તુર અપને શહેરમે રાજી ખુશી રહો. સિફ હમારા સાલાના ખિરાજ હમકો ઈસ જગા પહોંચા દો ”

હુમસ વાલે યે સુનકર બોહોત ખુશ હુવે ઓર કેહને લગે.

“ હમ ઈસ ખાતસે ખુશ હેં કે આપ અપને મુખારક કદમ હમારે શહેરમે લે ચલેં ઓર આપકે લશકરી હમારે શહેરમે મુકીમ રહેં ” અબુ ઉબેદાને કહા.

“ તુમકો મેને ખડી સખ્ત લડાઈ કે બાદ ફકત ખુદા તરસીકે લિહાઝસે અમાન દી હેં, લેકિન તુમ જાનતે હોકે ઈસ લડાઈમે હમારે બોહોતસે આદમી શહીદ હુવે હેં

ઇસલિયે ઉનકે રિસ્તેદારોં કે અઝહદ રંજ પહોંચ્યા હે અયસા ન હો કે હમારે કિસી આદમીસે ઇનતિકામકે જોશ મે તુમ પર કોઇ જિયાદતી હો જાયે. ઇસી લીયે હમ અપના ડેરા ખાહર હી રખતે હેં ઓર જળ તુમ સાલાના ખિરાજ અદા કર દોગે તો હમ વહાંસે કુચ કરકે કિસી ઓર તરફ કે ચલે જાઇંગે. ”

હુમુસ વાલે હઝરત અબુ ઉમૈદા રદીઠકી ઇસ દુર અદેશીસે ખડે ખુશ હુવે ઓર એહલે અરબકે સુલુક ઓર ખુલ્લકી અઝહદ તાઅરીફ કરને લગે.

જળ વો વાપિસ કિલેમે ગયે તો ઉન્હોંને અપને હમ વતનોંકો ખુશ ખબરી સુનાઈ કે “ એહલે અરબને સખકો અમાન દેદી હે ઓર હમકો કિસી કિસમકી તકલીફ ન દેંગે ” યે સુનકર સખકી જાનમેં જાન આ ગઈ ઓર વો ખડે ખુશ હુવે.

ફિર સાલાના ખિરાજ જમા કરકે જો કુછ નકદો અન્સ મુકરર હુવા થા અબુ ઉમૈદા રદીઠકે સામને લા રખા. લશ-કરે ઇસલામને ચંદ રોઝ ઓર વહાં મકામ કિયા ઓર જળ લડાઈકી થકાન દુર હો ગઈ તોં વહાંસે કુચ કિયા.

ખાખ રફ

મયદાને યરમુક યા વકુસા.

સને ૧૫ હિજરી.

હજરત અબુ ઉબેદા રદી૦ જળ હુમુસ ફતેહ કર ચુકે
તો એહલે હુમુસકો અપની હિકાજતમે લેકર ઉનપર અપના
એક અમીર મુકરર કર દિયા ઓર વહાંસે કુચ કરકે એક
સરસખ્ત ઓર શાદાખ મકામપર બાકર કેમ્પ લગાયા. અખ વેઃ
યે સોચ રહેથે કે બયતુલ મુકદ્દસપર ચઢાઈ કરનેકે લિયે
ઉનકો જુનુબકી તરફ જાના પડતા થા ઓર એનતાકીયા પર
હમલા કરનેકે લિયે શિમાલકો જાના ઝુફરી થા. એનતાકીયા
હુમુસકે શિમાલમે સમન્દરકે કનારેકે કરીખ વાકે થા. ઓર
કચસરે રૂમકે એશીયાઈ મકબુજાતકા દારૂલ ખિલાફા થા. ખુદ
કચસરે રૂમ હરકુલ એનતાકીયેમે મોજુદ થા. ઇધર બયતુલ
મુકદ્દસ થાઅને યરૂશેલમ બડા મુતખરરિક વ મુકદ્દસ મકામ
ઓર ફિલીસ્તીનકા ઝુફરી સેન્ટર થા. બયતુલ મુકદ્દસકો
ફતેહ કર લેનેસે એહલે ઇસલામકા તમામ ફિલીસ્તીનકે
ઈલાકેપર કબજા હો સકતા થા ઓર એનતાકીયેકો ફતેહ કર
લેનેસે તમામ સીરીયાકા ઇલાકા એહલે અરબકે ઝેરેનગીન
આ સકતા થા. યે દોનો ખડે ઝુફરી મકામાત થે ઓર

હઝરત અબુ ઉબેદા રદીઁ ઇસ શશોયંજમે થે કે પેહલે કિસ મકામપર હમલા કરેં ઓર કિસ મકામકા પહેલે ફતેહ કરનાં એહલે ઇસલામકે લિયે મુફીદ હોગા. ફિલીસ્તીનકા ઇલાકા સીરીયાકે જુનુબ મગરિબમે સમન્દરકે કિનારે યાઅને બહરએ રૂમ તક ફયલા હુવા થા ઓર યે ઇલાકા બડા ઝરખેઝ ઓર શાહાબ થા.

ખલિફએ અવલ હઝરત અબાબકર સિદ્દીક રદીઁન ઉમરૂ બિન આસકો ખુસુસીયતકે સાથ ફિલીસ્તીનકી તરફ ઇસ્લાલ કિયા થા ઓર ઉમરૂ બિન આસને ફિલીસ્તીનકી સરહદપર ખોહોત બડે રૂમી લશકરકો શિકસ્ત દેકર તુમાયાં ફતેહ હાસલ કર લીથી મગર ફિર ખાલિદ બિન વલીદ રદીઁકે હુકમકે મુતાબક ઉમરૂ બિન આસ અપને લશકરકે સાથ અજનાદીનકે મયદાનમે બાકર શામિલ હુવા થા. ખાલિદ બિન વલીદ રદીઁકા રૂબ ઉસ વક્ત સીરીયાકો ફતેહ કરનેકી તરફ થા. અબુ ઉબેદા રદીઁબી ઠીક ખાલિદ બિન વલીદ રદીઁકે નકશે કદમપર ચલે ઓર સીરીયા યાઅને શામકે શેહરોંકો ફતેહ કરતે રહે. ઇસ વક્ત કુલ લશ્કરે ઇસલામ ઉનકે હમરાહ થા સિવાયે ઉન સિપાહીયોંકે જે મુખતલિફ શેહરોંકી નિગરાની પર છોડે ગયે થે.

અબુ ઉબેદા રદીઁબી ઇસી સોઅમેં થે કે ઉનકો ખબર મિલીકે કયસરે રૂમ હરકુલને બડા ભારી લશકર

એકલે અચ્છાકે મુકાબિલેકે લિયે તથ્યાર કિયા હે, જુરકી તેઅદાદ કઇ લાખા હે. ઓર તમામ અતરાફસે જંગલુ કોમે ખુલાઈ ગઈ હે.

યે સુનકર આખુ હિએદા રહીં ક્રિકરમાંદ હુયે. આપને ઉસી વક્ત આપને માતેહત સરદારોંકો ખુલાકર કહ્યા—

“ રૂમીયોંકા બડા ભારી લશકર જુરકી તેઅદાદ કઇ લાખ બતાઈ જતી હે હમારે મુકાબિલેકે લિયે તથ્યાર હે. રહા હે. ઇંસ લિયે અબ તુમ ગુઝે મશવિરા હોકે ઇંસ જગા દુશમનકા ઇનતિઝાર કરેં યા કિસી ઓર મકામપર ચલકર ડેરા લગાયેં. ”

યે સુનકર સખસે પહેલે કયસ બિન હુબયરાને ઉઠકર કહા—“ અય અમીનુલ ઉમ્મત ! હમને બડી મહેનત ઓર બંદ શિશાનીસે શામકે ઇતને શહેર ફતેહ કિયે હેં ઇંસ લિયે મેં નહીં પસંદ કરતા કે હમ ઇંસ ઇલાકેકો છોડકર કિસી ઓર તરફ જાયેં. મેરી રાયે યે હે કે હમ ઇંસ જગા રૂમી ફોજકા મુકાબિલા કરેં, વરના રૂમી ઇન્ક શહેરોંપર ફિર કબજા કર લેંગે ઓર હમારી તમામ મહેનત ઓર બંદ શિશાની ખરબાદ હો જાયગી. અગર હમ રૂમી ફોજકે હાથસે ઇંસ જગા કતલ ભી હો ગયે તો ભી કયા હરજ હે, અલલાહ તઆલા હમકો બેહિસ્તે ખસીંમે જગા હેગા ઓર ઇંસ અમીની બેહિસ્તકે મુકાબિલેમે હમકો આસમાની બેહિસ્તકી સુકુનત

મિલ જાયગી. મેરા દિલતો નહીં ચાહતા કે હમ ઇસ જગેસે એક કદમ બી પીછે હટે.” હઝરત અબુ ઉબેદા રહીંને યે તકરીર સુનકર કહા—

“અય સરદારો ! તુમને કયસ બિન હુબયરાકી તકરીર સુનલી હે. ખતાવ તુમ ઇસ જગે ઠયરના પસંદ કરતે હો. યા રેગસ્તાનમે વાપિસ જાના ચાહતે હો. યે ઇલાકા જો હમને ઇતના ખુન બહાકર ફતેહ ક્રિયા હે ઓર અદલાહ તઆલાને અપને વાઅહેકે મુતાબિક હમકો ઇસ ઝમીની બેહિશ્તકા વારિસ બનાયા હે તો ઇસ વિરાસતકો દુશમનોં કે ફિર હવાલે કરના ચાહતે હો. યા અપની જાન બેચકર ઇસકો અપને કબજેમે રખના ચાહતે હો ?”

હુસરે સરદારોંને બી કયસ બિન હુબયરાકી રાયેસે ઇતતિકાક ક્રિયા ઓર કહા—“હમ ઇસી જગા ઠેરકર દુશમનકા મુકાબિલા કરીંગે ઓર અપની જાનકે સાથ ઇસ ઇલાકેકી હિકાજત કરીંગે.”

યે સુનકર હઝરત અબુ ઉબેદા રહીં બોહોત ખુશ હુવે કયોં કે ઉનકી અપની રાયેલી ચેહીથી મગર ખાલિદ રહીં ઇસલામી લશકરમે અયસે આદમી ન થે કે ઉનકી રાયે ન પુછી જાતી ઓર ઉનકી ખામોશીકી પરવા ન કી જાતી. યા અલ ખમોશી નીમ રજા સમજી જાતી, ઇસલિયે હઝરત અબુ ઉબેદા રહીં ને ઉનકો ખામોશ હેખકર પુછા.

“ અય અળા મુલયમાન ! તુમને ઇસ બારેમે કોઈ રાયે નહીં હી, ન તુમને કયસકી રાયે કે સાથ ઇતતિક્શક ક્રિયા હે ઓર ન ઉસકી તરદીદ કી હે ” ખાલિદ રહીં ને કહા.

“ મેરી રાયે કયસકી રાયે કે ખિલાફ હે મગર મેને આહિર ઇસલિયે નહીં કી કે બાકી સરદારોને ઇસકી રાયે કે સાથ ઇતતિક્શક ક્રિયાહે ઓર સખ મુતતક્રિક હે કે ઇસી જગે ઠયર કર દુશમનકા મુકાબિલા કરે, ઇસલિયે મે મુસલમાનોં કી મુતતક્રિકા રાયેકે ખિલાફ કુછ નહીં કહેના ચાહતા. આપણી તો ઇસ રાયેકો તસલીમ કર ચુકે હે ? ” યે સુનકર અબુ ઉબેદા રહીં ને કહા.

“ અય અળા મુલયમાન ! જોકુછ તુમારી રાયે હો ઉસસે મુઝે આગાહ કરો. કયોં કે મુમકિન હે કે કયમ બિન હુબયરા ઓર હમ સખને ઉન ઉમુર કો મદદે નઝર ન રખા હો જો ઉમુર તુમારે ઝેરે નઝર હે, અચ્છા અપની રાયે બચ ન કરો. અગર તુમારી રાયે સાયબ હોગી તો હમ સખ આપકે સાથ ઇતતિક્શક કરીંગે કયોં કે જો બાત તમામ મુસલમાનોં કે હકમે મુક્તિ હો વોહી હમકો ઇબતિયાર કરની ચાહીયે. ” ખાલિદ બિન વલીદ રહીં ને ઇસકે જવાબમે કહા.

“ મેરી રાયેમે ઇસ જગા ઠયરના હરગિઝ મુનાસબ નહીં. કયોંકે આપકે કોલકે મુતાબિક રૂમી લશકર લાખોં

કી તેઅદાદમે આ રહ્યા હો તો હમકો ચે મયદાન કાફી ન હોગા. હમકો બડા વસી મયદાન ચાહીયે તાકે ખુલે બંદોં ઇતની બંડી ફેજકા મુકાબિલા કરસકેં. ઇસ મયદાન મે તો વો હમકો ચાર તરફસે ઘેર લેંગે. ઇસકે અલાવા કીસારીયા ઓર બયતુલ મુકદ્દસ કી તરફસે હમે અંદેશા રહેગા. ચે દોનોં મજબુત મકામાત ઇસ વકત હમારે પીછે હેં, અંબર હમને રૂમી લશકરકા મુકાબિલા ઇસ જગા કિયાતો. અનદેશા હે કે કીસારીયા ઓર બયતુલ મુકદ્દસ સે રૂમી ફેજેં હમારે અકબર હમલા કરહેં ફિર હમકો નિકલનેકી કોઇ રાહ ન મિલેગી ઓર ઇસ તંગ મયદાનમે હમ ચુહોંકી તરાહ બિલમે કાબુમે આ બંધંગે. મદીનેસે હમકો કુમક નહીં આ સકેગી ઓર અરબ કે સાથ હમારા નાઅલ્ફુક કટ જાયગા. ઇસ લિયે હમકો અચસી જગા મુકાબિલેકે લિયે ઠયરના ચાહીયે જહાં કીસારીયા ઓર બયતુલ મુકદ્દસ કી જદ હમપર ન પડે ઓર મયદાન ઇસ કદર વસીઅ હો કે હમ દુર તક અપને કેમ્પકો ફયલા સકેં, કયોં કે રૂમી લશકરકી તેઅદાદ બંડી હે ઓર કઇ ફરસંગમે ઇનકા કેમ્પ હોગા. હમારી તેઅદાદ ગો થોકી હે મગર હમ અપને લશકરકો ઇસ તરાહ ફયલા દેંગે કે જુસ તરફ રૂમી હમારે મુકાબિલે કો નિકલીંગે હમારા રૂબ ઉનકે સામને હોગા ઓર હમકો દાર્યેં બાયેં સે ઘેર ન સકીંગે. રહ્યા ઉન શહેરોં કે કબજેકા ખ્યાલ ને

ਫਰਮੇਂ ਕੁਏ ਫਿਏ ਫੇਂ ਉਨਕੇ ਫਾਲ ਪਰ ਓਤ ਫੇਂ, ਉਨਕਾ ਫਿਲ
ਘਾਫੇ ਤੋਂ ਫਰਮਾਰੇਂ ਮੁਤੀ ਰਫੇਂ ਓਰ ਫਿਲ ਘਾਫੇ ਤੋਂ ਕਥਰੇ
ਫਰਮੇਂ ਸਾਥੇ ਮਿਲ ਜਾਏਂ. ਜਯ ਫਰਮ ਫਰਮੀ ਲਸ਼ਕਰ ਪਰ ਕੁਏ
ਫਾਲ ਕਰਵੇਂਗੇ ਤੋਂ ਫਿਰ ਏ ਤਮਾਮ ਸ਼ੇਫਰ ਯ ਯੁਸ਼ੀ ਯਾਤਿਰ
ਫਰਮਾਰੀ ਫਿਫ਼ਾਤਮੇ ਘਾ ਜਾਏਂਗੇ. ਫੇਕਿਨ ਅਗਰ ਫਰਮ ਫਰਮ
ਮਕਾਮ ਪਰ ਫਿਰ ਗਏ ਤੋਂ ਫਰਮ ਫਰਮਰ ਕੇ ਰਫੀਂਗੇ ਨ ਫਰਮਰੇ.
ਤਮਾਮ ਸ਼ੇਫਰਯੀ ਫਰਮਾਰੇਂ ਕਥਰੇਂ ਨਿਕਲ ਜਾਏਂਗੇ ਓਰ ਫਰਮ
ਸਯਕੇ ਸਯ ਫਲਾਕ ਫੇਂ ਜਾਏਂਗੇ. ਘਾਧਾ ਘਾਧਾ ਫਰਮਤਿਧਾਰ ਫੇਂ
ਮੁਫੇ ਅਧਨੀ ਯਾਤਕਾ ਕੋਧ ਯਯਾਲ ਨਫੀ. ਘਾਧ ਜੇ ਫੁਕਮ
ਫੇਂਗੇ ਮੇ ਯ ਸਰੋ ਅਫਮ ਕੁਧੁਲ ਕਰੰਗਾ ਕਥੇਂ ਕੇ ਮੇ ਅਧਨੀ
ਜਾਨ ਅਫਲਾਫ ਤਯਯਾਫਾਕੀ ਰਾਫਮੇ ਪਕੁ ਕਰ ਯੁਕਾਫੁ. ”

ਫਰਮਰਤ ਅਯੁ ਫਰਮੇਫਾ ਰਫੀਓ ਓਰ ਫੀਗਰ ਸਰਫਾਰਾਨੇ ਫਰਮ
ਲਾਮਨੇ ਜਯ ਜਾਂਗੇ ਫਰਮਕੇ ਕਾਮਿਲ ਮਾਫਿਰ ਓਰ ਜਾਯਾਯ
ਜਨਰਲ ਘਾਲਿਫ ਜਿਨ ਵਫੀਫ ਰਫੀਓਕੀ ਏ ਤਕਰੀਰ ਸੁਨੀਯੋ
ਯੋ ਫਾਂਗ ਰੇਫੁ ਗਏ ਓਰ ਸਯ ਘਾਮਨਨਾ ਵ ਸਫਫਕਨਾ ਪੁਕਾਰ ਫੇਂ.
ਫਰਮਰਤ ਅਯੁ ਫਰਮੇਫਾ ਰਫੀਓਨੇ ਘਾਲਿਫ ਜਿਨ ਵਫੀਫ ਰਫੀਓਕੀ
ਰਾਏਕੇ ਸਾਥ ਫਰਮਤਿਫਾਕ ਕਰਤੇ ਫੁਏ ਕਫਾ. “ ਅਧ ਅਧਾ
ਸੁਫਯਮਾਨ ! ਮੇ ਤੁਮਾਰੀ ਰਾਏਪਰ ਅਮਲ ਕਰੰਗਾ. ਅਫੋ ਜਫਾ
ਘਾਫਤੇ ਫੇਂ. ਤਮਾਮ ਲਸ਼ਕਰ ਕੇ ਫੇਂ ਅਫੋ. ” ਘਾਲਿਫਨੇ ਕਫਾ.

“ ਯਸ ਯਸ ਸ਼ੇਫਰਮੇ ਫਰਮ ਅਧਨੇ ਸਰਫਾਰ ਅਧਯ
ਸਵਾਰੋਂ ਕੇ ਸਾਥ ਓਤ ਘਾਏ ਫੇਂ ਉਨ ਸਯਕੇ ਫੁਕਮ ਲਿਯ.

લેજે કે વો બોહોત જલ્દ હમકો ફરીલાએ ચરમુક પર આ મિલે, કયોંકે જબ લશકરે રૂમ હમારે મુકાબિલે કો આયગા તો ગુરૂર હે કે ઉનકા સિપેહ સાલાર ઉન શહેરોંકો અપને સાથ મિલાનેકી કોશીશ કરે ઓર ઉસ હાલતમે અયસા ન હોકે હમારે સવાર ઓર સિપાહી નાહક મારે જાયે, ઇસ લિયે સખકે સખકો ખુલાલો એક જી વહાં ન રહે ઓર ઉન શહેરોં કો ઉનકી મરજી પર છોડ દો. ” અબુ ઉબેદા રદીઠયે ગુનકર બોહોત ખુશ હુવે ઓર કહા.

“ અયે અબા મુલકમાન ! ચે ખાત તુમને ખુબ કહી મુઝકો મુતલક ઇસ ખાતકા ખ્યાલ ન થા ઓર હમારે સિપાહી નાહક દુશમનોં કે હાથસે જાયેઅ હો જાતે. અલ્લાહ તઆલા તુમપર રેહમત કરે મે અલી ઉનકે નામ હુકમ જારી કરતા હું, મગર તુમકો ચરમુક મે રૂમીયોં કા મુકાબિલા કરનેકી તજવીઝ કરની હે ? ” ખાલિદને કહા.

“ હાં, ઉસકે લિયે ઇસસે બેહતર મયદાન મેરે ખ્યાલમે નહી આ સકતા વહાં હમ કીસારીયા ઓર બચતુલ મુકદ્દસકી અદસે બચે રહીજે ઓર વો મયદાનલી ઇતના વસીઅ હે કે હમ રૂમીયોંકા અચ્છી તરાહ મુકાબિલા કર સકીંગે. નેઝ મદીનેસે હમકો કુમક લી પોંહોંઅ સકેઝી ઓર અરબકે સાથ હમારા રાસ્તા બરાબર ખુલા રહેગા ”

ઇસબર હજરત અબુ ઉબેદા રદીઠને તમામ લશકરકો

ਕੁਥਕਾਂ ਫੁੱਕਮ ਦਿਯਾ. ਮਨਜਿਥੇਂ ਤਧ ਕਰਤੇ ਹੁਏ ਧਰਮੁਕ ਤੇ
 ਕਨਾਰੇ ਨਿਛਾਧਤ ਓਮਛਾ ਨਯਾ ਤਯਵੀਯ ਕਰਕੇ ਵਹਾਂ ਮਕਾਮ ਦਿਯਾ.
 ਆਰ ਝਮੀ ਲਸਕਰਯ ਧਨਤਿਯਾਰ ਕਰਨੇ ਲਗੇ. ਆਲਿਫ ਜਿਨ ਵਲੀਫ
 ਰਹੀਓਨੇ ਤਮਾਮ ਮੇਹਧੁਯ ਮਕਾਮਾਤ ਅਪਨੇ ਕੁਯਯੇ ਕਰ ਲਿਯੇ ਆਰ
 ਐਕ ਧੁਲਾ ਮਧਦਾਨ ਝਮੀ ਲਸਕਰਕੇ ਲਿਯੇ ਓਯ ਦਿਯਾ. ਧਰਮੁਕ ਐਕ
 ਓਟਾਸਾ ਫਰੀਯਾ ਛੇ ਜੇ ਹੁਰਾਨਕੀ ਧੁਲਾਂਛੀਯੋਂਸੇ ਨਿਕਲ ਕਰ ਝੀਲੇ
 ਤਿਯਰੀਯਾ ਤੇ ਯਾਂਫ ਮੀਲ ਜੁਨੁਯਮੇ ਫਰੀਯਾਐ ਧਰਦਨਮੇ ਮਿਲਜਾਤਾ
 ਛੇ. ਮਿਲਨੇਕੇ ਮਕਾਮਸੇ ਤੀਸ ਮੀਲ ਸ਼ਿਮਾਲਕੀ ਜਨਿਯ ਧਰਮੁਕ
 ਨੀਮ ਫਾਧਰੇਕੀ ਸੁਰਤਮੇ ਗੁਜਰਤਾਥਾ ਆਰ ਕਫ਼ ਫ਼ਰਸ਼ਾਂਗਕਾ ਮਧਦਾਨ
 ਏਸ ਫੁਲਕੇ ਮੇਂ ਓਯਾ ਜਾਤਾ ਥਾ. ਐਕ ਓਟੀਸੀ ਨਦੀ ਏਸ
 ਮਧਦਾਨਕੀ ਦੁਸਰੀ ਤਰਫ਼ ਧੇਰਾ ਡਾਲੇ ਹੁਏਥੀ ਆਰ ਸਿਰ੍ਹ ਐਕ
 ਤਰਫ਼ਛੀ ਮਧਦਾਨਕਾ ਸੁਰਤਾ ਨਿਕਲਤਾ ਥਾ. ਧੇ ਮਧਦਾਨ ਤੇਯਪਕੇ
 ਲਿਯੇ ਯਰਾ ਮੇਹਧੁਯ ਸਮਯਾ ਜਾਸਕਤਾਥਾ. ਮਗਰ ਆਲਿਫ ਜਿ।
 ਵਲੀਫ ਰਹੀਓਨੇ ਧੇ ਸਾਰਾ ਮਧਦਾਨ ਦੁਸ਼ਮਨਕੀ ਫ਼ਾਯ ਤੇ ਲਿਯੇ
 ਓਯ ਦਿਯਾ ਏਸ ਓਯਮੀਫ ਪਰ ਤੇ ਝਮੀ ਏਸ ਮਧਦਾਨਕੇ ਪਲਾਂਫ
 ਕਰਕੇ ਅਪਨੀ ਲਸਕਰ ਗਾਛ ਤਯਵੀਯ ਕਰੀਂਗੇ ਅਪਨਾ ਤੇਯਪ
 ਏਸਸੇ ਸ਼ਿਮਾਲਕੀ ਜਨਿਯ ਜਹਾਂ ਏਸ ਮਧਦਾਨਕਾ ਰਾਸਤਾ
 ਨਿਕਲਤਾਥਾ ਲਗਾਯਾ. ਏਸ ਯਯਾਲਸੇ ਤੇ ਝਮੀ ਲਸਕਰ ਜਯ
 ਏਸ ਮਧਦਾਨਮੇ ਤੇਯਪ ਲਗਾਯਗਾ ਤੇ ਸਿਰ੍ਹ ਧੇ ਤਾਂਗ ਰਾਸਤਾਛੀ
 ਲਸਕਰੇ ਏਸਲਾਮਕੇ ਮੁਕਾਮਿਥੇ ਪਰ ਆ ਸਕੇਯਾ ਜੁਸਪਰ
 ਤੇਯਪਕੀ ਯਫ ਪੌਤੀ ਥੀ.

ਧੇ ਅਧਮੀ ਤਫਯੀਰ ਥੀ ਤੇ ਆਲਿਫ ਜਿਨ ਵਲੀਫ ਰਹੀਓ

કી મહારતે જંગકી બે ઇખતિયાર તાઅરીફ કરની પડતી હે. માલુમ નહીં ખાલિદ બિન વલીદ રહીંને કિસ મિલીટરી કોલેજ (જંગી મહરેસે) મેં તાઅલીમ પાઈથી કે ઉન્હોંને ઇસ મોકે પર જખકે ઉનકે મુકાબિલ લાખોખા ફોજ થી ઓર એ. હલે અરખકી તેઅદાદ ઉસકા અશરે અશીર બી નથી અયસી તદબીર કી જો કાબિલસે કાબિલ ઓર લાયકસે લાયક જર- નેલકે ઝહેનમે લી ન આ સકતીથી. લશકરે ઇસલામકા સિપેહ સાલાર જો અખ અમીનુલ ઉમ્મત હઝરત અબુ ઉબેદા બિન જરરાહ રહીં થે મગર ઇન તમામ લડાઈયોં ઓર પુતુહાતકા સેહરા* ખાલિદ બિન વલીદ રહીં કે સરહી ખાંધા જતા હે. બિલા શુખ્હા ખાલિદ બિન વલીદ રહીં કે તમામ માઅરિકે હયરત અંગેઝ હેં ઓર જો શખ્સ ઉનકે હાલાત પઢતા હે વો હયરતસે ઉંગલી મુંહમે ડાલ લેતા હે. માઅરિકે કયા

* ખાલિદ બિન વલીદ રહીં અપને વકતકે બેહતરીન જરનેલ થે. ઉનકી જસારત ઓર મહારતકે તુફેલ અરખકી ખગાવત ફરો હુઘ, સામકા મુદ્ક ફતેહ હુવા ઓર બિલાદે અરબો શામમે ઇસલામકી સિયાસત કાયમ હુઘ. ઇનકી બે નઝીર શુખ્ખતકી વજોહસે એહલે અરબને ઉનકો સયદુસ્લાહકા લકબ દિયા થા છરકે યુનાની મોઅર- રિખ ઓર ખાલિદ રહીં કે ફુશમન બી કાયમ હેં (તારીખે આલમ ૭૬૬ ૮ સપા ૧૪૬) આરથર ગિલમન ઓર દીગર યુરોપીયન તવારીખ નવીસોંને ખાલિદ રહીંકો ધી ગ્રેટ ખાલિદ યાઅને ખાલિદે આઝમકા લકબ દિયા હે.

. હેં મોઝિજીએ હેં જો ઇસ ઇલાહી તલવારસે દુશમનોંકે મુકા
ખિલ જુહુર મે આયે ચોર ગેર મુસલિમ મોઅરરિખ લી
ઉનકે કાયલ હે! ગયે. ખાઅઝ યુરોપીયન મોઅરરિખોંને
ખાલિદ ખિન વલીદ રદીંકે કારનામોંપર નઝરે હયરત ડાલતે
હુવે ખાલિદકો ખુંખવારકા લકખ દિયા હે. અમાનએ હાલકે
એક મુસલમાન મોઅરરિખ જસ્ટીસ અમીર અલી સાહબને
લી ખાલિદ ખિન વલીદ રદીંકે ખુંખવાર જંગળુ લિખા
હે મગર ખાલિદ રદીંકી ખુંખવારી અપને મુકાખિલકે દુશ-
મનોંકે સાથ થી જો ઇનકે ખુનકે ખ્યાસે થે. જીંહોંને ઇનકો
ફરેશસે કતલ કરના આહા, જીંહોંને ખડે ખડે ખહાદુરોંકે
ઇનઆમકા લાલચ દેકર ઇનકે કતલ કરનેપર આગાદા કિયા.
જીંહોંને તમામ ઓર ખાલિદ ખિન વલીદ રદીંકેપર ગાલિખ
આને ને ખર્ચ કિયા. રૂમો શામકે નામી પેહેલવાન ખાલિદ
રદીંકો કતલ કરનેકે લિયે ઇનકે મુકાખિલ આતે રહે. ખુદ
ખાલિદ ખિન વલીદ રદીંકે હઝારહા દુશમનોંમે તને વાહિદ
ધુસ જાતે થે. દુશમન ચાર તરફસે ઉનકો ઘેર લેતે થે મગર
વો જવાં મર્દ હઝારોંકો કતલ કરકે સાફ નિકલ આતે થે.
ઇસકા નામ ખુંખવારી રખલો યા કુછ ઓર મગર ઇતના
દિલમે સોચ લો કે ખાલિદ રદીંકે દુશમન ઉનકે સાથ કયા
કુછ નહીં કરના આહતે થે ચોર કયા કુછ જીંહોંને નહીં
કિયા. ખાલિદ રદીંકો ઉનકા ખુન અમીનપર ખહા દેતે થે
લેકિન અગર ઉનકો ખાલિદ રદીંકા ખુન હાથ આ જાતા

તો વેા ઉસે પીનેપર આમાદા થે. ખુલે મયદાનમે દુશમનકે મુકાબિલ હોકર દુશમનકો કતલ કરના યા હઝારહા દુશમનોંમેં ઘિર કર ઉનકો કતલ કરકે સાફ નિકલ આના ખુખવારી નહીં હો. મકતી બલકે ઉસકો આલા શુબઅત કેહતે હેં. અલ્લાહ તઆલાને ઉન લોગોંકી ચેહી તાઅરીફ કી હે કે વેા દુશમનોં પર અશદ હેં મગર આપસમે રહેમ દિલ ઓર હલીમ હેં. ખાલિદ બિન વલીદ રદીઠને અપને હરીફોંકો ખેશક તહે તેગ કિયા મગર જહાં કિસીને અમાન માંગી ઉસકો અમાન હી. ચુનાંચે ખાલિદ બિન વલીદ રદીઠને જળ ધરાકમે હીરા મકામકો ફતેહ કિયા થા તો એહલે હીરામે એલાન કર દિયા કે એહલે હીરાકા જાનો માલ મેહપુઝ હે. ઉનકો મઝહબી ઓર શેશીયલ આઝાદી પુી હાસલ હે. વેા ખેશક નાકુસ બજાયા કરેં, અપને ધર્માદત ખાનોંમેં ખુલે બંધો જાયા કરેં, અપને મઝહબી જુલુસ એલાનીયા નિકાલા કરેં કેઈ ઉનકા મોઅતરિઝ ન હોગા બલકે એહલે અરબ જાનો દિલસે ઉનકા હિકાઝત કરતે રહીંગે.

ખાલિદ બિન વલીદ રદીઠને જુરકે સાથ સુલેહકી ઉરકે સાથ બે વફાઈ નહીં કી, જુરકે સાથ એહેદ કર લિયા ઉસકે સાથ એહેદ શિકની નહીં કી ઓર અલ્લાહ ઓર રસુલ સલઠકી રઝા જોઈ ઓર ખલીફએ વક્ત ઓર સિપેહ

સાલાર્દ ઇસલામકી ઇતાઅત કો હમેશા મદદે નઝર રખા. આઈને જંગકે ખિલાફ કિસીકે સાથ સુલુક નહીં કિયા ઓર જખ સુલેહ કર લી તો ઉસકે ખાદ કિસીકો અઝીયત નહી દી. હાં ખાલિદ બિન વલીદ રદીંકો અપની જાનકી પરવાહ નહી થી કયોં કે ઉન્હોંને અપની જાન અદલાહકી રાહમે વકફ કી હુઈ થી. અયસે સચ્ચે શુજાઅ ઓર બહાદુરકા નામ ખુજવાર રખના સખત બે ઇનસાફી હે. અલબતા યોં કેહ સકતે હો કે ખાલિદ રદીંકી શુજાઅત ઓર તેગઝની ફેકુલ આદત થી ઓર ઇનસાની તાકત ને ખાલાતરથી. ઓર કયોં નહો ? જખકે ખાલિદ બિન વલીદ રદીં અદલાહ તઆલાકી મુજરસીમ તલવાર થે ઓર ઉનકી તલવાર ઇસલામકા મોઅજુઝા થી.

યરમુકકી લડાઈ કોઈ માઅમુલી ન થી. યે વો લડાઈ હે જુસ્કી તફસીલસે ઇસલામી ઓર યુરોપીયન તારીખે લખરેઝ હે, ઝરા ખ્યાલતો કરો કે મુકાબિલ કયા ગુરતે હાલ થી. રૂમી લશકર ને યરમુકપર જમા હુવાથા ઉસકી તેઅદાદ બાઅઝ ઇસલામી મોઅરરિખોંને દસ લાખ બતાઈ હે, બાઅઝને આઠ લાખ લિખી હે. યુરોપીયન મોઅરરિખોંને અઢાઈ લાખ ઓર જરટીસ અમીર અલીને દો લાખ ચાલીસ હઝાર લિખી હે. મગર અગલબ યે હે કે રૂમી લશકરકી તેઅદાદ કરીબન પાંચ લાખથી જુસ્મે બકોલ મી. ગીબન

એક લાખ કે કરીખ તો યુરોપીયન ફ્રાજથી ચોર સાઠ હજાર ગરસાન ચરખ થે ચોર બાકી ફ્રાજ એશીયાએ કુચક, આરમીનીયા ચોર દીગર એશીયાઇ ઇલાકોં સે જમે કી ગઇ થી. શાહે હરકુલ કી યે આખરી કોશીશ એહલે ચરખકી પેશકદમી કો રોકને કે લિયે થી ચોર ઇસમે ઉસને અપના સારા ઝોર ખરચ કર દિયા થા. શાહે હરકુલ કે દિયે ઉસ વકત અપને યુરોપીયન ચોર એશીયાઇ ઇલાકોંસે પાંચ લાખ ફ્રાજ જમે કરના કુછ મુશકિલ ન થા જબકે ઉસકા તાબે તખ્ત સખ્ત ખતરે મે થા. ઝરા ઇસ પાંચ લાખકી તેઅદાદ કો ધ્યાનમે રખો ચોર ઉધર ઇસલામી લશકરકી તરફ આંખ ઉઠાકર દેખો. જુસ્કી સારી તેઅદાદ ઇસ માઅરિકેમે ઝિયાદાસે ઝિયાદા ચાલીસ હજાર થી. ગોચા એક મુસલમાન કે મુકાબિલ બારા રૂમી થે. ઇસ બારા ગુની ફ્રાજકે સાથ મુકાબિલા કરના ચોર એક લેહેઝે કે લિયે લી ખે હોસલા ન હોના ખાલિદ બિન વલીદ રદીઠ ચોર ઉનકે હમરાહીયોંકાહી હિસ્સાથા ચોર વોહી શખ્સ અયસે મોજુએ કિખા સકતે થે જનકો અપને અદલાહ ચોર નખી મોહમ્મદ સલ્લઠ પરકામિલ ઇમાન ચોર પુરા બરોસા હો. ખાલિદ બિન વલીદ રદીઠ ચોર ઉનકે હમરાહીયોંકી તાઅરીફમે હકતર લિખે જા સકતે હે મગરમે એક ફિકરેમે ઇસ તાઅરીફ કો ખતમ કરતા હું ચોર વો ફિકરા યે હેકે

“ ઇસલામ ઉનકાથા ઓરવો ઇસલામકેથે ઓર ખસ ”

હરકુલ એહલે અરબકી તરફસે ગાફિલ ન થા વો એનતાકીએમે ખચઠા હુવા એહલે અરબકી પેશકદમીકો રોકનેકી કોશીશ કર રહાથા. ઉસકો ખરાબર ખબરેં મિલતી થીં કે આજ કુલાં શેહેર અરબોંને લેલિયા, આજ કુલાં લશકર કો ઉન્હોંને શિકસ્તદી. ઉસને તમામ ઇલાકેસે ઇમિદાદ તલબકી ઓર અપને માતેહત બાદશાહોં કો અપની ફેજોં કે સાથ એનતાકીયે મે હાજિર હોનેકી દાઅવત દી. આરમીનીયાકે બાદશાહોં કો અરમન કોમ કે હમરાહ તલબ કીયા. તમામ સરહદી કોમોં કો જો બડી જંગળુ ઓર લડાકીથીં અપને પાસ ખુલાયા ઓર એનતાકીયા કે બાહર એક મયદાનમે જો કઈ એક ફરસંગમે ફયલા હુવાથા કેમ્પ લગા દિયા.

જળ હરકુલ બાદશાહ કો ચે ખબર મિલીકે અરબોં ને હુમુસકો ફતેહ કર લિયા તો સમંદરકે કનારેકે શેહરોં કો મજબુત કરને કે લિયે ઉસને અપને બેટે કુસ્તુનતીનકો એક જરાર લશકર દેકર કીસારીયામે ભેજ દિયા ઓર સાથ હી ખચતુલ મુકદ્દસકી હીફાજતકે લિયે બહોત બડી ફેજ ધરિસાલ કી. સમંદરકે કનારોંકી હિફાજત કરનેકે બાદ ઉસને અપને ટડીદલ લશકરકો એહલે અરબકે મુકાબિલે પર ભેજનેકા ઇરાદા કીયા. ઓર ઇસ કસીર લશકરકે ચંદ એક હિસ્સે કીયે. પેહલે હિસ્સે પર જુસ્ફી

તેઅદાદ એક લાખથી કનાતીરકો મુકરર ક્રિયા. દુસરી લાખપર જરજરકો તીસરી લાખ પર દરીહાનકો ચોથી લાખપર કવરીરકો ઓર ઉસ સારે લશકરકા સિપેહ સાલાર માહાન* અરમનીકો મુકરર ક્રિયા. ઓર માહાનકા મુકદ્દમ-તુલજયશ (પેશરવ દસ્તા) જખત્તા બિન એહમ બાદસાહે ગરસાનકો નામઝદ ક્રિયા જુસ્કે માતેહત સાઠ હઝાર અરખ જવાન કોમે ગરસાન ઓર દીગર અરખકી કોમોં મે સે થે જો મુલકે શામમે આબાદ થે.

દુસરા હિસ્સા ખતમ હુવા.

* ખાઅઝ યુરોપીયન મોઅરરિખોં ને લિખા હે કે ઇસ ફ્રાન્કા સિપેહસાલાર હરકુલ બાદશાહકા બામ્ત ધીયોડોર થા. ખાઅઝને ઉસકા નામ મેન્યુઅલ લિખા હે ગાલીબન માહાન ઓર મેન્યુઅલ એક હી નામ હે. એક રિવાયત યે હેકે ખુદ હરકુલ બાદશાહ જંગે વરમુકમે શરીક થા. યે સહી નહીં કયોંકે યુરોપીયન મોઅરરેખિન હરકુલ પર યે ઇલજામ લગાતે હેં કે જીસતરાહ વો ધરાનીયોં કે મુકાગિલે પર બઝાતે ખાસ મયદાને જંગમે શરીક હોતા રહા, વયસે વો એક લડાઇમેલી એહલે અરખકે મુકાગિલે પર ખુદ નહીં નિકલા. લેકિન ઇસિસે ઇન રિવાયાત કી તસદીક હોતી હે કે હરકુલ કે દિલપર ઇસલામકી સદાકતકા ગહેરા અસરથા ઓર ઉસકે દિલપર એહલે અરખકી દેહશત છાઇ હુઇથી જુસ્કી વજેહસે ઉસકો ખુદ મયદાને જંગમે નિકલનેકા હોસલા નહીં પડા ઓર એનતાકીયે મે અવદા હુવા એહલે અરખકી પેશ કદમીકો રોકનેકી કોશિશ કરતા રહા.

પુતુહુલ ઈસલામ.

કા

તીસરા હિસ્સા.

ઈન દો હિસ્સોંસે જિયાદા દિલચસ્પ હે કયોંકે

ઇસમે યરમુક કી જંગકા મુદ્દસસ ખ્યાન હે. ૨૬૮ સાઠ અરબકે ખદાદુરોંને સાઠ હજાર દુશમનોંકો હરાયા હે, જોર વો માઅરકતુલ આરા જંગ હુમ હે જો શાયદી કબી હુમ હો. અલાવા ખયતુલ મુદ્દસ આર હલખડી ફતેહોંકા ખ્યાન હે. ખયતુલ મુદ્દસ ફતેહકે લિયે હજરત ઉમર રદીબકા તશરીફ લાના એ.ર ખયતુલ મુદ્દસમેં મસજીદે ઉમર ખનાની વગયરા હાલાત કાખિલે દીદ હેં, ઇતશાઅલ્લાહ તીસરા હિસ્સા આપકો ખોહોતબી પસંદ આપગા. કીમત હર હિસ્સેકી તરાહ એક રૂપીઆ મેહસુલ ડાક દો આને.

નિઝામીયા બુક ડેપો.

તીન દરવાઝા

અહમદાબાદ.

ઉરદુ ઝખાન ઓર ગુજરાતી હરફી ચંદ ગુરૂ કિતાબે.

કરીશમએ કુદરત ઉરે નવીશતએ કિસમત—શાનઓર
રમલકી બે નઝીર કીતાબ હે. કી. ૦-૧-૦

કસસુલ અંબીયા—મરાહુર પયગમખરોં કે હાલાત દરજ હે
કી. ૦-૧૨-૦

તઝકેરતુલ અંબીયા—પયગમખરોં ઓર અસકાબકે હાલાત હે.
કી. ૦-૬-૦

તારીખુલ ખુલફા—હઝરત પયગમખર સલ્લંકે ચારોં ખુલ-
ફાઓંકે હાલાત દરજ હે. કી. ૦-૬-૦

હદીયતુલ મુસલેમીન—પંચ બિનાએ ઇસલામ, પાચ સીપારે
કી સુરતે, યાસીન, તખારક વગેરા સુરતે, કસીદએ ગોસીયા, દુઆએ
મુસ્થાની વગેરા દરજ હે. કીમત ૦-૫-૦

મુરશિદે કામિલ—મુસલમાનોંકે પઢનેક કામિલ હે. કીમત ૦-૬-૦

હયાને જવેદાની—હઝરત પીરાનેપીર ગવસુલ આઝમ દસ્તગીર
સૈયદ અબ્દુલ કાદિર જલ્લાની કુદબંકી ઝીંદગી કે હાલાત કરામતે
વગયરાબી દરજ હે. કીમત ૦-૬-૦

તોહફતુલ મુશતાક—દુઆયે ગંજુલ અર્શ, ખુદા ઓર રમુલે
અક્રમ સલ્લંકે ૯૯ નામ, દરૂદે અકબર, દરૂદે તાજ ઓર દીગર ચંદ
દોઆએ દરજ હે. કીમત ૦-૩-૦

મીલાદે રમુલ—હજરત મોહમ્મદ સલ્લલ્લે અલ્લાએ રીવાયતે આર કસીદે દરજ હે. કી. ૦-૪-૦

ઝીંદા કરામાત ઉરફે ખજનયે અમલીયાત—ઇસમે હરેક કામ કરનેકે ૨૨૦ અમલીયાત દરજ હે, તાવીજ, વગયરા લીખે હુવે હે. કી. ૦-૧૨-૦

ગુલીસ્તાને ખવાજ—હજરત ખવાજએ ખવાજગાં મોઇનુદ્દીન ચીશતી રહેંકી તવારીખ હે. કીમત ૦-૬-૦

મજમુઆ હઝાર મસાએલ—ઇસલામી બાબતોંકે ઝુરરી મસાએલ દરજ હે. કીમત ૦-૪-૦

બહારે રમઝાન—રમઝાન મહીનેકી ફઝીલત, રમઝાનકી ખુશીયાં, રમઝાનકે એહકામ, રોઝેદારોંકે લિયે ફરમાન, લયલતુલ કદ્રકી ફઝીલત, એતિકાફ, રમઝાન શરીફ કે લીયે આલુમા આર ફુકુહા કે અકવાલ આર આખિરમે અલ-વિદાયે લિખી હુમ હે. કીમત ૦-૨-૦

મસાયેલે મુતહેયેરાત—હયરત કરનેવાલે મસાએલોંકા ખઝના હે. કી. ૦-૨-૦

કિસ્સા મીરાં દાતાર—ઉનાવેવાલે પીર મીરાં સદયદ અલી દાતાર રહેંકે હાજાત દરજ હે. કી. ૦-૨-૦

ઝીકરશ સહાદતેન—ઇમામોંકી તવારીખ. માતમ આર નવહેબી દરજ હે. કી. ૦-૫-૦

તુફાને કરબલા—માતમ, મરસીએ, નવહે, રીવાયાત, જોગી-નામા વગયરાકા મજમુઆ. કીમત ૦-૪-૦

દરિયાએ ગમ—માતમ મરસીએ જોગી નામે મળપરાકા
મળમુઆ કી. ૦-૩-૦

સળીલનામા—મોહરમમે પદને કે કાખિલ હે. કી. ૦-૧-૦

ખિલવત—કાખિલે દીદ હે. કી. ૦-૮-૦

નેહરેગમ—૭૪ નવહે ૧૦ સલામ ઓર ૨૫ રૂઆઇયાતકા
મળમુઆ. કી. ૦-૬-૦

મેઝરાજનામા—હુઝુર પયગમખર હઝરત મોહમ્મદ સલ૦
મેઝરાજકો તશરીફ લે ગયે ઉસકે મુક્રસલ હાલાત દરજહે કી. ૦-૪-૦.

શુતુર સવાર—મશહુર મરસીયા કી, ૦-૨-૦

દોઆએ ગંજુલ અર્શ—બડે હુરૂફ ઓર ખુશખત. કી. ૦-૨-૦.

ઇસકે અલાવા હમારી દુકાનસે હર કીસમકે કુરઆને મજીદ
મિલ સકતે હે. તમામ કીસમકી મઝહબી, અખલાકી, દરસી ઉરદુ
શરસી ઓર ગુજરાતી કિતાબે નિહાયત કીફાયત હદીયેસે મિલ સકતી
હે. ફેહરીસ્ત મુફત રવાના હોતી હે.

નિઝામીયા બુક ડિપો,

તીન દરવાઝા-અહમદાબાદ.

